František Provazník

Petra Jeřábková

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Bakalářská práce, Opava 2024

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Ing. Petra JEŘÁBKOVÁ, MSc.
Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: doc. Mgr. Josef Moucha
Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2024

SLEZSKÁ
UNIVERZITA

Institut tvůrčí
fotografie FPF
Slezské univerzity
v Opavě

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2023/2024

Zadávající ústav:	Institut tvůrčí fotografie
Studentka:	Ing. Petra Jeřábková
UČO:	57596
Program:	Tvůrčí fotografie
Téma práce:	T: František Provazník
Téma práce anglicky:	T: František Provazník
Zadání:	Cílem práce je představit život a tvorbu současného česko-britského fotografa Františka Provazníka.
Literatura:	BIRGUS, Vladimír a MLČOCH, Jan. Česká fotografie 20. století. Praha: KANT, 2009. ISBN 9788074370267. FÁROVÁ, Anna. Dvě tváře. Bibliografie Polana BREGANTOVÁ. Praha: Torst, 2009. ISBN 9788072155163. FÁROVÁ, Anna a STOILOV, Viktor. A pásly by se tam ovce. Praha: Torst, 2010. ISBN 9788072153879. MOUCHA, Josef. František Provazník - Zátiší. Praha: KANT, 2004. ISBN 8086217760. VANČÁT, Pavel. Jan Svoboda. Praha: Torst, 2011. Překlad Derek & Marzia PATON, 2011. ISBN 9788072154241.
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Birgus
Datum zadání práce:	31. 5. 2024

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Tato práce se soustředí na osobnost, život a dílo česko-britského fotografa Františka Provazníka. Mapuje jeho životní cestu, zkoumá inspirační zdroje a analyzuje jeho přístup k vlastní tvorbě. Text je doplněn reprezentativními ukázkami z Provazníkova rozsáhlého fotografického archivu. Současně práce sleduje jeho působení na české a britské umělecké scéně od poloviny sedmdesátých let 20. století až do současnosti, čímž poskytuje ucelený pohled na vývoj tohoto významného umělce v kontextu doby.

KLÍČOVÁ SLOVA

František Provazník
černobílá fotografie
fotografická tvorba
FAMU
zátiší
portréty
exil
Československo
Velká Británie
Oxford

ABSTRACT

This work focuses on the personality, life, and work of Czech-British photographer František Provazník. It maps his life journey, explores his sources of inspiration, and analyzes his approach to his own creative work. The text is complemented by representative samples from Provazník's extensive photographic archive. Simultaneously, the work follows his activities on the Czech and British art scenes from the mid-1970s to the present, thus providing a comprehensive view of this significant artist's development in the context of his time.

KEYWORDS

František Provazník
black and white photography
photographic work
FAMU
still life
portraits
exile
Czechoslovakia
Great Britain
Oxford

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM

Souhlasím se zveřejněním v Univerzitní knihovně Slezské univerzity v Opavě, v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na webových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

PODĚKOVÁNÍ

Především bych ráda poděkovala Františku Provazníkovi za jeho vstřícnost, otevřenost a čas, který mi věnoval. Setkání s ním pro mě představovalo velké obohacení a doufám, že se mi podaří předat jeho inspiraci i těm, kteří se seznámí s touto prací. Díky jeho výjimečné osobnosti a možnosti nahlédnout do jeho života, myšlení a tvorby bylo pro mě psaní této práce čistou radostí.

Mé poděkování patří také profesoru PhDr. Vladimíru Birgusovi za jeho odborné vedení a cenné směrování mé práce, docentovi Josefu Mouchovi za poskytnutí kontaktů a materiálů a rovněž všem pedagogům Institutu tvůrčí fotografie v Opavě za rozšíření obzorů, předané znalosti a skvělou inspiraci během studia.

V Praze, 30. 6. 2024 Petra Jeřábková

Obsah

Úvod 2

MLÁDÍ 3

Dětství 5

Sport 7

FAMU 13

Fotografické začátky 15

Studium na FAMU 16

Kloboučnictví 21

Inspirace a umělecká východiska 25

ANGLIE 39

Začátky v exilu 41

Zátiší 46

Oxfordská umělecká scéna 67

Portréty 80

Fair Mile Hospital 97

Anglická retrospektiva 104

NÁVRAT 106

Exilová fotografie 109

Třebešice 111

Umělecká evoluce 116

Česká galerijní scéna 129

Závěr 135

Doplňující údaje 139

Jmenný rejstřík 140

Životopisná data 141

Použitá literatura 144

Příloha: Archivní dokumenty 147

František Provazník, Praha, 1958. Foto: archiv Františka Provazníka

Úvod

Český olympionik ve veslování, držitel bronzové medaile z letních olympijských her v Mnichově v roce 1972 a zároveň úspěšný česko-britský umělecký fotograf. Není mnoho lidí, kteří by o sobě mohli říci něco podobného. Už tento stručný popis naznačuje, že setkání s životem a dílem Františka Provazníka bude nevšedním zážitkem.

S tvorbou ani jménem Františka Provazníka jsem se dříve nesetkala. Možná je to tím, že na českou galerijní scénu vstoupil v polovině 90. let, kdy jsem ještě neobjevila obor fotografie. Nebo proto, že se mi dosud nedostala do rukou jeho prozatím jediná monografie, která jeho dílo představuje. Jsem vděčná, že se díky mému studiu na Institutu tvůrčí fotografie v Opavě naše cesty s Františkem protnuly.

V malé vesnici Třebešice na Benešovsku mě přivítal muž, každým coulem gentleman, jehož štíhlá a vysoká postava nezapře sportovní minulost. Na druhou stranu jeho bohémská vizáž s pozoruhodně hustými blond vlasy padajícími na ramena a plavým plnovousem dává tušit, že je umělec.

Naše společné rozhovory v rodném domě jeho tatínka a procházení uspořádaným archivem probudily i ty nejzapadlejší Františkovy vzpomínky. Je jich tolik, že by pro mnohé vystačily na několik životů. Zdá se, že František má neobyčejný dar ve svém životě spojovat zdánlivě neslučitelné. Je mistrem sportu a zároveň má duši umělce. Ačkoliv je vlastencem, dokázal na dlouhou dobu odejít do zahraničí, kde se nejen adaptoval, ale i profesně významně prosadil.

Tento dar se odráží i v jeho stěžejní fotografické tvorbě – zátiších. František buduje vlastní svět obrazů, ve kterém s minimem předmětů vytváří rafinované kompozice. Pomocí jednoduchých technik konstruuje nové imaginární prostory, přičemž využívá pouhého umísťování rozličných objektů v prostoru doplněné jen hrou světel a stínů. Jedno je jisté: zátiší Františka Provazníka nelze jen tak přehlédnout. Možná je to v nich skrytou dialektikou, která vás pohltí a nenechá v klidu.

„KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO LESA.“

MLÁDÍ

ROEISCHOOL
OTTERDAM

Dětství

František Provazník se narodil 7. února 1948 v Praze, kde prožil své dětství a dospívání. Jeho otec Josef Provazník pocházel z malé vesnice Třebešice na Benešovsku, kde vyrůstal v prostých podmínkách s devíti sourozenci. Naproti tomu matka Marie, rozená Fišerová, pocházela z pražské rodiny s maloměstskou morálkou. Oba rodiče měli děti až na prahu čtyřicítky – nejprve dceru Evu a o dva roky později Františka. Rodina bydlela v historickém centru Prahy na Josefově v ulici Elišky Krásnohorské. František si dodnes živě vybavuje idylickou atmosféru Starého Města připomínající příběhy Jaroslava Foglara; dlážděné uličky a různá zákoutí byly jako stvořené pro klukovské party, jejich hry i nejrůznější dobrodružství.

O víkendech jezdila rodina k babičce do Třebešic. František byl od útlého mládí veden k tomu, aby doma vypomáhal a přispíval k chodu rodiny. Vzpomíná na dny, kdy chodil časně ráno pracovat na pole nebo pást krávy, za což byl odměněn mlékem, vejci nebo ovocem. Doma však příliš harmonická atmosféra nepanovala. Temperamenty obou rodičů se velmi lišily – otec se po návratu z práce rád na dlouhé hodiny ponořil do knih, zatímco matka byla energická a pečlivě se starala o domácnost a děti. Vztah mezi rodiči byl natolik komplikovaný, že nakonec vyústil v rozvod. V té době bylo Františkovi patnáct let.

Po rozvodu se Marie musela vyrovnat s novou situací a našla si práci jako dělnice v galvanovně v Libni, kam každý den brzy ráno dojížděla z Prahy. František vždy obdivoval odhodlání své matky, která se o něj a jeho sestru navzdory značným obtížím dokázala dobře postarat. Rodiče si po rozvodu již další partnery nenašli a zůstali sami.

Pro Františka zůstává otec dodnes velkým vzorem, i když nebyl zrovna rodinný typ. Vzpomíná na něj s hrdostí a označuje ho za pravého „vesnického štramáka“ – jak vzhledem, tak chováním. Byl to poctivý a přímý člověk, jehož slovo mělo váhu.

Josef Provazník byl sportovec, který se v mládí prosadil jako profesionální boxer na mezinárodní úrovni. Během války sloužil jako policista v Řepích a po jejím konci pracoval jako strojní zámečník. Především byl však oddaným vlastencem. Za druhé světové války se v rámci odbojové skupiny Bílá hora podílel na pašování léků do ghetta v Terezíně, za což byl krátce vězněn. Také ukrýval osoby pronásledované nacisty. Přátelil se s Františkem Juhanem, významným československým motocyklovým závodníkem, který byl Františkovým kmotrem. Po válce Juhan pomáhal převážet totálně nasazené Čechy z Německa zpět do

vlasti. František byl tedy od dětství obklopen zásadovými muži, kteří formovali jeho charakter a hodnoty.

Prezident republiky, Edvard Beneš, udělil Františkovu otci Československou medaili Za chrabrost při obraně vlasti, a to za hrdinství v domácím odboji. Jeho národní cítění však velmi utrpělo v důsledku pozdějšího politického vývoje v zemi – komunistický převrat a nástup totalitního režimu nesl velmi těžce. Josef Provazník zemřel v roce 1990 ve své rodné vesnici, kam se vrátil po mnoha letech strávených v Praze.

František zdědil geny nejspíše po svém otci, který se vždy zasazoval za pravdu a spravedlnost, nesnášel komunisty a komunistické rovnostářství. Považuje se za vlastence a společenského, veselého člověka s výrazným smyslem pro poctivost. Zároveň však ctí svou individualitu a nerad se zařazuje do davu. Již jako dítě například odmítl chodit do dětského spolku Pionýr vedeného v duchu komunistických ideálů, i když to znamenalo jít proti proudu a čelit všem důsledkům.

S otcem a sestrou, Praha, nedatováno.
Foto: neznámý pouliční fotograf

S matkou a sestrou, Praha, nedatováno.
Foto: neznámý pouliční fotograf

Sport

Ve Františkovu mládí nic nenaznačovalo směřování k umělecké dráze. Naplno se uplatnily zděděné geny, když ho jeho otec ve třinácti letech přivedl k veslování. „V Praze bylo v roce 1961 mistrovství Evropy ve veslování. Táta mě přivedl společně se ségrou na Veslařský ostrov do loděnice Blesku – Slavoje Vyšehrad a odešel domů. Tam jsem chvíli okouněl, až si mě všimli.“[1]

Během studia na elektrotechnické průmyslové škole v Praze začal František svou sportovní kariéru intenzivně rozvíjet, což mu nakonec přineslo významné úspěchy. „Z počátku jsem docházel na tréninky sporadicky, ale pak jsem se chytil na „dvojce“ s kamarádem Pepou Koudelkou. Tehdy v Blesku veslovali medailisti z olympiád v Římě a Tokiu na „osmě“. Pro nás bohové! Chtěli jsme se jim vyrovnat.“[2]

Po absolvování střední školy v roce 1968, kdy vojska Varšavské smlouvy obsadila Československo, zahájil František povinnou základní vojenskou službu. Díky veslování mohl nastoupit do armádního sportovního klubu Dukla Praha, v jehož dresu v roce 1970 zvítězil v závodě osem na proslulých vltavských Primátorkách. Po vojně si František přivydělával prací na brigádách, třeba i jako pomocný dělník, ale veslování a závodění pro něj bylo absolutní prioritou.

„Nejdříve jsme brali sport jako zábavu a legraci. Jenže s postupem času se všechno začalo měnit, nakonec i můj přístup k veslování. Stárl jsem a najednou jsem byl několikanásobným mistrem republiky. A také jsem se stal reprezentantem. To je velice pěkný pocit.“[3]

Rok 1971 se stal počátkem příběhu reprezentační „Marečkovy čtyřky“ s kormidelníkem. Složité poměry v tehdejším socialistickém Československu se projevily i ve sportovním prostředí. Kvůli svévoli tehdejších funkcionářů byli úspěšní veslaři z posádky Otakara Marečka donuceni opustit Duklu a přestoupit do klubu Blesk, kde František po vojně znovu trénoval. Marečkovi chyběl háček, který jako jediný zůstal v Dukle. Oslovil proto Františka, v němž správně vytušil potenciál. V Blesku se nově sestavené posádky ujal trenér Stanislav Lusk, držitel zlaté olympijské medaile z OH v Helsinkách z roku 1952. Na Veslařském ostrově se tak vytvořila nová parta s ambicemi navázat na úspěchy předchozích generací a získat medaile, jako se to podařilo československým veslařům na olympiádách v Římě a Tokiu […].[4] Tato změna klubu

[1] ŠKVOROVÁ, *František Provazník – Čtyři životy*, 2020, [s. nečíslováno]
[2] STRNAD, *Olympijské příběhy*, 2024, s. 52
[3] ŠKVOROVÁ, *František Provazník – Čtyři životy*, 2020, [s. nečíslováno]
[4] STRNAD, *Olympijské příběhy*, 2024, s. 48–49

a vytvoření nové posádky představovaly pro Františka významný milník v jeho sportovní kariéře a otevřely mu cestu k úspěchům na mezinárodní scéně.

„V posádce strokované Otakarem Marečkem seděl na pozici háčka jeden vytáhlý hubený čtyřiadvacetiletý veslař s dlouhými blond vlasy a vousy, kterými dráždil sportovní funkcionáře socialistického Československa. František Provazník se se svými sedmdesáti kilogramy výrazně odlišoval od zbylých tří členů posádky, kteří byli jako vystřižení z veslařských učebnic – všichni tři přes metr devadesát výšky a k tomu devadesát kilo svalů […]. Bylo zvláštní sledovat, jak se v Marečkově čtyřce střídali na pozici háčka veslaři, kteří figurou zjevně zapadali do jádra posádky daleko více než Provazník, ale medaili získala čtyřka jen s ním.“[5]

František, ve veslařském světě známý pod přezdívkou „Špagát“, vzpomíná na náročnost vrcholového tréninku. Sportovci se plně soustředili na svůj výkon a neznali nic jiného než dřinu; volný čas a zábava musely ustoupit stranou. Toto neúnavné úsilí přineslo v roce 1972 úspěch v podobě kvalifikace na XX. Letní olympijské hry v Mnichově.

Marečkova čtyřka (zleva: V. Janoš, V. Petříček, F. Provazník, K. Neffe a O. Mareček) Mnichov, 1972.
Foto: archiv Františka Provazníka

Na olympiádě vybojovala čtyřka ve složení Otakar Mareček, Karel Neffe, Vladimír Janoš, František Provazník s kormidelníkem Vladimírem Petříčkem bronzovou medaili. Tímto úspěchem se „Marečkova čtyřka“ zapsala do veslařské historie jako legenda.

František vzpomíná na reakci svého otce: „Táta měl z mého úspěchu velkou radost, byl pyšný, že jsme se proslavili. Podle vyprávění se doma v restauraci U Bonaparta v Praze, kde jsem byl pravidelným štamgastem, sešla fajn parta, slavilo se a všichni měli radost za něj i za mě.“[6]

František byl také u toho, když v Mnichově došlo k teroristickému útoku palestinské skupiny Černé září na izraelskou výpravu, který se stal jedním z nejtragičtějších momentů v historii olympijských her. Znamenal ztrátu životů jedenácti izraelských sportovců a byl vnímán mezinárodním společenstvím jako hrubé porušení olympijských a sportovních ideálů.

[5] STRNAD, *Olympijské příběhy*, 2024, s. 46–47
[6] Rozhovor s Františkem Provazníkem, Třebešice, 9. 11. 2023

„Na stadionu se konala večerní tryzna, všichni jsme přišli se svíčkami, absolutní ticho, hluboké dojetí. Akorát naše ‚vočka', čeští soudruzi, kteří nás reprezentanty měli za úkol hlídat, nevěděla, jak se k atentátu postavit, na čí straně být," vzpomíná František v rozhovoru pro Hospodářské noviny.[7]

Rok po olympijském úspěchu se čtyřveslice ve stejném složení opět prosadila, když vybojovala bronzovou medaili na Mistrovství Evropy 1973 v Moskvě. Následující rok však přinesl zásadní změnu ve Františkově životě. Rozhodl se podat přihlášku na Filmovou a televizní fakultu Akademie múzických umění v Praze (FAMU) na obor fotografie, kam byl přijat.

František si byl vědom, že vysokoškolské studium nelze skloubit s vrcholovým sportem. Proto se jeho jméno v sestavách na Mistrovství světa v Lucernu v roce 1974 již neobjevilo. Ve svých šestadvaceti letech byl připraven udělat další životní krok.[8] František již dlouho tušil, že život není pouze o veslování. Po dosažení svých nejvyšších sportovních cílů cítil, že nastal čas jít dál. S veslováním skončil prakticky ze dne na den, připraven otevřít novou kapitolu svého života.

Bronzový olympionici (František první zleva). Mnichov, 1972.
Foto: archiv Františka Provazníka

[7] https://vikend.hn.cz/c1-66726620-na-prahu-pateho-zivota

[8] ŠKVOROVÁ, *František Provazník – Čtyři životy*, 2020, [s. nečíslováno]

Příprava na Letní olympijské hry v Mnichově (František poslední vpravo). Třeboň, 1972. Foto: archiv Františka Provazníka

IVAN HLAS

Český skladatel, textař, zpěvák a kytarista

„V mém seznámení s Františkem Provazníkem hrála roli náhoda. Ale opravdu kuriózní náhoda. Pamatuji si ten konec srpna, nebo začátek září sedmdesát dva, jako by to bylo dnes. Bylo mi čerstvých osmnáct a chodil jsem s holkou z vedlejšího baráku. Její tatínek pracoval na letišti a jednou cestou z práce tam potkal bezradného kluka, co právě přiletěl z Pobřeží slonoviny studovat do Prahy. Mluvil jenom francouzsky a nevěděl kudy kam. Tatínek si vzpomněl, že jeho dcerka má ve škole francouzštinu a že by mohla toho kluka seznámit s Prahou. Slovo dalo slovo a za pár dní jsme spolu vyrazili. Leon, tak se jmenoval, se hned projevil jako velice zvídavý chlapec. Vzali jsme to od Starého Města, chtěl všechno vidět snad třikrát. Praha se mu líbila. A přes Karlův most nahoru na Hrad, ten jsme prolezli odzdola nahoru a shora dolů, kdyby šel odklopit poklop v Daliborce, vlezl by i do hladomorny. Měl jsem toho dost, byl opravdu parný den. A Věrčina, tak se jmenovala ta holka, školní francouzština byla skoro vyčerpaná. Šli jsme dolů Nerudovou ulicí a v hospodě U Bonaparta bylo veselo. Tak Leone, říkám si, teď ti ukážu i současnou českou kulturu. Sotva jsme vešli, vidím veselou partu u dlouhého stolu a v čele nepřehlédnutelnou postavu. Franta Provazník. Už od pohledu typický bohém. A navíc tam slavil bronzovou medaili z olympiády v Mnichově. S kamarády si pro ni doveslovali. Dali jsme pivo a ta medaile putovala kolem, někdo tam uměl dobře francouzsky, a tak to vykulenému Leonovi celé vysvětlil. Musel to být obrovský zážitek, přiletět před chvílí do cizího města a už si moci na krk pověsit olympijskou medaili. I když půjčenou. A František zářil, zářili vlastně všichni. Takové chvíle miluju. A tak jsme pořád připíjeli a začal jsem mít strach, abych Leona nemusel táhnout na zádech na nějakou kolej, nebo kde to bydlel. Ale byl úplně v klidu a povídá, že jeho táta vlastní pár hotelů v hlavním městě a od útlého mládí mu dává plzeňské, protože je zdravé. A pak jsme se s Frantou rozloučili a řekli si, že se musíme co nejdřív zase vidět. Trvalo to mnoho let.

A po těch mnoha letech mi zavolal, jestli bych mu nezahrál na vernisáži. Jaká vernisáž, říkám si, něco s veslama nebo tak? Nevěděl jsem totiž, že je František světoznámý fotograf. Dohodli jsme se a potom už jsem byl jenom v úžasu. Ta magická harmonie, která se z těch obrazů linula. Záměrně neříkám fotek. Je to jako hudba, mám to spojené. A nejvíc se mi líbí, když z toho všeho krásně cítíte autora, Františka Provazníka, sportovce, umělce a bohéma. Víte, setkání s renesančním člověkem jako je on, vždycky patří k těm šťastným chvílím v životě.“

„RÁD BYCH ROZLIŠOVAL MEZI OBRAZEM SVĚTA A SVĚTEM OBRAZU. V PRVNÍM PŘÍPADĚ, PŘI ZACHOVÁNÍ PODOBY SVĚTA, JE FOTOAPARÁT SKUTEČNĚ PRAKTICKÁ VĚC. ALE SVĚT OBRAZU JE TŘEBA VYTVOŘIT A TEN MUSÍ VYCHÁZET Z NITRA ČLOVĚKA.“

FAMU

Fotografické začátky

František začal fotografovat přibližně ve svých sedmnácti letech během studií na průmyslové škole. Ze začátku zachycoval především dění kolem sebe, kamarády nebo sportovní soustředění na horách. Už tehdy přemýšlel o své budoucnosti, o tom, co bude dělat, až se veslařské svaly unaví. Jeho fotografickou dráhu předznamenalo jeho první zaměstnání fotoreportéra pro sportovní časopis Stadión, kde působil v letech 1974–1976.

„Koncem šedesátých let bývala profese fotografa v módě, tak jsem to taky zkoušel. Na závodech jsem udělal pár fotek a nabídl je do sportovního týdeníku Stadión. Měl jsem středoformátovou zrcadlovku Pentacon Six 6x6 cm, docela prima foťák, dobrý východoněmecký objektiv. Když jsme byli na olympiádě v Mnichově, nafotil jsem efektní olympijský areál, zaujalo to a vzali mě do Stadiónu jako fotoreportéra."

Novopečený fotoreportér se tak zařadil po bok legend zlaté éry československé sportovní fotožurnalistiky Jaroslava Skály, Dalibora Richtera nebo Jiřího Pekárka. V té době byl Jaroslav Skála vedoucím fotoredakce, ve které působil již od roku 1950, kdy tento časopis vycházel pod původním názvem Ruch. V redakci Stadiónu působil bezmála čtyřicet let a je považován za jednoho z nejvýznamnějších československých sportovních fotografů 20. století.

Po dvou letech práce v redakci se František rozhodl odejít. Během této doby se mu potvrdilo to, o čem již dlouho přemýšlel v souvislosti s fotografií. Uvědomil si, že mu nejde tolik o zachycování reality, jako o možnost vyjadřovat pomocí fotografie vlastní myšlenky a pocity. Tento poznatek ho vedl k rozhodnutí plně se věnovat umělecké fotografii.

„Když jsem začal pracovat jako fotograf do časopisů, dali mi fotoaparáty a materiál a já šel… Bylo pro mě dobré naučit se řemeslu, naučil jsem se fotit docela rychle, ale dva roky této rutiny stačily".[9]

V redakci Stadiónu ho po jeho odchodu nahradil vynikající sportovní fotograf Jiří Koliš, který zde pracoval dalších patnáct let.

[9] ROTHENSTEIN, rozhovor s F. Provazníkem pro MOMA Oxford, 1986: „When I started working as a magazine photographer they gave me the cameras and material and off I went… It was good for me to learn the craft. I was quite quick with the camera, going around taking the pictures, but two years of this routine was enough."

Studium na FAMU

Historie Akademie múzických umění v Praze (AMU), největší umělecké vysoké školy u nás, sahá až do roku 1945. V roce 1946 zde byla zřízena „vysoká filmová škola“, dnes známá jako Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze (FAMU). K zakladatelům školy patřili fotograf a filmař profesor Karel Plicka, inženýr profesor Jaroslav Bouček a filmový kritik profesor Antonín Martin Brousil, kteří kladli důraz na sepětí umění s technickými a společenskými vědami.[10]

První generace studentů, k níž patřili např. Ján Šmok a Ilja Bojanovský, později už jako pedagogové, vytvořila na FAMU metodiku studia zaměřenou především na profesionální zdatnost. Na přelomu 50. a 60. let se FAMU stala přirozeným centrem české nové vlny, která svými díly znamenala náš doposud nejvýraznější přínos světové kinematografii. V této době vzniklo mnoho kvalitních adaptací literárních děl, mezi něž patří i dva oscarové snímky – *Obchod na korze* režisérů Jána Kadára a Elmara Klose (1965) a *Ostře sledované vlaky* režiséra Jiřího Menzela (1966). Navzdory silnému ideologickému dohledu v době normalizace byla na FAMU vždy značně liberální atmosféra.[11]

K zásadním osobnostem FAMU patřil Ján Šmok, teoretik obecné komunikace, filmového a televizního obrazu i fotografie. Významně přispěl k etablování fotografie jako uměleckého směru v Československu. Z jeho iniciativy vznikla v roce 1960 na katedře filmového a televizního obrazu FAMU fotografická specializace. Šlo o jedno z mála míst, kde bylo možné ve východní Evropě studovat fotografii jako umělecký obor na úrovni vysoké školy. V roce 1975 na FAMU prosadil založení samostatné katedry fotografie, kterou vedl až do roku 1987. Šmokův přístup k uměleckému vzdělávání byl charakteristický mimo jiné systematičností profesní přípravy a oborovou komplexností.[12]

František zahájil studium umělecké fotografie na FAMU v roce 1974. Důležitou roli v jeho přípravě sehrál kamarád, fotograf a v té době i spolužák Dušan Šimánek. František občas navštěvoval Dušana v Příbrami, kde společně vedli diskuse o fotografii. „S Dušanem jsme vybrali soubor fotografií pro přijímací řízení na FAMU, díky kterému jsem byl přijat. Tehdy jsem se zaměřoval na fotografování různých ploch a pontonů nebo jezdil na Berounsko fotografovat hřbitov lokomotiv. Dušan mi hodně radil a pomáhal, měl bych mu za to ještě jednou poděkovat“.[13]

---

[10] https://cs.wikipedia.org/wiki/Akademie_múzických_umění_v_Praze

[11] https://cs.wikipedia.org/wiki/Filmová_a_televizní_fakulta_Akademie_múzických_umění_v_Praze

[12] https://cs.wikipedia.org/wiki/Ján_Šmok

[13] Rozhovor s Františkem Provazníkem, Třebešice, 9. 11. 2023

Dušan Šimánek se později sám prosadil jako úspěšný umělecký fotograf. Stal se významnou osobností a organizátorem českého uměleckého disentu, spolupracovníkem historičky umění Anny Fárové a také pedagogem.[14]

Řetěz, Praha 1973

Schody, Praha 1973

Během vysokoškolských studií žil František v garsonce v centru Prahy a přivydělával si různými brigádami. Jednou z nich bylo zaměstnání v tiskárně novin Mladá fronta, kde vypomáhal u rotaček. Dalším významným zdrojem příjmu se stal pronájem bytu v Ďáblicích. Tento byt František získal od státu za vítězství na olympiádě. Začal ho tajně pronajímat Švédům, kteří v té době stavěli v Praze obchodní dům Kotva. S nadsázkou František vzpomíná, že se tehdy obával „estébáků", zatímco Švédi se báli jeho.

V komunistickém Československu bylo pronajímání bytu za účelem zisku oficiálně zakázáno. Pronájem bez povolení státních orgánů byl považován za nelegální činnost a mohl být trestán. Přesto se František rozhodl toto riziko podstoupit. Jeho odvaha se vyplatila a z peněz získaných z pronájmu garsonky si od překupníka z Jugoslávie pořídil kvalitní 9x12 monorail fotoaparát švýcarské značky Arca Swiss.

Mezi Františkovy profesory na FAMU patřily významné osobnosti jako Ján Šmok, A. M. Brousil, Ivo Bláha, Petr Tausk, Josef Pecák a další. Ze všech zmíněných František nejvíc vzpomíná na Jána Šmoka, a to jako na vynikajícího pedagoga a osobnost, která ho inspirovala nejen svými profesními schopnostmi, ale zejména svým lidským a pokorným přístupem. Šmok byl rovněž velkým demokratem; k ostatním přistupoval s otevřeností, bez předsudků či přezíravosti a měl velký nadhled. Na tohoto výjimečného pedagoga vzpomíná

[14] https://cs.wikipedia.org/wiki/Dušan_Šimánek

také Vladimír Birgus v publikaci k výstavě *Ján Šmok*[15]: „[…] skvělý řečník a diskutér, podávající i ty nejméně zážívné teorie přitažlivě a s humorem, fotograf, kameraman, režisér, publicista, neúnavný organizátor, filozof života s mimořádnými znalostmi a rozhledem, antidogmatik, vtipný společník, který oslňoval svými pečlivě vypointovanými historkami a schopností okamžitě reagovat na jakoukoliv situaci, vážený muž, který nezkazil žádnou legraci […] a především výborný člověk Ján Šmok."

Studium na FAMU Františka významně obohatilo. Setkávání s talentovanými spolužáky a možnost učit se od předních profesionálů představovaly zásadní posun v jeho vnímání umění a fotografie. Toto prostředí ho inspirovalo a otevřelo mu dosud nepoznané obzory. Pedagogové předávali studentům nejen řemeslné dovednosti, ale i esenci tvůrčího procesu, čímž studentům odhalovali tajemství umělecké tvorby. František s oblibou vzpomíná na uvolněnou atmosféru mezi pedagogy a studenty. Studenti FAMU se v té době odlišovali nejen kreativitou, ale i bohémským vzhledem – v džínách, holinách a amerických bundách byli v době normalizace nepřehlédnutelní.

Mezi jeho spolužáky patřily budoucí významné osobnosti oboru fotografie jako Jiří Poláček, Ivan Lutterer, Jan Malý, Vladimír Birgus, Miroslav Zajíc či Iren Stehli. Malý, Poláček a Lutterer se proslavili časosběrným fotografickým cyklem *Český člověk* (1982–2010), který se zařadil mezi významná sociologická díla světové portrétní fotografie. Irene Stehli vynikla v sociologicky orientované dokumentární fotografii zaměřující se na dlouhodobé fotografické eseje o konkrétních lidech a prostředích. Vladimír Birgus se stal výraznou postavou české a evropské fotografické scény nejen jako fotograf, ale i jako teoretik, historik, publicista, kurátor a pedagog.

Navzdory inspirativnímu prostředí se František mezi fotografy na FAMU cítil poněkud nezařazen. Tento pocit přičítá svému individualismu, pozdnímu zájmu o uměleckou fotografii a pocitu, že není tak zkušeným fotografem ani intelektuálem jako jeho spolužáci. Tento pocit nezařazení ho v určité míře provází celý život.

[15] BIRGUS, *Ján Šmok*, Praha, 2000, s. 4

JIŘÍ KOLIŠ

Český sportovní fotograf

„Frantu jsem poznal coby veslaře – olympijského medailistu z Mnichova. Ale nejsem si jistý, že bych ho byl už tehdy někdy fotil. Poznal jsem ho trochu blíž v době, kdy jsem se snažil prosadit do nějakých novin fotografováním sportu. A to byl už Franta v té době jako fotoreportér ve sportovním obrazovém týdeníku STADIÓN. Ale nevídal jsem ho často na sportech jako fotbal nebo hokej. „Proslavil" jsem se v roce 1975, když jsem po necelých 2 letech focení pro kdejaké noviny jako elév měl nastoupit do deníku Československý sport. Jenže aniž by mi někdo něco řekl(už jsem dal výpověď ve výzkumném ústavu, kde jsem byl fotografem), vzali místo mě redakčního řidiče, vyučeného pokrývače, který fotoaparát do té doby nikdy ani nedržel. Ale byl členem KSČ... Někdy okolo poloviny roku 1976 mě někde na nějakém focení sportu v Praze vzal Franta stranou a řekl mi, že to zatím nikomu neřekl, ale že bude ze Stadiónu odcházet, tak ať se o to místo pokusím. Franta studoval fotografii při zaměstnání na FAMU a chtěl přejít na studium denní. Vůbec jsem tehdy nechápal, jak se může vzdát tak super místa. Jenže on mi řekl, že ho ty upocený sportovci už vlastně serou... Zeptal jsem se tedy šéfa fotooddělení Stadiónu Jaroslava Skály – jemu nevadilo, že nejsem v KSČ, naopak mě znal, občas jsem u nich už i něco pubblikoval, takže po pohovoru u šéfredaktora jsem tam na konci roku místo Franty nastoupil. Nikdy to Frantovi nemůžu zapomenout – i s odstupem času netuším, jak by se byl můj fotografický život, ale vlastně i normální, byl odvíjel. Nebyl jsem žádný disident, ale do KSČ bych nebyl nikdy vstoupil. A protože jsem byl docela hodně blbej, netajil jsem se s tím. Chtěl jsem být fotoreportér, ale žádnou politiku jsem fotit nechtěl. Jedině sport. Stadión byl pro mě doslova sen.

Když se Franta po čase vrátil domů, bavili jsme se mnohem častěji. Jak o FAMU, tak o lidech okolo sportu. Ale spíš to bylo kecání dvou blbců, co měli podobný názory na fotografii a na lidi okolo fotografie. Ale i na sport. Když jsem v devadesátých letech začal (už na volné noze) fotit i pro veslařský svaz, samozřejmě jsem fotil i Pražské primátorky. Toho focení okolo bylo dost (včetně přípravy billboardů, plakátů, programu atp.). Ale jak se to rozrůstalo, potřebovali i jako jakési poděkování fotky pro sponzory z té neděle, kdy se ten závod jel. Ti sponzoři se samozřejmě pohybovali okolo vyhlašování vítězů. Fotit na vodě (ze člunu), stavit se před závodem v loděnicích, udělat fotky z Vyšehradu atp. – to nejde dohromady s tím focením vítězů na břehu nebo ve vipu. Tak jsem se dohodnul s Frantou, dal mu nějaké barevné negativy, já na ně vůbec nefotil (měl jsem ale smlouvu s FUJI, dostával jsem toho víc…),Franta se tam dobře bavil, znal kdekoho, fotil si svojí Leicou, nechtěl mi nijak konkurovat na vodě, závody ho vlastně nezajímaly. Po závodech mi dal nafocené filmy, já je nechal vyvolat a vybral, co jsem pak odevzdal. Franta nafotil vše líp, než by to udělal kdokoliv jiný. Srovnali jsme se z ruky do ruky a pár let nám to takhle fungovalo k oboustranné spokojenosti. Veslaři o tom věděli, ale ostatní fotografové snad ani ne.[…]

Franta je velikej suverén. A ještě větší samorost. Asi neznám žádnýho našeho olympijskýho medailistu, který si na svém úspěchu tak málo zakládá. Snad pozdějc trochu Lukáš Pollert. Ostatně i Frantův odchod ze Stadiónu a pozdější odchod (legální!) z Československa o něm hodně říká."

Kloboučnictví

Během studií Františka zavedla cesta za reportáží pro časopis Stadión do Vimperka. Tam objevil kloboučnickou dílnu pana Hodonického, kdysi prosperující soukromý podnik, který v období normalizace jen stěží přežíval.

František se rozhodl zachytit atmosféru tohoto místa svým osobitým způsobem. Opakovaně se do kloboučnictví vracel a fotografoval stárnoucí majitele dílny v prostředí, které evokovalo zbytky slávy prvorepublikové éry.

Výsledkem jeho práce byl pozoruhodný sociální dokument – jemná studie prostoru na pomezí dvou epoch. Tento soubor fotografií později publikoval ve své autorské knize, čímž zachoval svědectví o mizejícím světě tradičních řemesel a životních příběhů s nimi spojených.

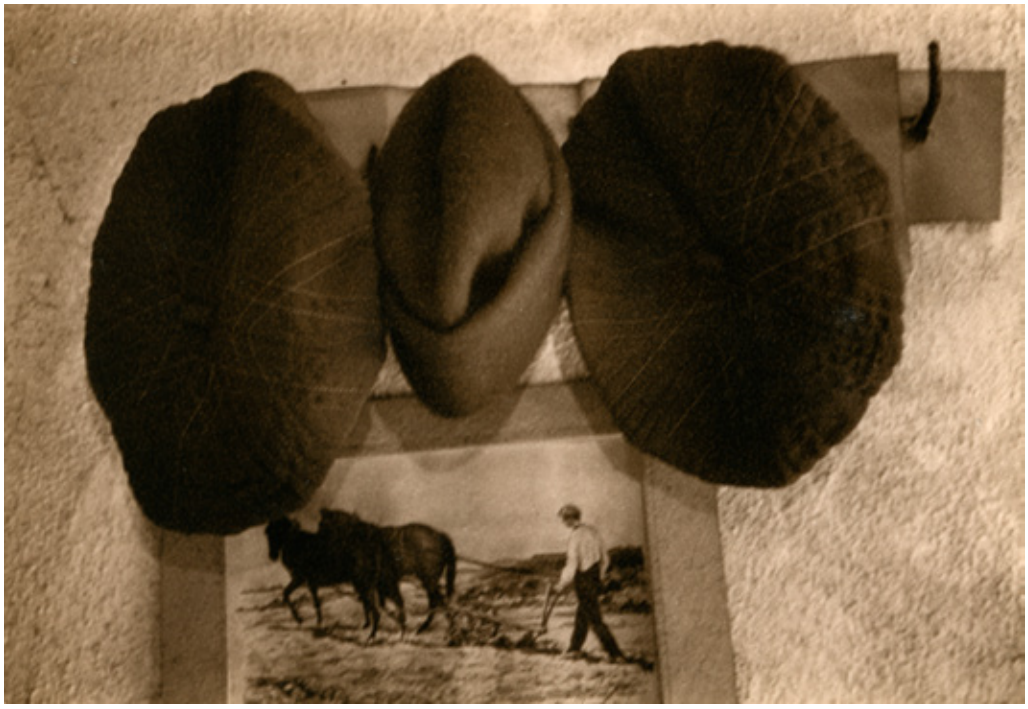

Ze souboru *Kloboučnictví*, Vimperk, 1974

Ze souboru *Kloboučnictví*, Vimperk, 1974

Ze souboru *Kloboučnictví*, Vimperk, 1972

Ze souboru *Kloboučnictví*, Vimperk, 1974

Inspirace a umělecká východiska

Zásadním momentem pro tvůrčí směřování Františka bylo jeho setkání s díly českých fotografických mistrů, především Františka Drtikola, Jaromíra Funkeho, Josefa Sudka, Jaroslava Rösslera a později i o generaci mladšího Jana Svobody. Tito umělci patřili k elitě českých fotografů, kteří se stali významnými postavami nejen v rámci české, ale i evropské a světové fotografické scény předválečného a meziválečného období. Jejich práce byla zásadně ovlivněna dynamickým vývojem světové fotografie v první polovině 20. století, během níž se odehrály významné změny a inovace v přístupu k fotografii – od piktorialismu Alfreda Stieglitze a Edwarda Steichena, přes americkou školu přímé fotografie, novou věcnost v Německu, až po experimentální postupy Man Raye či ruský konstruktivismus Alexandra Rodčenka. Tito avantgardní umělci hráli významnou roli v prosazení fotografie jako plnohodnotného uměleckého média, experimentovali s novými technikami, světlem, kompozicí a abstrakcí, čímž významně přispěli k rozmanitosti a dynamice světové fotografické scény tohoto období.

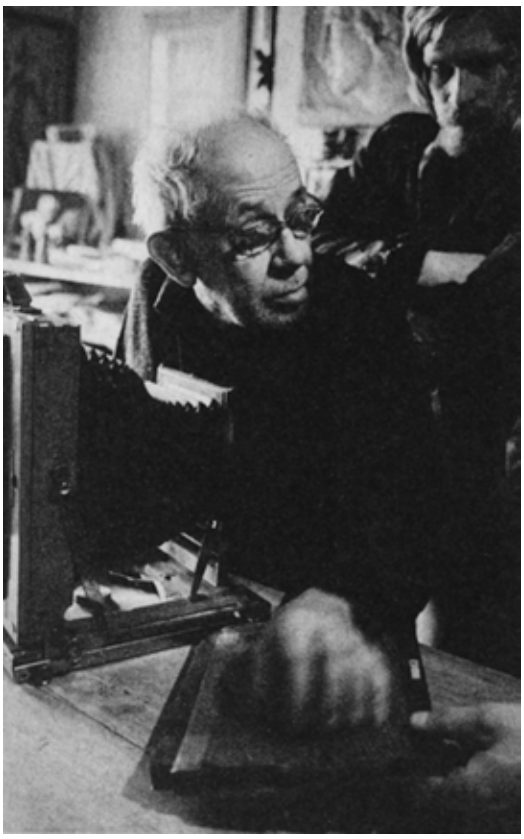

Josef Sudek a František Provazník. Praha, 1975.
Foto: Miroslav Zajíc

František se s hrdostí hlásí k dědictví klasiků české fotografie a k jejich vlivu na jeho tvorbu. Hluboce ho ovlivnila osobní setkání u Josefa Sudka v pražském ateliéru na Újezdě. Velký vliv na něj mělo i blízké přátelství s Janem Svobodou, který navázal na dílo Sudka. Tato setkání formovala Františkovu tvůrčí cestu, kde dominují právě klasické žánry jako zátiší, krajina nebo portréty.

V rámci své diplomové práce *Předpoklady integrace fotografie a umění v díle Jaromíra Funkeho* se pod vedením Jána Šmoka zaměřil na dynamiku vývoje vztahu mezi fotografií a výtvarným uměním v závislosti na kulturním a společensko-historickém vývoji. S využitím dialektického přístupu mapoval vývoj fotografie v období od 20. do 40. let minulého století. Tento přístup specifikoval výrazové projevy, podmiňoval uměleckou kvalitu fotografií a zároveň se zabýval analýzou dobových proměn tvůrčí fotografie na základě díla Jaromíra Funkeho. V závěru své práce reflektuje fotografii, která prošla dlouhou cestou až k podobě, kterou získala do konce sedm-

desátých let 20. století, přičemž důležitým způsobem přispívala k celkové vizuální podobě výtvarného umění a stala se jeho nedílnou součástí. Tím získala zázemí filozofie celého umění.[16]

František našel významný podnět také ve výtvarném umění, především v období kubismu. Inspirován tímto uměleckým hnutím získal nový pohled na práci s prostorem a objekty ve fotografii. Pochopil, že pouhým přemístěním předmětů nebo změnou úhlu pohledu lze radikálně narušit tradiční vnímání prostoru a perspektivy. Tento poznatek se stal klíčovým prvkem jeho fotografického stylu.

Ve své tvorbě začal experimentovat s kompozicí, vědomě narušoval zavedené vizuální konvence a vytvářel snímky, které pozorovatele nutily přehodnotit své vnímání zobrazené reality.

Tyto teoretické poznatky pomohly Františkovi lépe porozumět vztahům mezi fotografií a výtvarným uměním a nastínit nový způsob jeho chápaní fotografie jako plnohodnotného uměleckého projevu. Pomohly mu také nalézt východisko pro vlastní tvorbu.

Josef Sudek

František měl možnost setkávat se s Josefem Sudkem v posledních třech letech jeho života, kdy už byl Sudek uznávaným světovým fotografem. Tato setkání často organizovala Anna Fárová pro studenty FAMU. V té době se Sudkova tvorba uzavřela mistrovskými cykly zátiší *Vzpomínky*, *Labyrinty* a *Skleněné labyrinty*.

Anna Fárová, která s Josefem Sudkem intenzivně spolupracovala a často jej v jeho ateliéru navštěvovala, ve své monografii přibližuje vývoj Sudkových zátiší takto: „Na parapetu ležívaly prosté předměty: chléb, sklenice, váza s květinou, kamínek, kus papíru. Nejprve se ocitaly na fotografii oken náhodou a nepřevládaly, postupně však získávaly na důležitosti a odpoutávaly se k samostatnému životu. Byly to obyčejné věci, jaké má fotografie ráda.“ Kolem roku 1968 se tato prostá zátiší vyvinula ve velmi rafinovaná seskupení s preciózními předměty, dary přátel, jako byly secesní flakóny, drahocenné sklenice či vyřezávané rámy seskupené na polici v druhém ateliéru na Úvoze. Tato zátiší nazval Sudek *Labyrinty*. V letech sedmdesátých se forma a kompozice plně uvolnily a podivuhodně amorfní zátiší vytvářel sám život, tak

[16] PROVAZNÍK, *Předpoklady integrace fotografie a umění v díle Jaromíra Funkeho*, 1979, s. 47–48

jak šel ateliérem: z pohozených tramvajových lístků, sáčků od nákupů, staniolových papírů a provázků navršených časem. Ve všech Sudkových zátiších, více či méně aranžovaných, jednoduchých nebo komplikovaných, se objevoval nejen předmět sám, nýbrž i jeho život a vnitřní význam, jakási dvojznačnost, tajemství, vztahy a asociace k němu se vážící. Byl to předmět, v němž bylo vždy něco dráždivého, provokujícího, zneklidňujícího a bizarního. Životy předmětů se Sudkovi propojily se životy přátel, k nimž se vázaly: proto se tato zátiší nazývala často *Vzpomínky* a evokovala vzdálené nebo odešlé lidi, Sudkovi blízké“.[17]

Františka na Sudkově díle uchvátilo hned několik aspektů. Především ho zaujala čistota, poetičnost a oduševnělost Sudkových zátiší, ať už zachycovala prosté předměty denní potřeby, nebo rafinované kompozice drahocenných objektů. Byl mu blízký Sudkův filozofický přístup k tvorbě a svoboda, s níž k ní přistupoval. Rezonoval s ním jeho způsob hledání duchovního rozměru ve fotografii, stejně jako potřeba intimity a sdílení vlastního duševního světa a emocí. František se také inspiroval Sudkovým mistrovstvím v práci se světlem a stíny, jeho osobitým pohledem na svět a dokonalým technickým provedením. Jako poctu tomuto klasikovi lze chápat například Františkova londýnská zátiší: *Jablko* z roku 1981 nebo *Okno mého ateliéru* pořízené o rok později v jeho studiu na Holland Road.

Josef Sudek: *Okno mého ateliéru*, 1940–54

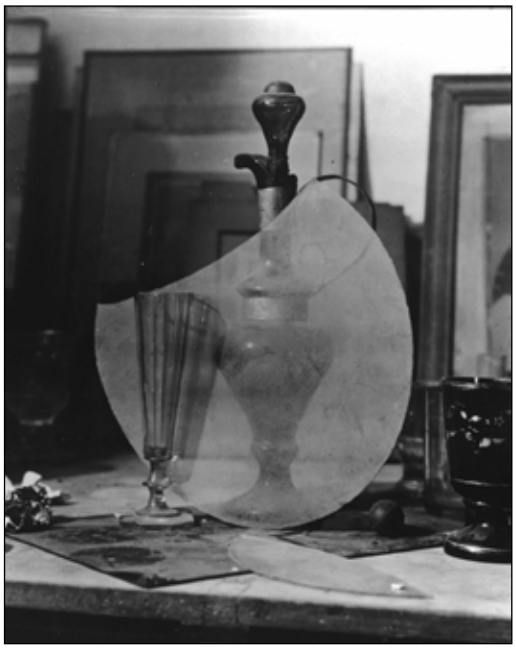

Josef Sudek: Z cyklu *Skleněné labyrinty*, 1968

[17] FÁROVÁ, *Josef Sudek*, 2002, s. 18–19

Jan Svoboda

Františka a Jana Svobodu pojilo blízké přátelství. Seznámil je Jiří Poláček, s nímž František po vojně asi rok pracoval v ČTK v oddělení telefota, a pro Jana Svobodu zvětšoval snímky. Často se všichni tři scházeli a vášnivě diskutovali o fotografii. V roce 1978 Jiří Poláček a František uspořádali neoficiální výstavu fotografií Jana Svobody ve Františkově bytě ve Zlatnické ulici.

„Jan Svoboda, jenž na Sudka osobitě navazoval, často zobrazoval ještě prostší motivy. Byl umělcem, který celý život prohluboval intelektuální zázemí své tvorby […] To, zda jeho dílo souzní s nejaktuálnějšími uměleckými tendencemi, nebylo pro něj tak důležité jako hloubka a hodnota výpovědi.“[18]

Pavel Vančát vzpomíná na Jana Svobodu jako na vyzyvatele fotografie a také fotografujícího básníka. V knize Josef Svoboda uvádí: „Svým celoživotním dílem vytvořil Jan Svoboda cíleně obrazový labyrint, zobrazující jak zašifrované symboly jeho vlastního života, tak i úryvky jeho úvah o možnostech fotografie a zobrazování, o zkušenosti a o existenci vůbec. Tento mnohovrstevný labyrint tak můžeme číst mnoha způsoby – jako jednotlivosti určené k meditaci, proměňující se v jemných cyklických variacích, ale také jako vzrušující příběh souboje troufale cíle-vědomého umělce se zdánlivě nevinným médiem fotografie. Svobodův totální, často sebezničující maximalismus, ale zároveň bohémský přístup k životu a odpor k autoritám, ho dovedly k nekompromisnímu zúčtování s dobovou fotografií (ke které se sám vždy tvrdošíjně odmítal hlásit) a pomohl mu vytvořit zcela vlastní podobu „fotografie“, ojediněle a radikálně přehodnocující dosavadní vývoj fotografie jako umění.“[19]

Jan Svoboda: Prostor pro růžový obraz, 1972

František vzpomíná na Jana Svobodu s úctou a pochopením. Popisuje ho jako maximalistu, jehož oddanost vlastní tvorbě byla bezmezná. Tento intenzivní přístup k umění však měl i svou stinnou stránku. Svoboda, dle Františkových vzpomínek, trpěl existencionální úzkostí a strachem. Tyto pocity byly pravděpodobně umocněny skutečností, že se mu za jeho života nedostalo takového uznání, jaké by si jeho tvorba zasloužila. To Svobodu hluboce trápilo a možná i ovlivňovalo jeho umělecký výraz.

[18] BIRGUS, MLČOCH, *Česká fotografie 20. století*, s. 249
[19] VANČÁT, *Jan Svoboda*, 2011, s. 16

František tak vykresluje portrét umělce, jehož vášeň pro fotografii byla stejně intenzivní jako jeho vnitřní zápasy. Toto svědectví nejen přibližuje osobnost Jana Svobody, ale také nabízí vhled do složitosti uměleckého života a poukazuje na důležitost uznání pro tvůrčí duši.

Osobnost Jana Svobody měla na Františka hluboký vliv. Obdivoval nejen jeho tvorbu a jedinečný pohled na fotografii, výtvarné umění nebo sochařství, ale také jeho přístup k životu a filozofické úvahy o světě kolem nás.

Podobně jako Svoboda i František usiloval ve své fotografii o vytvoření obrazů s duchovním přesahem. Nespokojil se s pouhým zachycováním fotografických postřehů. Místo toho se zaměřil na pečlivé budování svých kompozic, často označovaných jako „konstelace“. Tyto konstelace František tvořil z nejběžnějších předmětů – kmene, jablka, stolu či papíru, podobně jako Sudek i Svoboda. Zdánlivě prosté objekty využíval jako prostředky k přenesení nálad, myšlenek a obecnějších významů. Klíčovým prvkem Františkovy tvorby se stalo pečlivé prostorové uspořádání těchto předmětů, hra světel a stínů, práce s valérem a využití černé či bílé světelné linie. Tímto způsobem rozehrával nejednoznačné a tajuplné příběhy, které diváka vybízejí k hlubšímu zamyšlení a interpretaci.

Jan Svoboda: *Pocta Zdeňku Palcrovi*, 1971

Jan Svoboda: *Obraz, který se nevrátí XXXV*, 1972

Zátiší duše

Pro lepší pochopení, proč se právě klasický umělecký žánr zátiší stal celoživotní doménou fotografické tvorby Františka Provazníka, je třeba nahlédnout blíže do jeho životní filozofie. Františkovy hodnoty jsou hluboce zakořeněny v poctivosti a autenticitě. Je oddaným zastáncem tradice, která je známá především z meziválečného a poválečného období. Sám prohlašuje, že se cítí být součástí této éry, kdy se kladl důraz na řemeslo, detail a kvalitu. Smysluplná práce a pokora k věcem jsou pro něj zásadní. Ke světu kolem sebe přistupuje s citlivostí a usiluje o jeho hlubší duchovní porozumění. Příroda, její harmonie a krása jsou pro něj inspirací i zrcadlem lidského nitra. Fotografii a umění vůbec vnímá jako prostředek, jak proniknout do podstaty věcí a dát jim duchovní rozměr. Současně hledá cestu, pomocí níž lze propojit vnější svět s vlastními vnitřními pocity.

Jablko. Londýn, 1981

František, přestože tíhne ke tradicím, nezapře svou duši dobrodruha a experimentátora. Neustále hledá nové cesty a vstupuje do zcela odlišných etap svého života. Rád přijímá výzvy, které mu přinášejí radost a uspokojení. Věří, že každý by měl prozkoumávat různé směry, objevovat nová dobrodružství a ne-zůstávat uvězněn v rutině, která už nepřináší nic nového. Sám se nechává unášet životem a inspirovat se jím. Přitom se neustále učí a rozvíjí, a to nejen ve své profesionální oblasti, ale i jako osobnost. Tuto svou filozofii vyjádřil i v rozhovoru s J. Rothensteinem: „Myslím, že je vždy osvěžující změnit svůj způsob života. Jinak je člověk závislý na obyčejné rutině. Jen bych si přál žít dost dlouho na to, abych získal dost zkušeností. Být v soukromí a „promítat“ si tyto zážitky na zadní stranu deskového fotoaparátu, jako na prázdné plátno.“[20]

[20] ROTHENSTEIN, rozhovor s F. Provazníkem pro MOMA Oxford, strojopis, 1986: „I guess it is always refreshing to change one's way of life. Otherwise one is too hooked on a single routine. I just would wish to live long enough to have experience. To be in privacy and to 'project' these experiences on the back of the plate camera, as on an empty canvas.“

Z cyklu *Doubkův stůl*, Praha, 70. léta

Z cyklu *Doubkův stůl*, Praha, 70. léta

Zrcadlo, Praha, 70. léta

Stéblo, Praha, 70. léta

Doteky, Praha, 70. léta

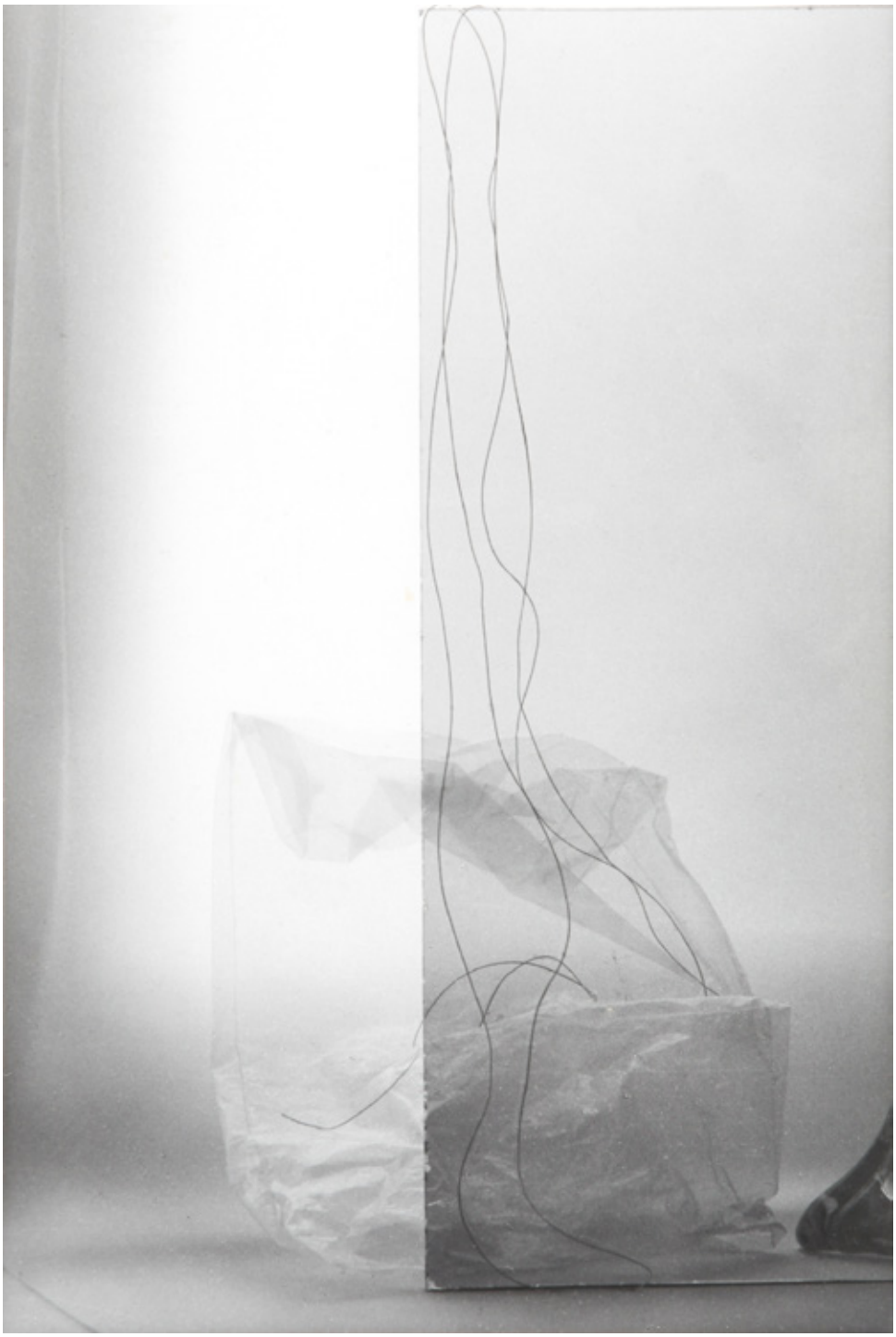

V touze, Praha, 70. léta

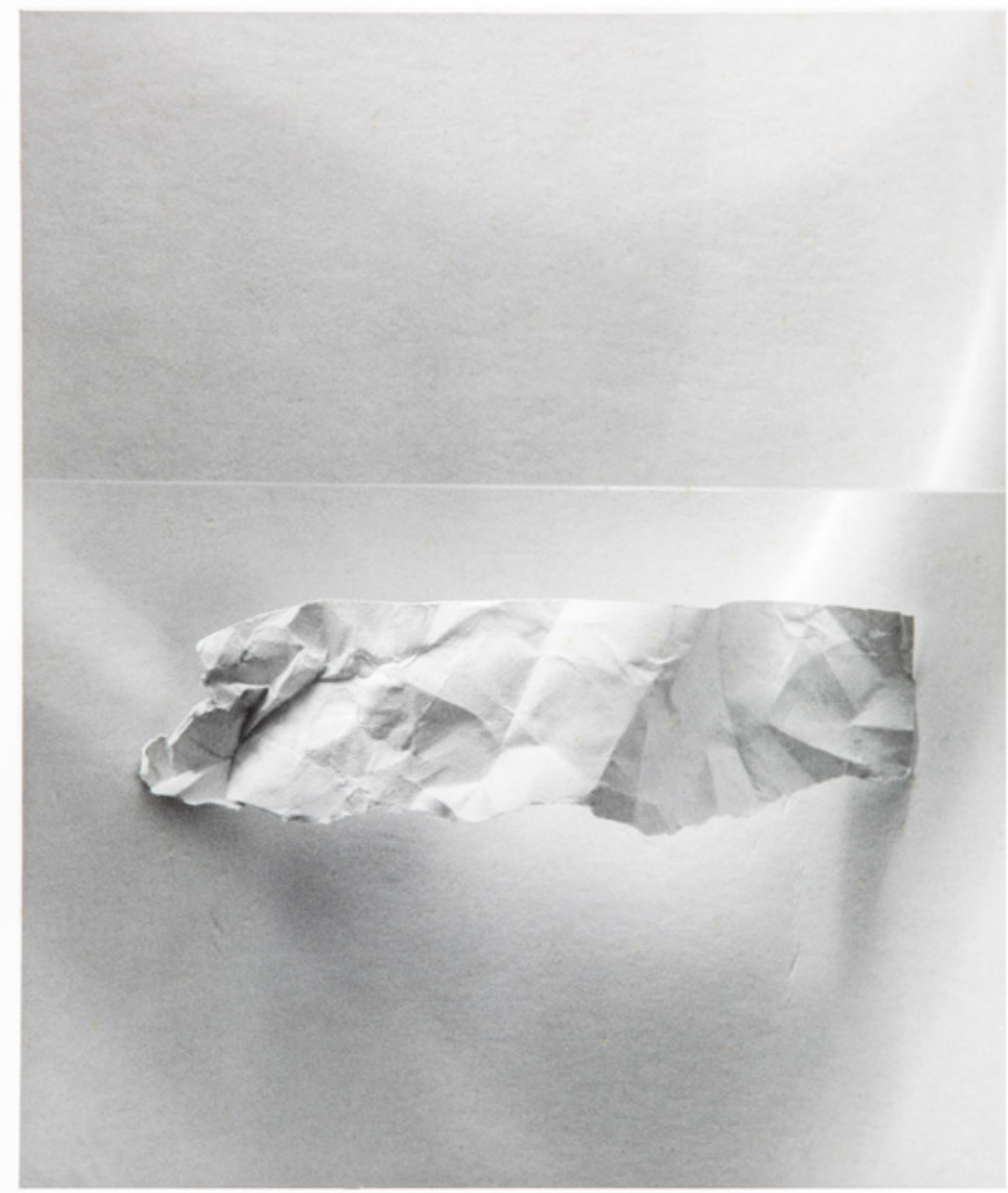

Pomačkaný papír, Praha, 70. léta

V rovnováze, Praha, 70. léta

„RÁD BYCH ROZLIŠOVAL MEZI OBRAZEM SVĚTA A SVĚTEM OBRAZU. V PRVNÍM PŘÍPADĚ, PŘI ZACHOVÁNÍ PODOBY SVĚTA, JE FOTOAPARÁT SKUTEČNĚ PRAKTICKÁ VĚC. ALE SVĚT OBRAZU JE TŘEBA VYTVOŘIT A TEN MUSÍ VYCHÁZET Z NITRA ČLOVĚKA.“

ANGLIE

Začátky v exilu

Londýn

Po úspěšném zakončení studia na FAMU v roce 1979 toužil František rozvíjet svou uměleckou tvorbu. Zároveň však pociťoval tíživou atmosféru normalizačního Československa jako svazující pro svůj tvůrčí rozlet. Tato situace ho přivedla k zásadnímu životnímu rozhodnutí přesídlit do Anglie. Zpočátku do Británie cestoval na pozvání své lásky, zubní laborantky Lesley Heger. Jejich vztah brzy vyústil v manželství, a tak na rozdíl od mnoha jiných, kteří byli nuceni emigrovat nelegálně, měl František možnost odejít do Británie oficiální cestou.

František si pronajal ateliér v londýnském West Endu poblíž čtvrti Shepherd's Bush, který se stal jeho tvůrčí základnou a úložištěm pro jeho fotografické práce. Vedle toho si našel práci jako pomocná síla v ikonické restauraci Asterix Pancakes na 329 King's Road, v samém centru tehdejší alternativní módní scény a kulturního života. Restaurace byla oblíbeným místem setkávání mladých lidí, umělců a módních ikon. Vzpomíná na energického majitele, anglického herce George Reynoldse, skvělou atmosféru a dobrou partu lidí, kteří toho měli mnoho společného. Kings Road byla v té době považována za symbol bohémského života v Londýně.

František si po čase našel částečný úvazek v rámařské dílně v Hampsteadu na severu Londýna, kde se naučil rámovat obrazy. Tato práce mu umožnila nejen získat finanční prostředky, ale i příležitost prozkoumávat různé části metropole, kam se vydával na svém kole. Zvláště ho přitahoval East End, čtvrť proslulá svou pestrou směsicí přistěhovalců a jedinečným sociálním prostředím. S fotoaparátem v ruce prozkoumával ulice Whitechapelu, oblast s bohatou historií, která v 50. letech minulého století zažila éru nechvalně známých bratrů Kraysových, představitelů organizovaného zločinu.

Často zavítal i na Petticoat Lane, kde pulzoval život na proslulém londýnském pouličním trhu. Právě zde se občas setkával s Markétou Luskačovou, významnou českou fotografkou, která do Londýna přesídlila o několik let dříve.

Whitechapel, Londýn, 1980

Oxford

Františkovo manželství s Lesley bohužel dlouho nevydrželo. Po rozvodu v roce 1981 se ocitl v obtížné situaci, neboť ztratil legální důvod pro setrvání v Anglii.

Na doporučení přítele, významného britského umělce a fotografa Johna Gota, se František přestěhoval z Londýna do Oxfordu. John mu zde zajistil práci technika na Polytechnické škole. Zpočátku František bydlel na různých místech v nelehkých podmínkách, až se nakonec usadil v polorozpadlé trafice na 273 Woodstock Road.

Souběžně s adaptací na nové prostředí v Oxfordu se František intenzivně věnoval snaze legalizace svého pobytu v Británii, což však nebylo vůbec snadné. Musel projít složitým procesem plným žádostí, odvolání a administrativních úkonů. Situace byla natolik komplikovaná, že si při rozhodování o udělení občanství vyžádala přímou intervenci ministra vnitra. Po pěti letech usilovné snahy byla Františkovi v roce 1986 udělena výjimka ze zákona, a získal tak britské občanství. Tento významný milník byl přímým důsledkem jeho vytrvalosti a představoval nejen formální uznání jeho postavení v britské společnosti, ale také dlouho očekávanou stabilitu a jistotu pro jeho další život a uměleckou tvorbu v nové vlasti.

Františkův rozvod, následný odchod z Londýna do Oxfordu a komplikace s povolením k pobytu ve Velké Británii pro něj představovaly náročné období plné nejistoty. Postupně se mu však podařilo najít své místo ve společnosti, získat zaměstnání a posléze se vrátit k rámování obrazů, řemeslu, které již ovládal dokonale.

Merton College, Oxford, 1987. Foto: Julia P. Rees

Společně s přáteli z okruhu oxfordského Muzea moderního umění založili rámařskou firmu. Později se však společníci názorově rozešli a Františka z firmy vyplatili, načež pokračoval v rámování samostatně ve své trafice. Od zámožných anglických dam získával staré, někdy i zlacené rámy nebo kvalitní dřevo ze starého nábytku. František často nechával materiál venku zvětrávat pro získání patiny a poté ho pečlivě leštil a upravoval. Tato transformace obyčejných předmětů v umělecké doplňky, které podtrhovaly hodnotu rámovaných děl, mu přinášela velké uspokojení.

Vedle rámařství František zúročil i své sportovní nadání a dva roky působil jako trenér veslařského oddílu mezinárodních studentů na univerzitní koleji Merton College. V Oxfordu se také podruhé oženil, a to s Julií Pendarvis Rees, sekretářkou na univerzitě. Toto manželství však trvalo jen tři roky.

V Oxfordu František rozšířil své aktivity o svatební fotografii na zakázku. Díky cenným kontaktům se brzy stal vyhledávaným fotografem mezi anglickou smetánkou. Pohled do jeho archivu svatebních fotografií z tohoto období odhaluje, že i do zakázkové práce lze promítnout umělecké ambice. Františkův přístup překvapivě přesahuje tradiční dokumentaci svatebního dění. Jeho práce se neomezuje pouze na zachycení události, ale vkládá do ní vlastní tvořivost. Reportážní pojetí svatby bylo na svou dobu velmi inovativní, a Františkovy nadčasové svatební momentky lze obdivovat i po více než čtyřiceti letech.

Jeho pozoruhodný cit pro sociální prostředí se mohl rozvíjet právě díky pohledu „outsidera“ na anglickou elitu, navzdory tomu, že byl společensky přijímán a vysoce oceňován. Tato jedinečná perspektiva mu umožňovala nekonvenční pohled na prostředí, situace, typologii osobností a jejich interakce. Zároveň mu poskytla příležitost zúročit své dosavadní profesní i osobní zkušenosti.

Svatební fotografie, Oxford, 80.–90. léta (str. 44–45)

Zátiší

František se v Anglii věnoval existenčním záležitostem jen do té míry, aby se mohl plně soustředit na svou tvůrčí práci. Pokračoval ve stěžejní části svého díla – zátiší. Navázal tak na svou předchozí domácí tvorbu, ve které reflektoval odkaz Jana Svobody, parafrází jeho díla *Falešný prostor* z roku 1965, a to ve svých raných pracích ze 70. let, jako je například *Lupa*, či v pozdějším díle *Předobrazy* z roku 1975.[21]

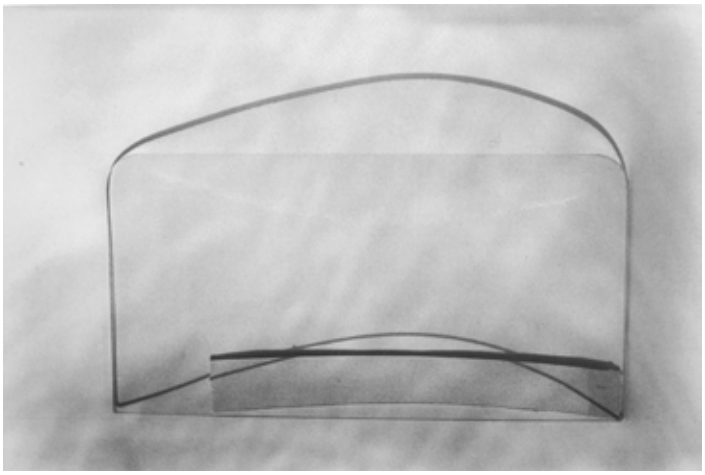

Lupa, Praha, 70. léta

František při tvorbě zátiší pociťoval niternou touhu vyjádřit své rozporuplné emoce způsobené nejistotou o budoucnost a transformovat je v něco pozitivního. Vždy ho přitahovala jednoduchost a neutralita rekvizit – pečlivě vybíral kameny či papír, které využíval k budování třetího rozměru prostoru prostřednictvím hry světla a stínů. Hledal nové, neočekávané perspektivy, které posouvaly jeho obrazy za hranice reality. V průběhu tvůrčího procesu František usiloval o dosažení určitého přesahu a duchovního rozměru. Tyto aspekty mu umožňovaly odpoutat se od neuspokojivé reality emigranta bez dokladů a zároveň zklidnit své citové touhy.

Podobné napětí pociťoval již dříve v Československu během období normalizace. Tehdy hledal únik z nesvobodného prostředí, podobně jako hrdinové Kunderova románu *Nesnesitelná lehkost bytí* z roku 1984. František se sám řadí ke generaci, která prožívala hlubokou deziluzi z tehdejší politicko-sociální situace. Tuto generaci charakterizovala silná touha po svobodě, která mnohé z nich, včetně Františka, dovedla až k pocitu vykořenění.

[21] MOUCHA, *František Provazník – Zátiší*, 2004, text Světelné přesypy, [s. nečíslováno]

V Anglii, kde nacházel o tolik pozitivnější atmosféru než v Čechách, si velmi přál zůstat, aby lépe porozuměl svému vnitřnímu napětí. Věří, že i když bylo toto období velmi těžké, nakonec mu prospělo. Našel si tam nový domov a vypracoval se v uznávaného umělce. Porozuměl svým vnitřním rozporům a vyrovnal se s nimi prostřednictvím tvůrčí práce. Věří, že za tehdejší situace by to doma nebylo možné a že by ho jeho negativistické tendence a temné vlivy doby nakonec přemohly, možná obdobně jako jeho přítele Jana Svobodu, který trpěl depresemi.

Františkova umělecká tvorba tak představovala nejen estetický výraz, ale i osobní cestu k vnitřnímu klidu a seberealizaci v náročném životním období.

Ke svým existenciálním úvahám František říká: „Kdo je vlastně Slovan? Vždyť i já mohu být potomkem Švédů. Nechci nikam patřit. Ani jako sportovec jsem nechtěl – nepatřil jsem mezi ně mentálně. Stejně tak jsem se na FAMU necítil svůj mezi fotografy. Vše jsem dělal nějak bokem, prošel a šel dál. Při tvorbě zátiší jsem se cítil jako v bublině, osvícen Bohem. Zažíval jsem při tom povznášející pocit, takže to pro mě vlastně byla taková berlička.“[22]

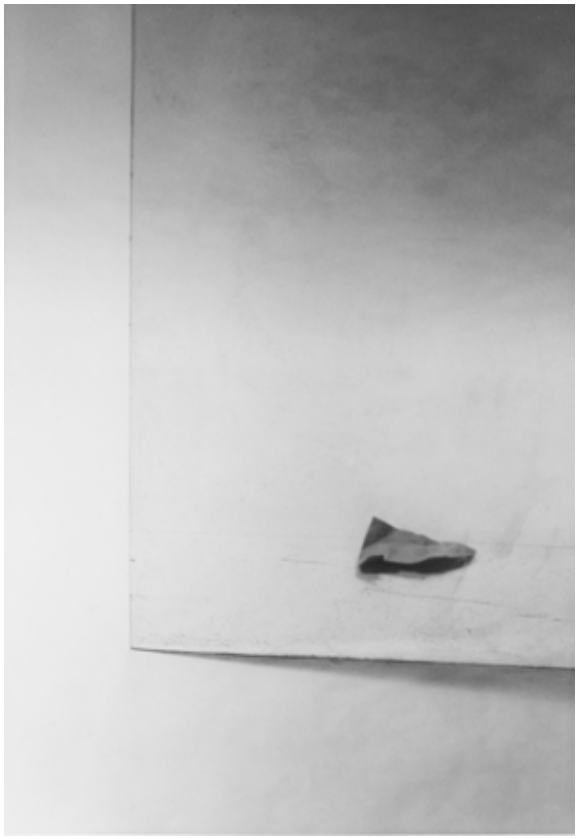

Předobraz podle Jana Svobody, Praha, 1975

[22] Rozhovor s Františkem Provazníkem, Třebešice, 9. 11. 2023

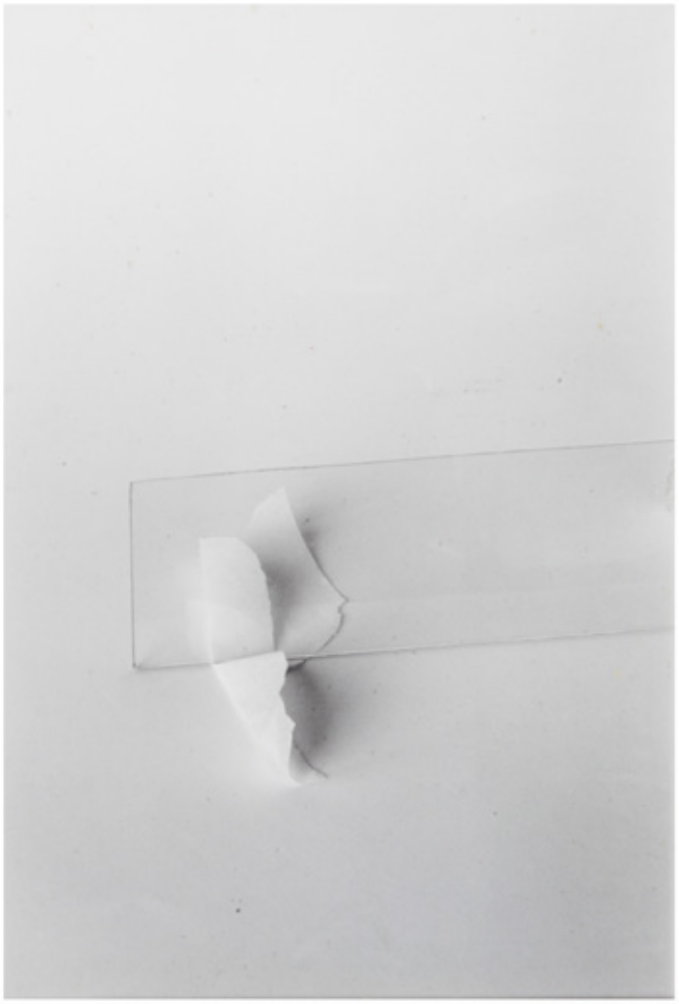

Hledání prostoru I, Praha, 1975

Hledání prostoru II, Praha, konec 70. let

Okno mého ateliéru v mansardě na Holland Road, Londýn, 1981

Zátiší s mušlemi, Oxford, počátek 80. let

Zátiší se zvadlou růží, Oxford, počátek 80. let

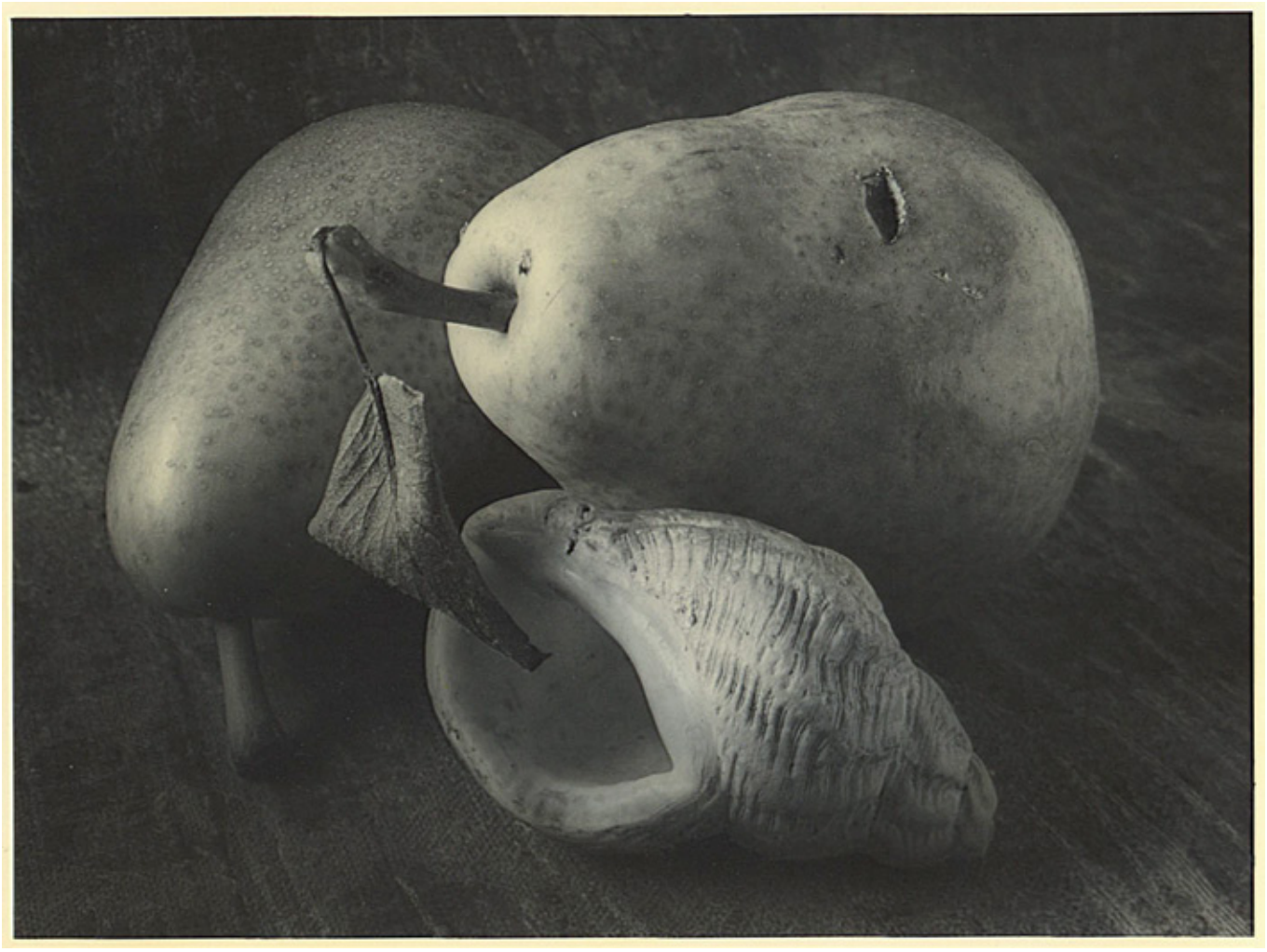

Hrušky s mušlí, Oxford, počátek 80. let

Sklenice s hruškou, Oxford, počátek 80. let

Dialog I, z cyklu *Japonské zahrady*, Oxford, 80. léta

Dialog II, z cyklu *Japonské zahrady*, Oxford, 80. léta

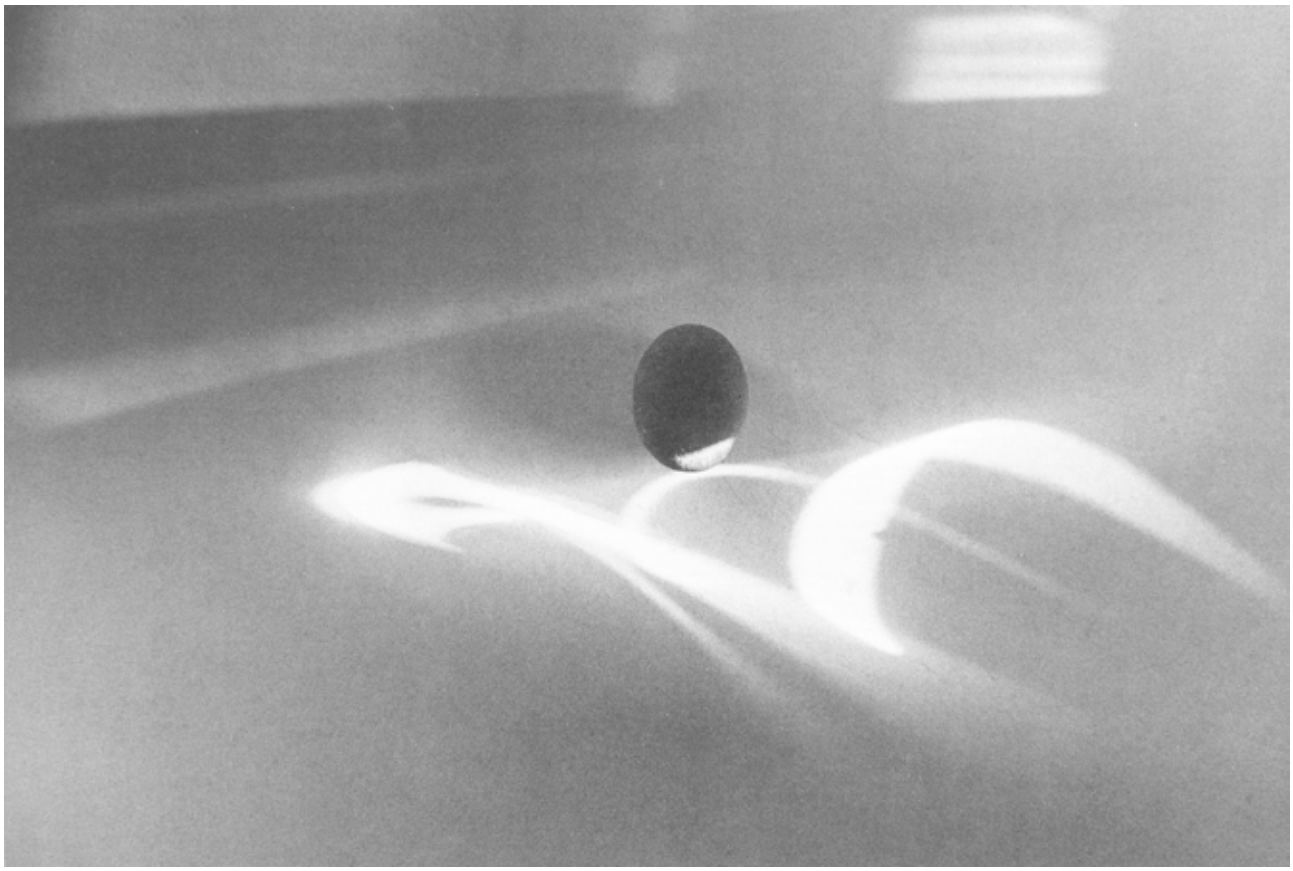

Pád I, Oxford, 1983

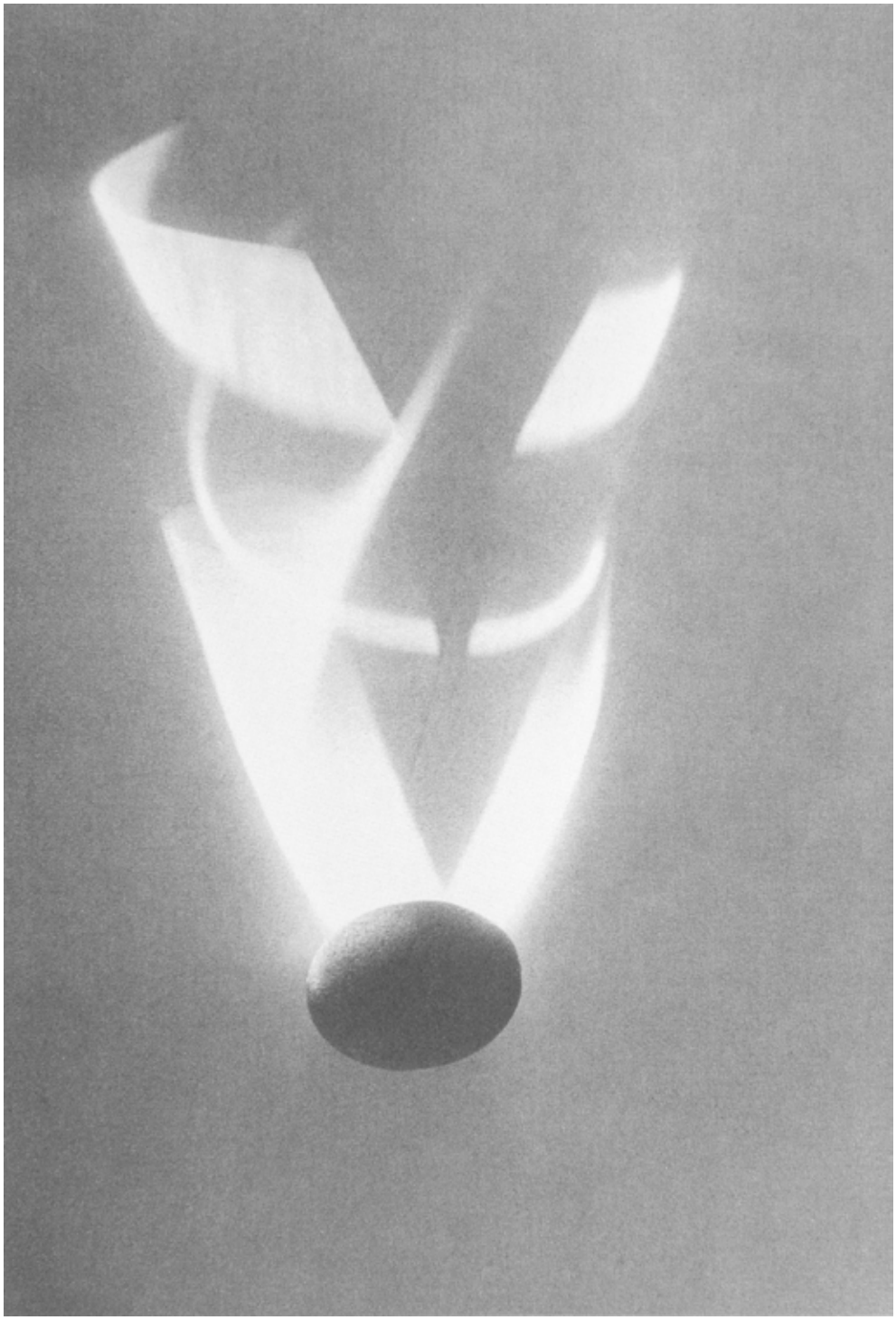

Pád II, Oxford, 1983

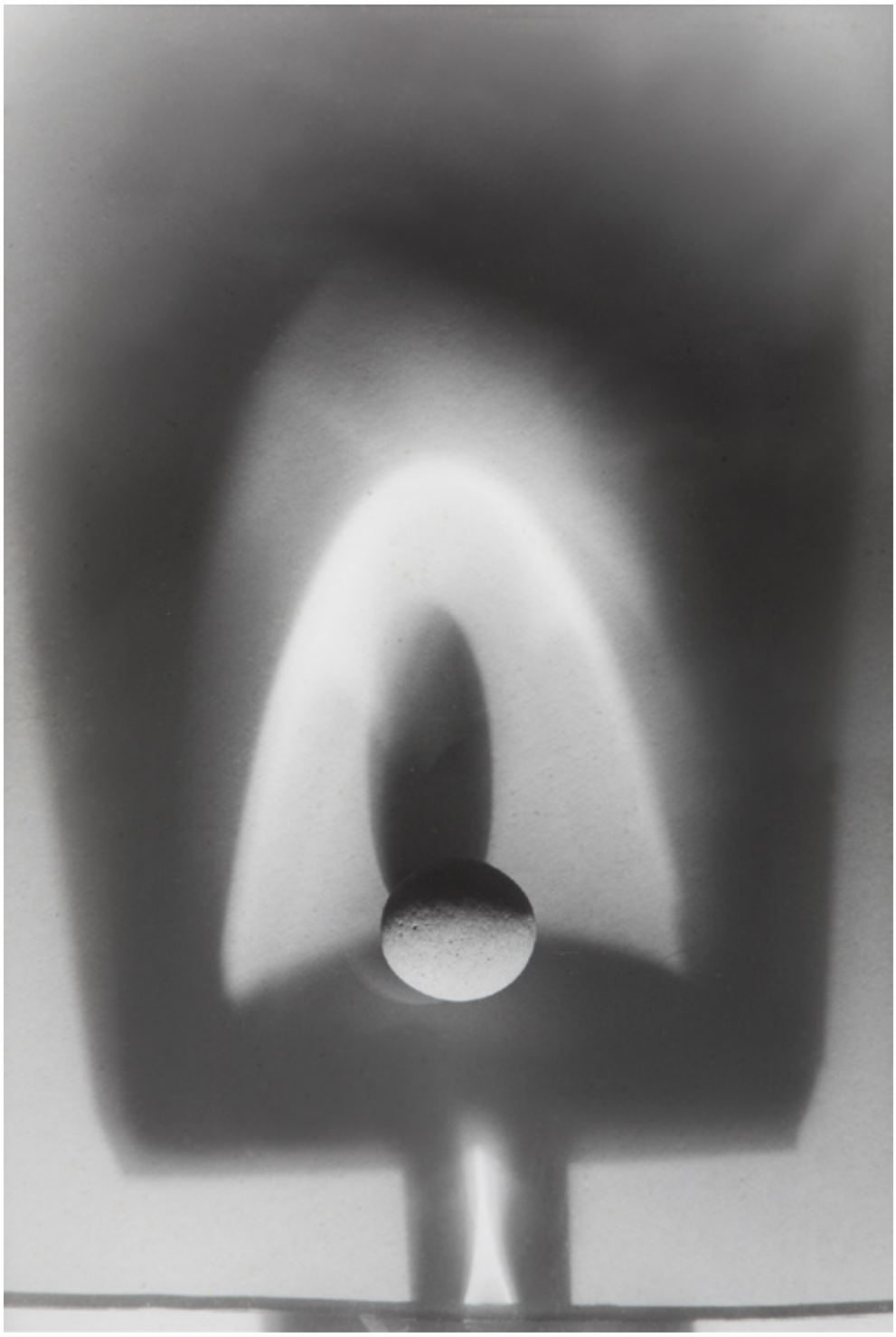

Variace na Giacomettiho, Oxford, 1985

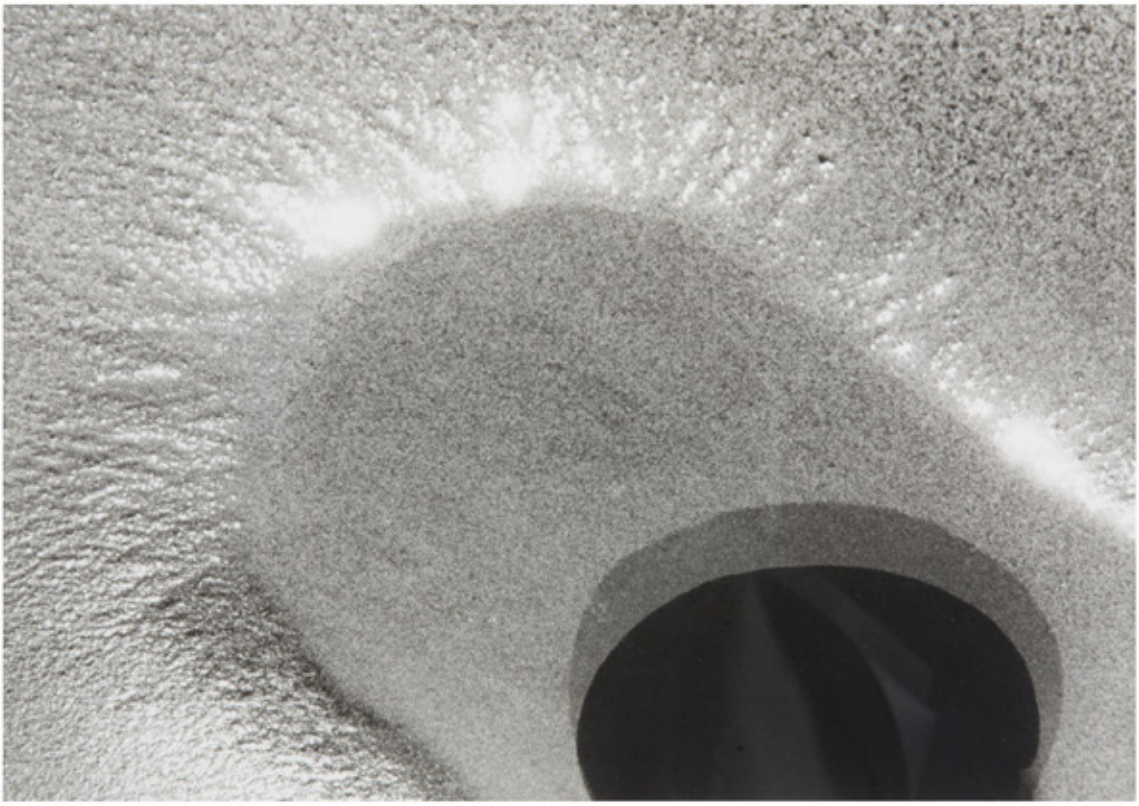

Z cyklu *Krajina*, Irsko, 1985

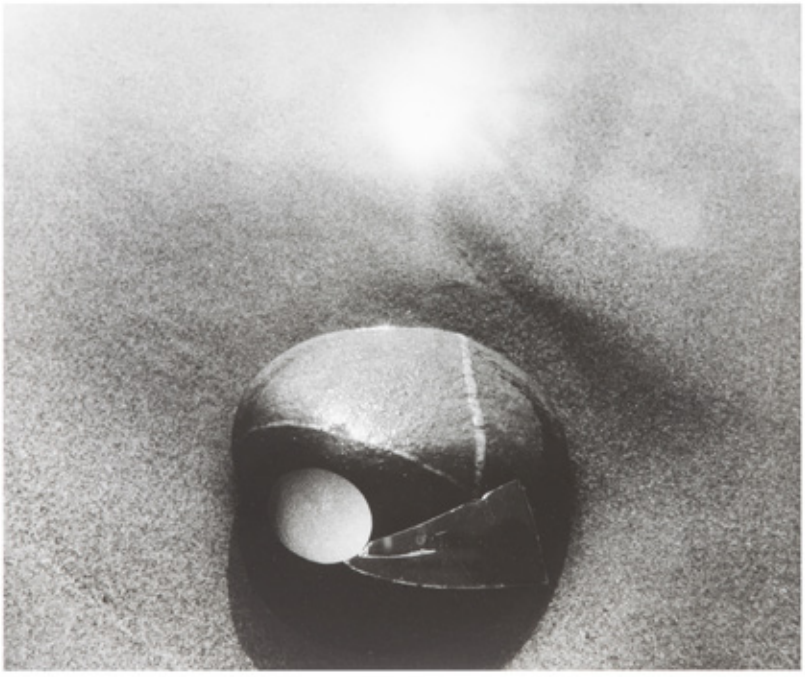

Z cyklu *Krajina,* Irsko, 1985

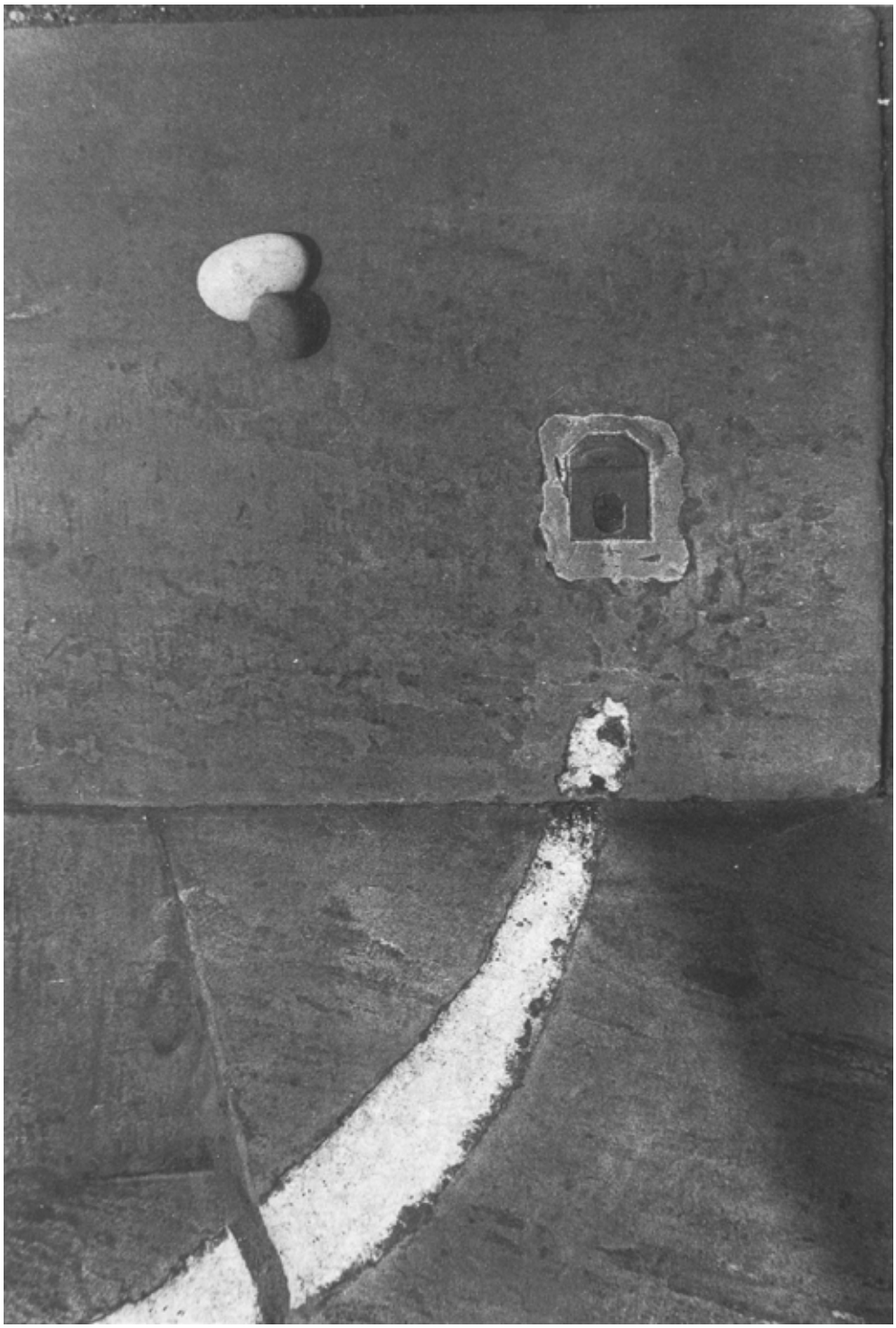

Chodník, Oxford, 1985

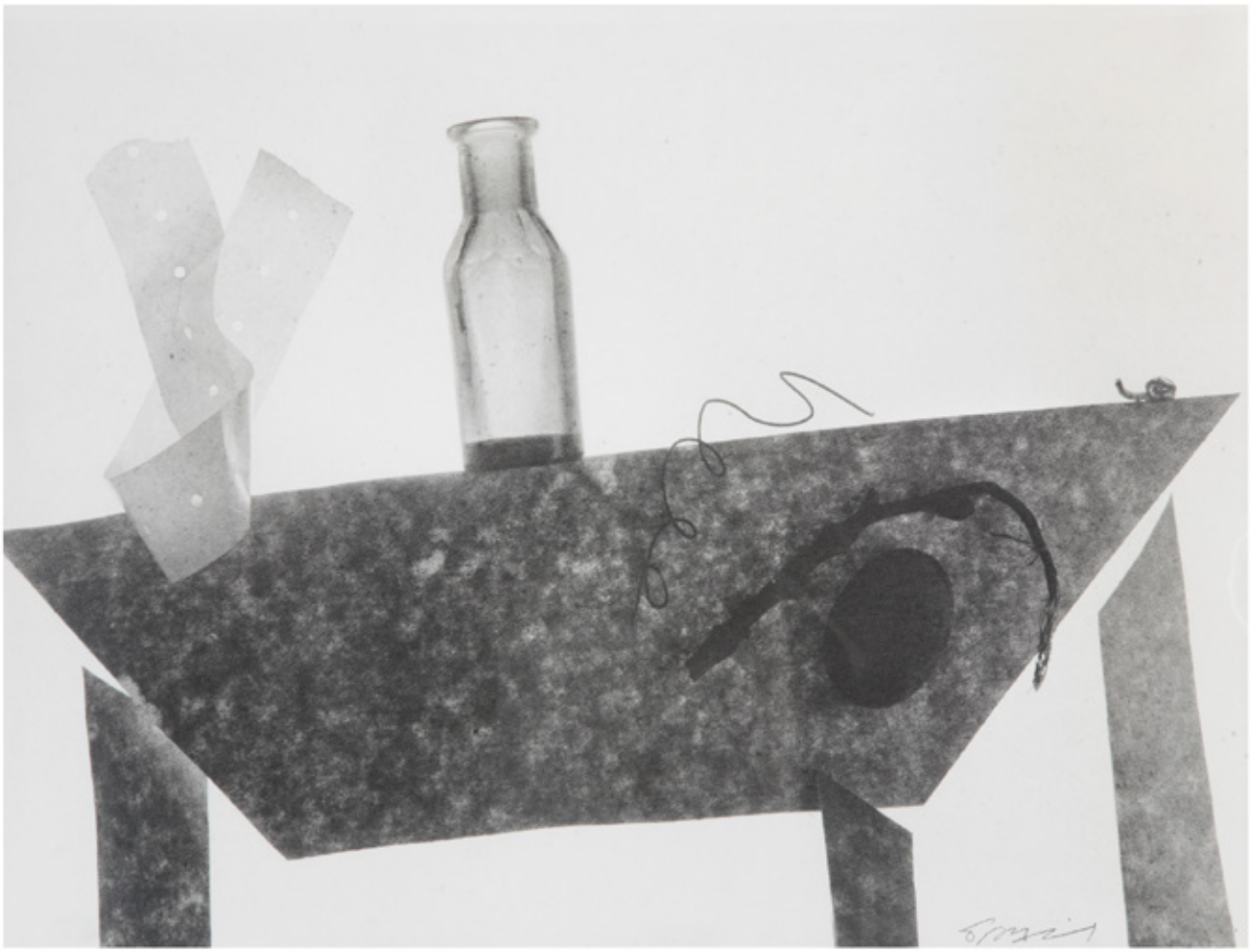

Kubistické zátiší I, Oxford, 1993

Kubistické zátiší II – pocta Juanu Grisovi, Oxford, 1993

Z cyklu Kassandra's Box, Oxford, 1993–1994 (str. 65–66)

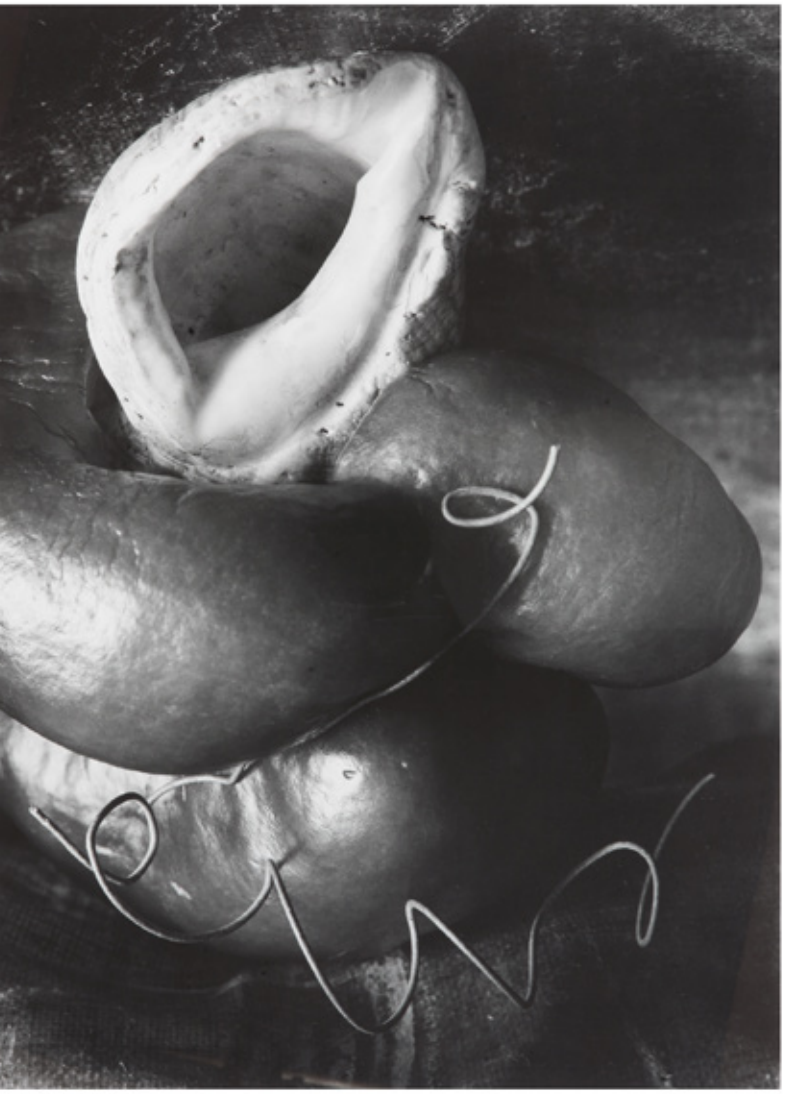

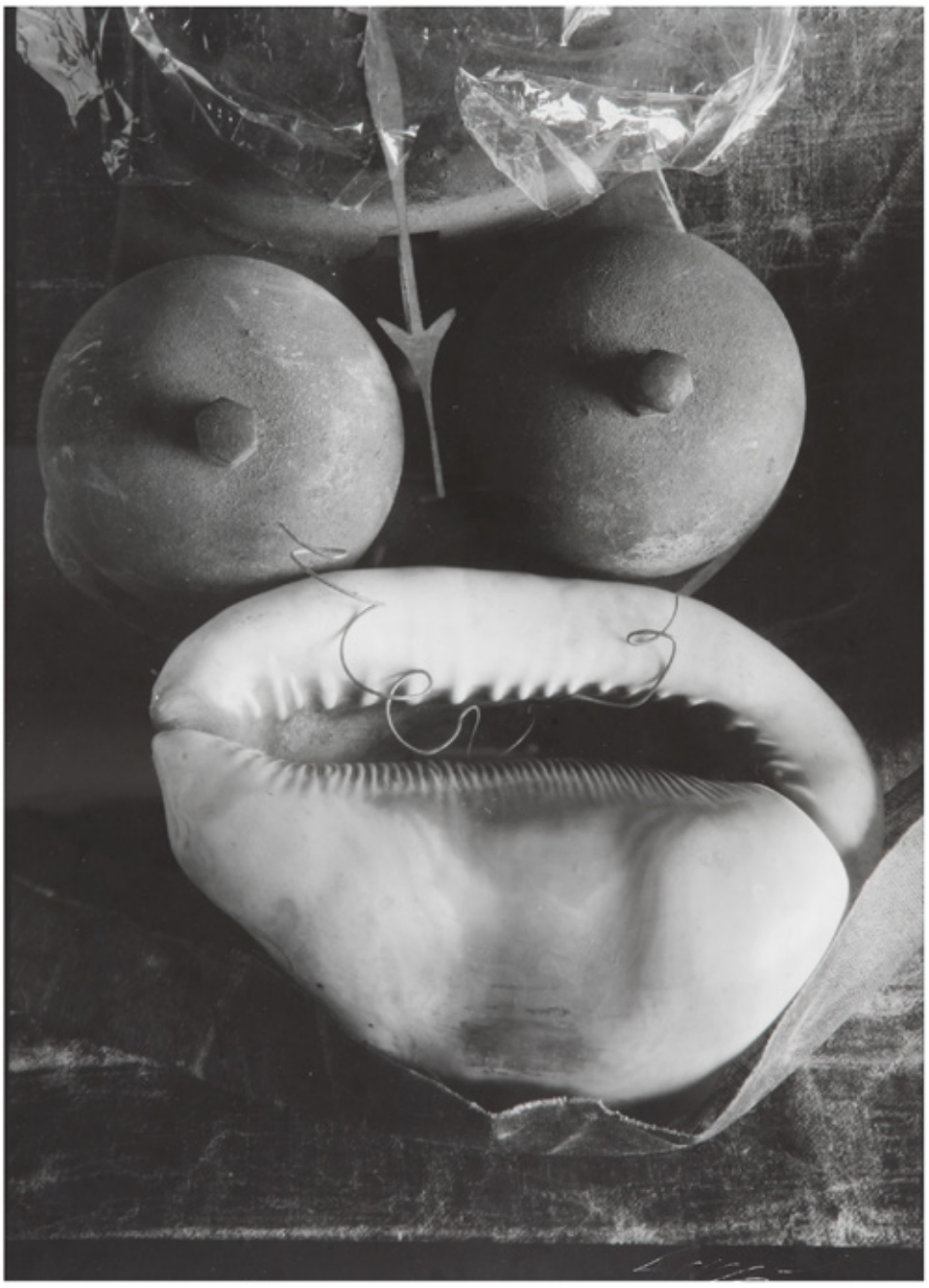

Oxfordská umělecká scéna

Oxford Artist Group a ArtWeeks

V 80. letech 20. století byla výtvarná scéna v Oxfordu mimořádně živá a pestrá. Klíčovou roli v podpoře současného umění sehrálo Muzeum moderního umění v Oxfordu[23], dnes známé jako Moderní umění Oxford[24]. Tato instituce se stala platformou pro inovativní a experimentální výstavy, které odrážely aktuální trendy a hledání nových forem výtvarného umění. Galerie nepodporovala jen zavedené umělce, ale poskytovala prostor i mladým talentům hledajícím své místo v uměleckém světě.

Členové Oxford Artist Group (zleva doprava): Chris Jennings, František Provazník, Andy Walton, John Trigg a Charles Lutyens. Sedící Jean Zivkovic a pes Meg.

Na počátku 80. let se kolem Muzea moderního umění zformovala skupina Oxford Artist Group, v níž František, známý mezi Brity jako Franta Provaz, působil spolu s malíři Johnem Triggem, Andy Waltonem a dalšími umělci. Pro Františka to byla skvělá příležitost, kterou plně využil, a po mnoho let se aktivně podílel na umělecké scéně v Oxfordu.

Významnou osobností této skupiny byl také sochař Ben Pierce. Inspirován nápadem z amerického Bostonu, uspořádal umělecké týdny otevřených dveří. Iniciativa se zaměřovala na prezentaci ateliérů výtvarných umělců a jejich děl, čímž oživila oxfordskou uměleckou scénu.

Poprvé v historii se konal Oxfordský týden výtvarných umělců – Oxford Visual Artists Week (později Oxford ArtWeek), během něhož se v červnu 1982 díky skvělé koordinaci podařilo otevřít pro veřejnost ateliéry přibližně dvou set umělců a řemeslníků. Tato událost překonala všechna očekávání. Postupem času se Oxford ArtWeek stal největším každoročním festivalem v kraji a jeho úspěch se opakoval po celém Spojeném království. Širší význam této události podtrhuje článek Richarda Leachmana: „Týden výtvarných umělců v Oxfordu

[23] Muzeum moderního umění v Oxfordu. Původní název: Museum of Modern Art in Oxford

[24] Moderní umění Oxford. Původní název: Modern Art Oxford

představuje důležitý mezník v samosprávě a politické organizaci výtvarného umění. Umělci z hrabství Oxfordshire nejenže rozhodně a efektivně vyjádřili svou přítomnost a veřejnou roli v komunitě, ale rovněž se aktivně zapojili do jednání s vlivnými osobnostmi. Navíc, což je možná ještě důležitější, se navzájem identifikovali jako soudržná skupina. Výsledky tohoto týdne bezpochyby bohatě vyvážily veškeré úsilí vynaložené na jeho organizaci. Lze doufat, že příklad Oxfordu inspiruje umělce i v jiných regionech k obdobným úspěchům…“[25]

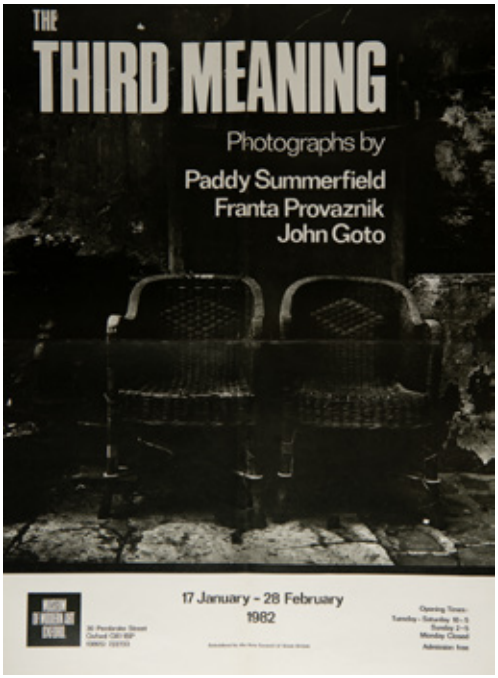

Plakát ke skupinové výstavě *Third Meaning*, Oxford, 1982

Mimořádný význam Oxford ArtWeek dokládá fakt, že probíhá dodnes a od svého prvního ročníku v roce 1982 se stal největším každoročním výtvarným festivalem ve Spojeném království.

Ve stejném roce, kdy se konal první Oxford Visual Artists Week, proběhla v Muzeu moderního umění v Oxfordu jedna z prvních významných Františkových výstav s názvem *The Third Meaning*. Na této výstavě František prezentoval svá zátiší spolu s britskými fotografy Paddy Summerfieldem a Johnem Goto. John Goto představil tři série fotografií: první dvě pořízené v Paříži a Praze na konci 70. let zachycovaly středo-evropskou kulturu a historii, zatímco třetí série se zaměřovala na téma člověka a země. Paddy Summerfield ve svých fotografiích z Blackpoolu z let 1975–1980 akcentoval vlastní pocit osamění a izolace.[26]

Vyjádření Františka Provazníka k výstavě v rozhovoru pro Muzeum moderního umění: „Silný vliv na mě měla tradice české fotografie, zejména Jan Svoboda a Josef Sudek, s nimiž jsem se osobně seznámil. Po emigraci z Československa se moje fotografická tvorba oprostila od jakéhokoli oficiálního zřízení, byla osobnější a získala novou rovnováhu a přesvědčení. Fotografie zobrazující velmi osobní předměty a zátiší doufají, že zprostředkují meditativní a přemýšlivý

[25] LEACHMAN, „Oxford Visual Artists Week“, strojopis, 1982: „The Oxford Visual Artists Week represents an important landmark in the self-management and political organisation of the visual arts, for not only have the artists of Oxfordshire emphatically and efficiently announced both their presence and their public role within their community, but they have also involved themselves as a body the powers that be and, more importantly, they have identified themselves to one another. The results of the week have certainly repaid the efforts put into its organisation many times over, and it is to hoped that Oxford's example will inspire artists elsewhere with similar effect…“

[26] „The Third Meaning“, *Museum of Modern Art*, Oxford, 1982, s. neznámo, výstřižek z časopisu

stav, který bude přetrvávat v myslích těch, kdo dílo vidí. Tento duchovnější obsah opět odráží vliv české kultury – přát si, doufat v nalezení jiného světa.“[27]

V roce 1982 František vystavoval své fotografie na významné skupinové výstavě *Ten Oxford Artists* v holandském Leidenu, v Stedejlik Museum de Lackenhal. Tato výstava byla součástí mezinárodní výměnné akce mezi Leidenem a Oxfordem navazující na předchozí výstavu v Muzeu moderního umění v Oxfordu s názvem *Six from Oxford, Seven from Leiden*, která představila anglické veřejnosti umělce s kořeny v Leidenu.

František se v Británii úspěšně prosadil také jako portrétista, čímž navázal na svou portrétní tvorbu z Československa. Jeho fotografie zachycovaly například majitele kloboučnictví ve Vimperku nebo boxery v ringu, které fotil v pražské Lucerně pro Stadión. V roce 1984, u příležitosti jeho první samostatné výstavy portrétů *Faces* v divadle Playhouse, Oxford Mail v článku Portréty umělce v exilu vyzdvihl, že František se při fotografování boxerů nezaměřoval pouze na jejich drsné vzezření, ale snažil se zachytit jejich vztahy se sekundanty, rozhodčími a v některých případech i fotografy.[28]

Oxford Time k též výstavě uvedl: „Český fotograf Franta Provaz si na své výstavě portrétů, která byla zahájena v divadle Playhouse, cení dvou věcí. Za prvé doufá, že mu jeho fotografie přinesou nové zakázky na portréty. Za druhé, tato výstava představuje další krok k jeho integraci do britské umělecké scény.“[29]

Thought-provoking: Czech photographer Franta Provaz with some of his work now on show

Výstava *Faces* Františka Provazníka v divadle Playhouse, Oxford Mail, 1984

František pravidelně vystavoval své práce na mnoha ročnících ArtWeeks v Oxfordu, které se těšily širokému zájmu veřejnosti, umělců, galeristů, kritiků a novinářů. Katie Parks pro The British Journal of Photography tehdy napsala: „Když stojím před díly Franty Provaze, cítím blízkost. Možná přece jen objevím

[27] „The Third Meaning“, *Museum of Modern Art*, Oxford, 1982, s. neznámo, výstřižek z časopisu: „The tradition of Czech photography presented a strong influence on me, especially Jan Svoboda and Josef Sudek, both with whom became acquaintances. On emigration from Czechoslovakia, my photographic work became free from any official establishment, more personal and had a new balance and belief. The photographs show very personal objects and the still lives hope to convey a meditative and thoughtful state, which will linger in the minds of those who see the work. This more spiritual content reflects again the influence of Czech culture – wishing, hoping to find another world.

[28] „Portraits of an artist in exile“, *Oxford Mail,* s. neznámo, výstřižek z novin, únor 1984

[29] *Portrait hopes*, *Oxford Times*, s. neznámo, výstřižek z novin, únor 1984: „Czech photographer Franta Provaz has a double reason to be thankful for his exhibition of portraites which has opened at the Playhouse Theatre. Firstly, he hopes that the photographs will bring in offers of portrait work. Secondly, it is another step towards integration into the British art scene.“

trochu Čech. Franta zná Johna, Liz a Paddyho a všechny správné lidi, jak se zdá, a je z Československa. Ale ještě důležitější je, že jeho práce má kvalitu přesahující líbivé obrázky. Franta se při své práci nezabývá fotoaparátem samotným; pořizuje snímky, aby pomocí fotografického média vyjadřoval vnitřní myšlenky. Františkův styl nespočívá v zachycení prchavého okamžiku. Jeho černobílá zátiší jsou pečlivě strukturována tak, aby vytvářela rovnováhu a levitovala v čase a prostoru jako zářivá myšlenka. […] A on je první, s kým jsem mluvila, kdo to nedělá pro peníze.“[30]

Plakát Art Week, Oxford, 1985

V rámci ArtWeek se v roce 1985 uskutečnila výstava *Five Artists*. František zde vystavoval jako člen Oxford Artist Group v Trinity College spolu s malíři Charlesem Lutyensem, Johnem Triggem, Andrewem Waltonem a sochařem Rogerem Perkinsem. Při této příležitosti Sir John Rothenstein uvedl: „Jeho tisky jsou subtilní a tvoří tlumená zátiší běžných každodenních předmětů vytažených z jejich obvyklého kontextu a zahalených do jemného a rozptýleného světla.“[31]

V témže roce proběhla významná samostatná výstava Františkových fotografických zátiší složených z různých nalezených předmětů a materiálů. Výstava s názvem *Assemblage* se konala v nezávislé fotografické galerii The Untitled Gallery ve Sheffieldu, později přejmenované na Site Gallery. Tato výstava byla velmi úspěšná a následně putovala po mnoha místech Velké

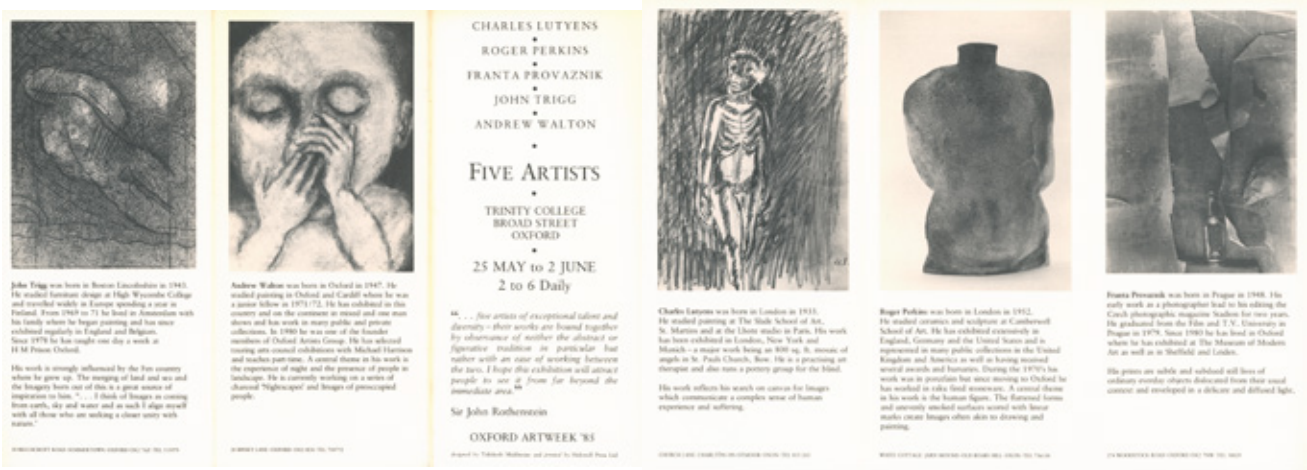

Pozvánka na skupinovou výstavu *Five Artists*, Oxford Artweek, 1985

[30] PARKS, *The British Journal of Photography*, Oxford, 1983, s. neznámo, výstřižek z časopisu: „When I get around to see Franta Provaznik, I feel close. Maybe I will discover a little of Bohemia after all. I mean Franta knows John and Liz and Paddy and all the right people, it seems, and he is from Czechoslovakia. But even more importantly, his work is of a quality beyond postcard. Franta is busy at work ‚denying' the camera. He has set out to make pictures, using photographic medium to express inner thoughts. None of this ‚Let's capture a fleeting moment' bit for him. His black-and-white still-lives are carefully structured to create a balance, so that they hang in time and space like luminous idea. […] And he is the first I have talked to that is not in it for the Money.“

[31] ROTHENSTEIN, *Five Artist*, pozvánka na Oxford ArtWeek,1985: „His prints are subtle and subdued still lives of ordinary everyday objects dislocated from their usual context and enveloped in a delicate and diffused light.“

Plakát k výstavě *Assemblage* Franty Provazníka, Sheffield, 1985

Británie, včetně Walesu, kde ji prezentovaly mnohé prestižní galerie.

Na podzim roku 1985 se v Axiom Center for the Arts v Cheltenhamu konala významná skupinová výstava nazvaná *Still Life* zaměřená na aspekty současného zátiší ve fotografii. Šíři interpretací vystavených zátiší popsal Keith Robinson ve svém článku Still Life v Axiomu pro Creative Camera, kde zdůraznil tvůrčí rozmanitost pojetí tohoto žánru u vystavujících autorů: „[...] koncept fotografa zahrnuje jeho znalost toho, jak fotografie proměňuje předměty na ikonické symboly, které však stále zůstávají rozpoznatelnými předměty. Tato znalost principu perspektivy ve fotografii může být ve skutečnosti využita k potlačení rozpoznatelnosti objektů a k vytvoření kvaziabstraktních fotografií, které se opírají o tonální kontrasty. [...] Není překvapivé, že zájem o vlastnosti světla je patrný i v dílech jiných fotografů na této výstavě. Vystavené portfolio Franty Provazníka tvoří jak dřívější, tak novější tvorba. Starší fotografie tradičního zátiší jsou umístěny v tmavě mořených dřevěných rámech a zobrazují květiny a jablka, vázy a láhve, které vystupují z temného prostoru připomínající secesní šero. Jeho nejnovější práce jsou naopak světlé a vzdušné. I když jsou často komponovány pomocí objektů jako jsou oblázky, jsou plné průsvitných nebo průhledných materiálů, jako je jemný papír nebo sklo. Působení světla tak podněcuje zájem o materiály, které jej propouštějí, nebo mu částečně brání, lámou, nebo odrážejí.“[32]

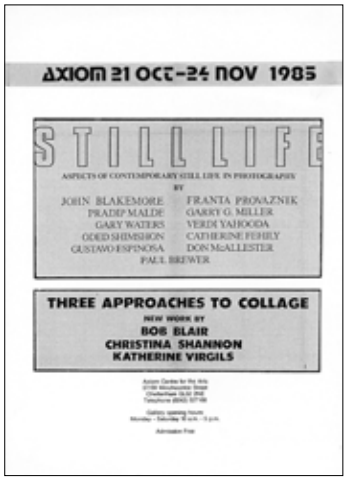

Plakát ke skupinové výstavě *Still Life*, Cheltenham, 1985

[32] ROBINSON, *Creative Camera*, Still Life at Axiom, s. 8, výstřižek z novin, leden 1986: „[...] photographer's concept will include his knowledge of how photographic transcription transforms objects into iconic signs which still remain recognisable as objects. This knowledge of the perceptual codes of photography can in fact be used to suppress the recognition of objects to produce quasi-abstract photographs which rely for interest on tonal contacts [...] Franta Povaznik's portfolio is composed of the both earlier and more recent work. The older photographs, which stand as a kind of marker within the exhibition for the traditional still-life, even down to their dark-stained wooden frames, depict flowers and applies, vases and bottles, which emerge out of a dark space, an almost Secessionist gloom. His later work, by contrast, is light and airy. Whilst often composed around object such as pebbles, these images are full of translucent or transparent materials such as tissue or glass. This concern for light then dictates an interest in materials which transmit or partially obstruct it, refract or reflect it.“

Rothensteinovi

Na jedné z vernisáží v roce 1982 se František setkal s Lucy Dynevor (nyní Carter), dcerou Sira Johna Rothensteina, britského historika umění a bývalého ředitele Tate Gallery v Londýně, kde působil mezi lety 1938 a 1964. S oběma se František blízce spřátelil. V rozhovoru pro MOMA Oxford Sir Rothenstein vzpomíná: „Před pár lety jsem náhodou navštívil výstavu prací několika fotografů. Práce ostatních ve mně nevyvolala žádné silnější pocity, ale práce jednoho z nich, Franty Provazníka, ve mě vzbudila okamžitý a obdivný zájem. Seznámili jsme se a stali se přáteli. Můj obdiv k jeho práci vzrostl: zdá se mi, že se méně blíží konvenční fotografii a více tvůrčímu uměleckému dílu, přičemž své náměty stále zachycuje věrně. [...] Franta pořídil několik fotografií v naší zahradě v Oxfordshire. Na první pohled se náměty – stromy a keře podél trávníku nebo řeky – zdály dramatické a neobvyklé. Na druhý pohled dojemně povědomé. Kdyby to byly malby nebo kresby, nebylo by drama či neobvyklost ani v nejmenším překvapivé [...] Na fotografiích o kterých mluvím, není vynechána ani větvička či list. Proč by ale fotografie povědomých námětů měly na první pohled působit dramaticky a neobvykle? [...] Nemohu nabídnout obecnou odpověď. Ale protože jsem Frantu viděl několikrát při práci, mohu nabídnout částečnou odpověď. Aby získal fotografii, která ho uspokojí, musí jich pořídit několik: zmizí například na hodinu nebo dvě do naší zahrady, vyfotografuje objekty, které ho zaujmou z různých úhlů pohledu a nad každým stráví dlouhou dobu. Byly to obvykle krásné objekty – břehy řeky, stromy, keře – někdy všechny tři dohromady, vnímané z neznámých úhlů a vzdáleností, ale vždy zřetelné. Z jeho široké škály námětů jsem zmínil ty z naší zahrady, protože mi umožňují velmi jasně vidět charakter jeho pohledu na jednotlivá témata. Nejlepší Frantovy fotografie považuji za hluboce působivé (ty ostatní člověk vidí jen zřídka).[33]

[33] ROTHENSTEIN, rozhovor s F. Provazníkem pro MOMA Oxford, strojopis, 1986: „A few years ago I happened to visit an exhibition of work by a number of photographers. The work of the others evoked in me no critical feelings, but that of one evoked immediate and admiring interest, that of Franta Provaznik. We met and became friends. My admiration for his work has increased: it seems less akin to conventional photography and more to creative works of art, while of course remaining closely representative of its subjects. […] Franta took several photographs in our garden in Oxfordshire. At first glance their subjects – trees and shrubs in front either of a lawn, or else of the river – seemed dramatic and strange. At second glance touchingly familiar. Were these paintings or drawings, drama on strangeness would not be in the least surprising […] In the photographs referred to not a twig, or even leaf, is omitted. Yet why, at first, should photographs of familiar subjects seem, even for a moment, appear dramatic and strange? […] I can offer no general answer. But having seen Franta at work on a number of occasions I can offer a partial one. For a photograph which satisfies him he has to take several: he disappears, for instance, for an hour or two, into our garden, taking subjects which attract him, from a variety of points of view, spending a long time on every one. Those were apt to be of beautiful subjects – the banks of the river, trees, shrubs – sometimes all three together – but perceived from unfamiliar angles and distances, but always lucidly. Of his wide range of subjects I have mentioned those of our own garden because they enable me to see, with particular clarity, the character of his 'vision' of particular subjects. The best of Franta's photographs I find deeply impressive (the others one rarely sees).“

V roce 1986 se všichni tři společně vydali na nezapomenutelnou cestu do Prahy za historií, kulturou a uměním, do tehdy komunistického Československa. František zprostředkoval mnohá zajímavá setkání s malíři a sochaři jako byli Aleš Lamr, Karel Nepraš, Jaroslav Bartoš, Josef Mžyk, Rudolf Němec a Petr Pavlík. Sir John Rothenstein pak v článku *Art in Prague Today* pro časopis Art & Artists své dojmy ze setkání popsal: „Před nedávnem jsem se svou dcerou Lucy Dynevor zažil fascinující týdenní návštěvu Prahy. Měli jsme to štěstí, že nás doprovázel český přítel, soused z Oxfordu, vynikající fotograf Franta Provazník. Návštěvu jsme zahájili procházkou Starým Městem až k řece, ohromeni množstvím nádherných starých budov, z nichž téměř všechny jsou nedotčené. To je pro Prahu charakteristické – jedinečná a mimořádná absence městské destrukce.“[34]

V článku pro MOMA Oxford k této návštěvě Rothenstein mimo jiné uvedl: „Umělci, které jsme v Praze potkali, byli přátelští a nesmírně upřímní. Jsou to fascinující osobnosti i výjimečně zajímaví umělci. Neprašova Rodina [sousoší *Rodina připravená k odjezdu*, 1967–1970], sedm fantastických kovových postav stojících v řadě za sebou, je mistrovské dílo. Výstava prací malířů a sochařů, kteří v současné době působí v Praze by měla být představena v Londýně.“

Dvoustrana časopisu Art & Artists, Oxford, 1986

[34] ROTHENSTEIN, Art in Prague Today, *Art & Artists*, únor 1986, s. 9–10: „Not long ago, with Lucy Dynevor, my daughter, I had the fascinating experience of a week's visit to Prague. We had the good fortune to be accompanied by a Czech friend and Oxford neighbour, the highly accomplished photographer Front Provaznik. We began our visit by taking a walkthrough the Old City as far as the river, impressed by the number of splendid old buildings, almost all of them intact. This is a characteristic of Prague – a unique and extraordinary absence of urban destruction.“

FrameWork

Ve druhé polovině osmdesátých let se na britské fotografické scéně začala rýsovat zajímavá paralela s americkou Fotosecesí z počátku 20. století. Stejně jako Alfred Stieglitz opustil v roce 1902 Camera Club v New Yorku a založil spolek Fotosecese, aby si zachoval tvůrčí svobodu, podobné podněty vedly v Británii ke vzniku skupiny FrameWork. Tato skupina vznikla jako reakce na rostoucí nespokojenost s omezeními v rámci fotoklubů a vznikla z původní skupiny *Group 6 Photographers*. Její členové iniciovali novou vlnu, která rozhodně bojovala proti amatérismu ve fotografii, nepochopení alternativních uměleckých směrů a omezeným možnostem vystavovat svá díla v galerijních prostorách. V rámci této skupiny působil po nějakou dobu také František.

Jedna ze společných výstav skupiny FrameWork se uskutečnila na konci roku 1986 ve víceúčelovém divadle Hexagon v Readingu. Byly zde prezentovány osobité pohledy osmi autorů, kteří brali svou fotografickou práci velmi vážně a jejich cílem bylo vystavovat svá díla. Hexagon nebyl tradiční ani ideální výstavní prostor – jednalo se o rušný společenský prostor v duchu nové vlny, kdy se prádelny, kavárny či divadla měnily v alternativní výstavní prostory. František v Hexagonu vystavoval svá zátiší spolu se zakladatelem FrameWork Peterem Marshallem, Derekem Ridgersem, Terry Kingem, sochařkou Suzi Tooke a dalšími. K výstavě uvedl Brithish Journal of Photography: „Společnost FrameWork nepovažuje rozmanitost za něco nepatřičného, ale za důležitou součást individuálního projevu. Zde je anarchie, která funguje.“[35]

Skupina Framework působila jako průkopnická skupina nezávislých fotografů na britské scéně téměř deset let až do jejího zániku v roce 1993. Společně uspořádala na dvacet skupinových výstav.[36]

[35] BISHOP, *British Journal of Photography*, Framework, 1986

[36] http://buildingsoflondon.co.uk/pm/cv.htm

V zahradě u Rothensteinů, Oxford 1985

LUCY CARTER

Britská malířka a restaurátorka, dcera Sira J. Rothensteina

„Když jsem poprvé spatřila jednu z fotografií Františka Provazníka, bylo to jako rázová vlna. Na snímku byla uschlá růže ve váze na tajemném tmavém pozadí. Kdo by, řekla jsem si tehdy, mohl z něčeho tak známého a obyčejného, jako je tato uschlá růže, vykouzlit obraz tak dojemný, věčný a působivý? Bylo to jako brána do jiné dimenze.

Měla jsem to štěstí, že jsem se s ním krátce poté setkala. Další fotografie, kterou jsem tehdy viděla, byla sbírka jednoduchých kamenů a oblázků. Představivost diváka byla však brzy vtažena do vize vesmíru se vzdálenými lunárními sférami.

Na této výstavě můžete rozjímat nad krásou samotných fotografií nebo nechat svou představivost unášet do snového světa. Zvláště obdivuji jedinečné mušle s jamkami, které nám připomínají jejich dlouhou historii od moře po pevninu, a texturu dřevěného stolu, která evokuje tuto historii a ctihodný věk.

Je to jak spatřit svět v zrnku písku a nebe v divoké květině.“

(Parafráze z básně Williama Blakea)

Původní text:

“When I first encountered one of František Provaznik's photographs, it was like a shock wave. The subject was a dead rose in vase against a mysterious dark background. Who I thought could have conjured up out something so familiar so ordinary as this dead rose and translated it into an image so poignant, eternal and moving. A doorway into another dimension.

I was lucky enough to meet the artist soon after. Another photograph I saw at that time, was a collection of simple stones and pebbles, but the viewer's imagination was soon drawn into a vision of outer space with faraway lunar spheres.

In this exhibition you can dwell on the beauty of the photographs themselves or let your imagination be carried away into a dream world. I particularly admire the pitted and individual shells, reminding us of their long history from sea to land, and the weft of the wooden table which can conjure up this history and venerable age.

And see world in a grain of sand. And Heaven in Wild Flower. (From a poem by William Blake)“

Úvodní text k Františkově výstavě *Čtyři životy*.
Překlad: Petra Jeřábková

Mušle s růží, Oxford, počátek 80. let

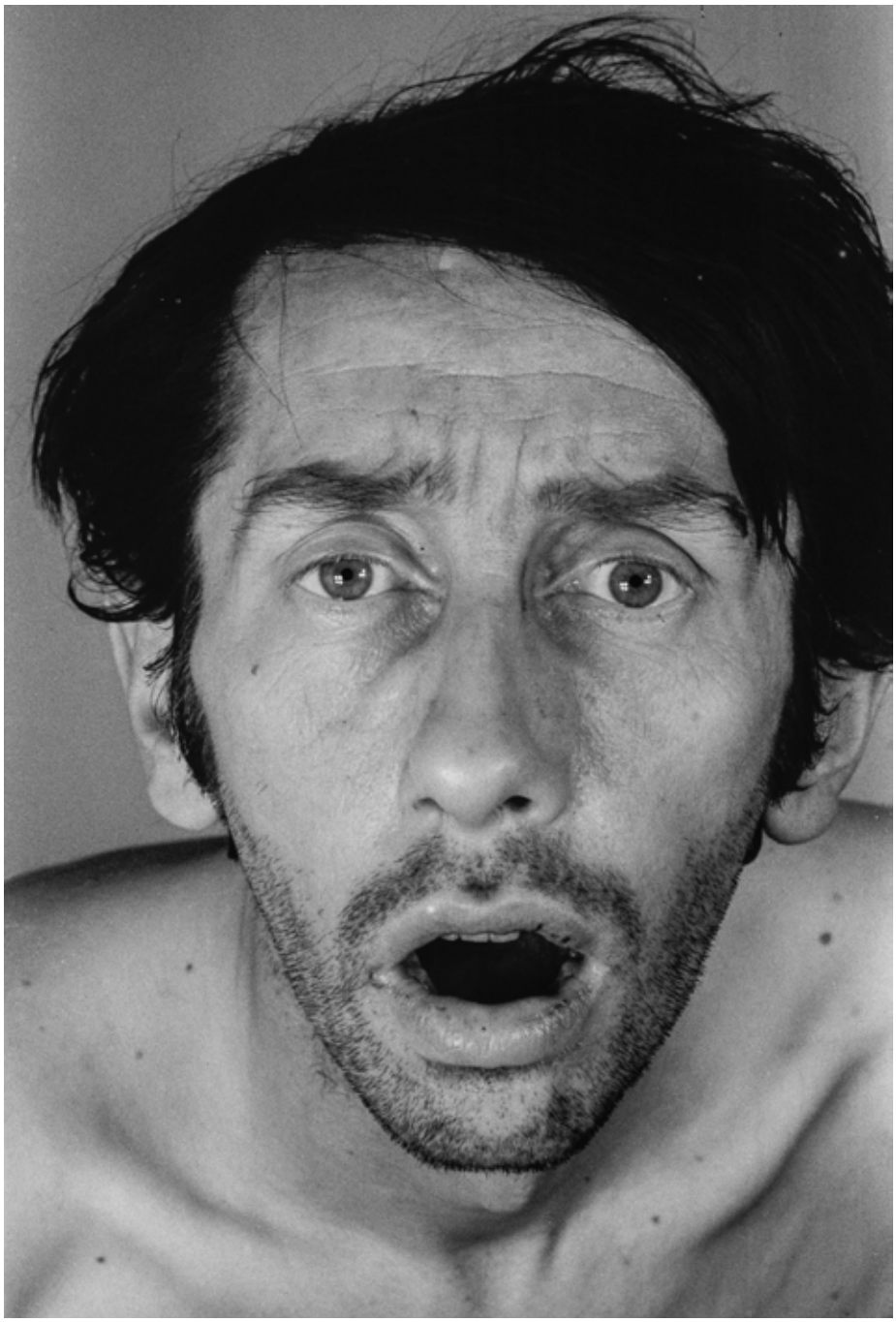

Karel Šebek Praha, 1976

Portréty

Vedle zátiší se František také věnoval portrétní fotografii. Již v polovině 70. let v Československu vytvořil pozoruhodný soubor portrétů Karla Šebka, významného českého surrealistického básníka a výtvarníka. Jejich setkání bylo dílem náhody – František potkal Šebka na ulici, aniž by tušil, koho má před sebou.

S úsměvem vzpomíná na den, kdy na pražském Andělu narazil na ošuntělou postavu žádající korunu na telefon. Tato neobvyklá situace Františka zaujala natolik, že se dal s neznámým do řeči. Tak se seznámil s Karlem Šebkem, rodákem z Krkonoš, který v té době neměl v Praze kde bydlet. Veden zvědavostí, nabídl František Šebkovi útočiště ve svém bytě v Grafické ulici. Během jejich společného soužití vznikl spontánní soubor Šebkových portrétů. František vypráví, jak si focení náramně užili, přičemž Karel s nadšením vymýšlel ty nejbláznivější situace.

Tyto snímky získaly veřejné uznání při příležitosti 20. výročí záhadného zmizení Karla Šebka. Výstava se konala v roce 2015 v Jilemnici a Vrchlabí. Portréty našly své místo i v literárním světě, byly publikovány v sebraném díle Karla Šebka v knize Stanislava Dvorského a Jakuba Šofara s příznačným názvem *Úzkost je rozkoš II/II*. Tato série fotografií, která se poněkud vymyká Františkově tvorbě, je svědectvím o nečekaném přátelství a tvůrčí radosti dvou uměleckých duší.

Karel Šebek, Praha, 1976

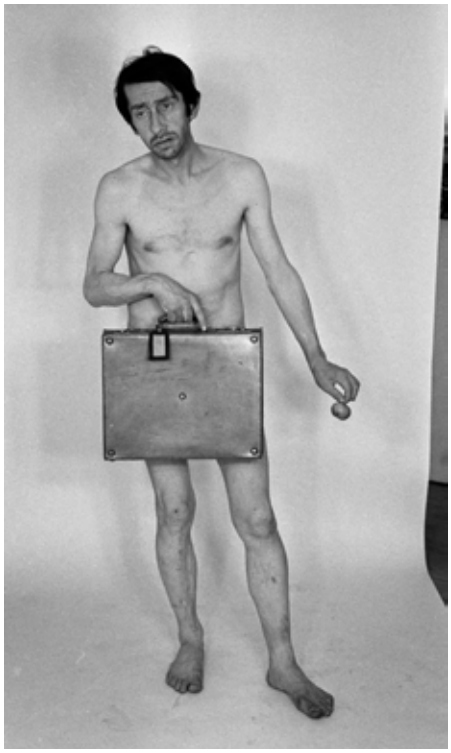

Karel Šebek, Praha, 1976

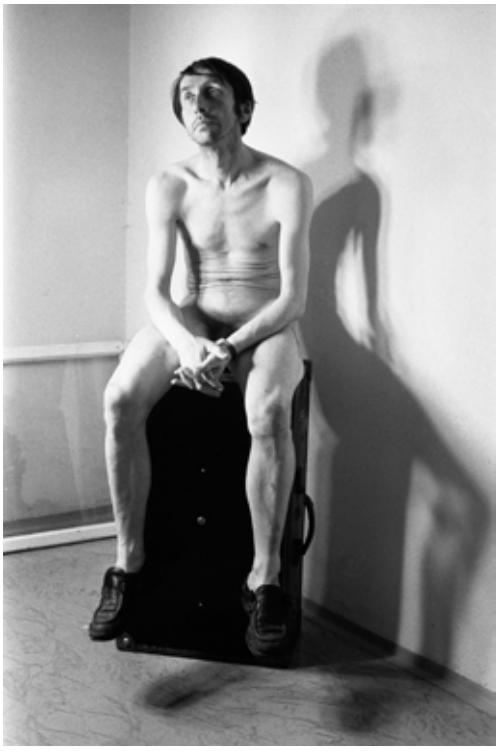

Během svého pobytu v Anglii František portrétoval mnoho významných osobností, mezi nimiž byl i Bohumil Hrabal, jeden z nejúspěšnějších a nejpřekládanějších českých autorů 20. století. Hrabal navštívil Oxford v roce 1984 u příležitosti výstavy dalšího významného českého umělce Jiřího Koláře – výtvarníka, básníka a spisovatele. Výstava se konala v oxfordském Muzeu moderního umění. František se tehdy ujal role Hrabalova průvodce a při této příležitosti ho vyfotografoval v restauraci The White Horse, kam společně zašli na pivo.

Portrétoval také Johna le Carré, světoznámého britského spisovatele špionážních románů. Le Carrého díla, jako *Špion, který přišel z chladu*, *Jeden musí z kola ven* či *Krejčí z Panamy*, se dočkala úspěšných filmových adaptací. Na setkání s charismatickým spisovatelem František rád vzpomíná. Když se za ním vydal do Penzance kvůli zakázce – vytvořit fotografii na přebal jeho nové knihy *Ruská sekce* – netušil, jak významnou osobnost bude fotografovat. John se ukázal jako velmi přátelský, což pomohlo vytvořit uvolněnou atmosféru pro focení. Výsledkem byla fotografie *John le Carré a jeho pes Whisper*, která v roce 1989 skutečně zdobila přebal zmíněného románu.

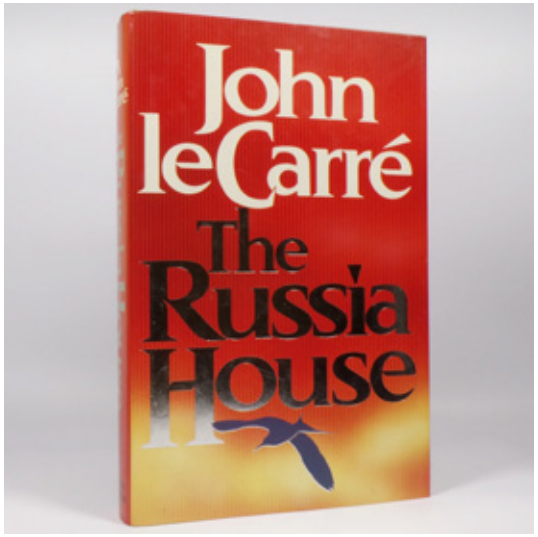

Přebal knihy románu Johna le Carré, 1989

Fotografie Františka Provazníka na zadní straně přebalu knihy The Russia House

Během návštěvy Bénazír Bhuttové její almy mater, Oxfordské univerzity, pořídil František portrét této pákistánské političky a premiérky. Snímek byl součástí fotoreportáže, kterou z této události připravoval pro kolej Lady Margaret Hall. František byl připravený s fotoaparátem v kampusu univerzity, kde byla přítomna spousta lidí. Navzdory davu se mu podařilo dostat dostatečně blízko a zachytit její portrét. To se ale nelíbilo ochrance premiérky, která Františka zadržela a nutila ho vydat exponovaný film. František se však ze vzniklé situace naštěstí dokázal vymanit a nafocené snímky úspěšně ubránil.

František zachytil svým objektivem i další významné osobnosti. Mezi portrétovanými byla britská prozaička a filozofka irského původu Iris Murdochová, stejně jako americký boxer Muhammad Ali, zlatý olympijský medailista z letních olympijských her v Římě, nebo američtí fotografové Elliott Erwitt a Arnold Newman, se kterými se setkal v Rijksmuseu v Amsterodamu při oslavách 150. výročí vzniku fotografie.

František svým přístupem k portrétovaným dokáže vytvořit uvolněnou atmosféru, ve které se lidé cítí přirozeně a mohou se projevit takoví, jací opravdu jsou. Jeho portréty jsou nejen výstižné a osobní, ale také odhalují charakter a emoce těch, které fotografuje. Zaměřuje se hlavně na výraz – detail tváře či polocelek. I když mnoho neprozrazuje z okolního prostředí, diváka jemně vede k jasným kontextům. Například bílý kolárek na klerice arcibiskupa symbolizuje duchovního, zatímco typický jihoasijský ozdobný závoj jemně rámuje tvář pákistánské političky. Tato schopnost nenápadně naznačit více o životě a roli portrétovaných dodává jeho fotografiím hloubku a komplexnost.

František Provazník s Elliottem Erwittem, Amsterodam, 1989

Bohumil Hrabal, Oxford, 1984

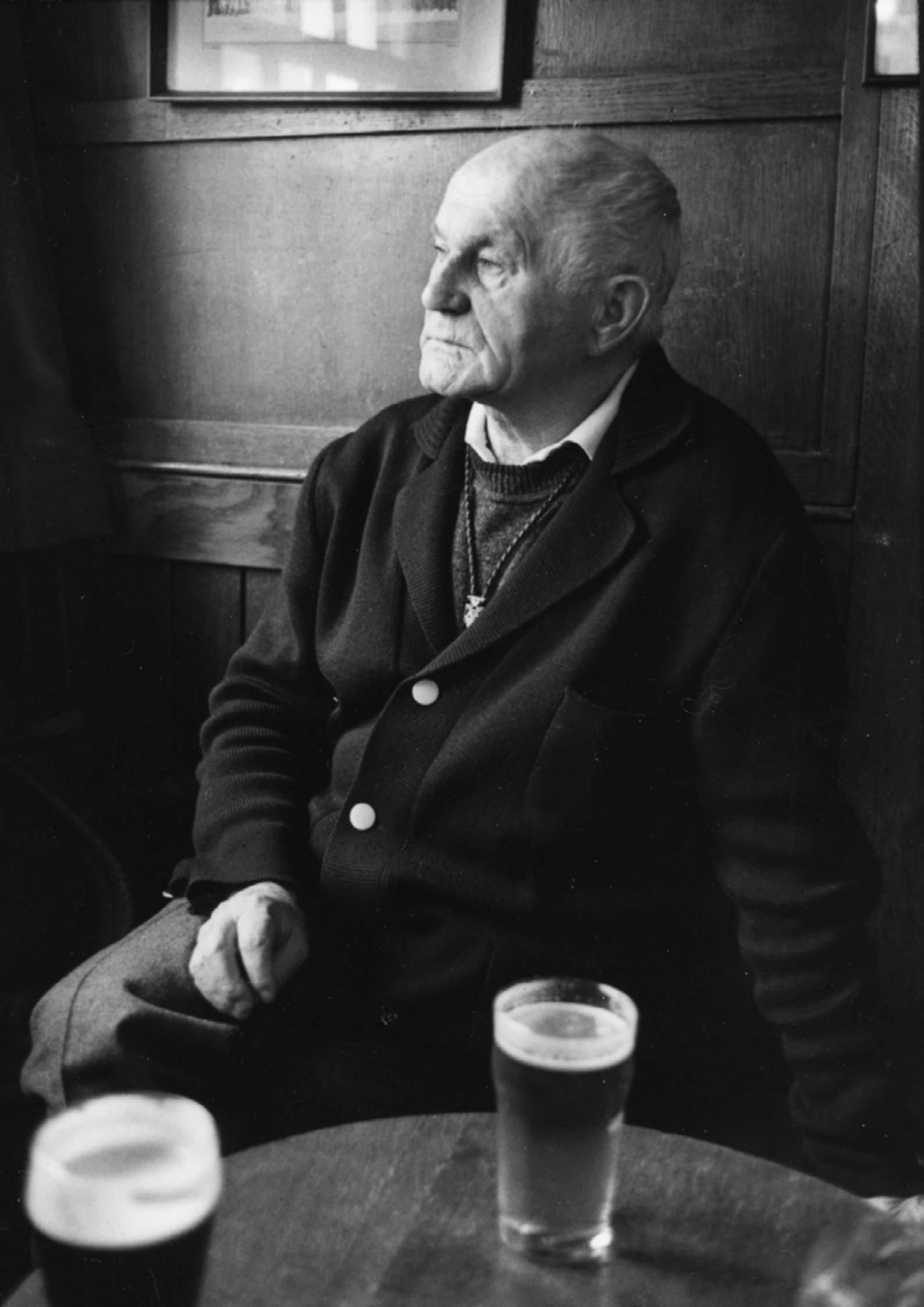

John le Carré a jeho pes Whisper, Londýn, 1989

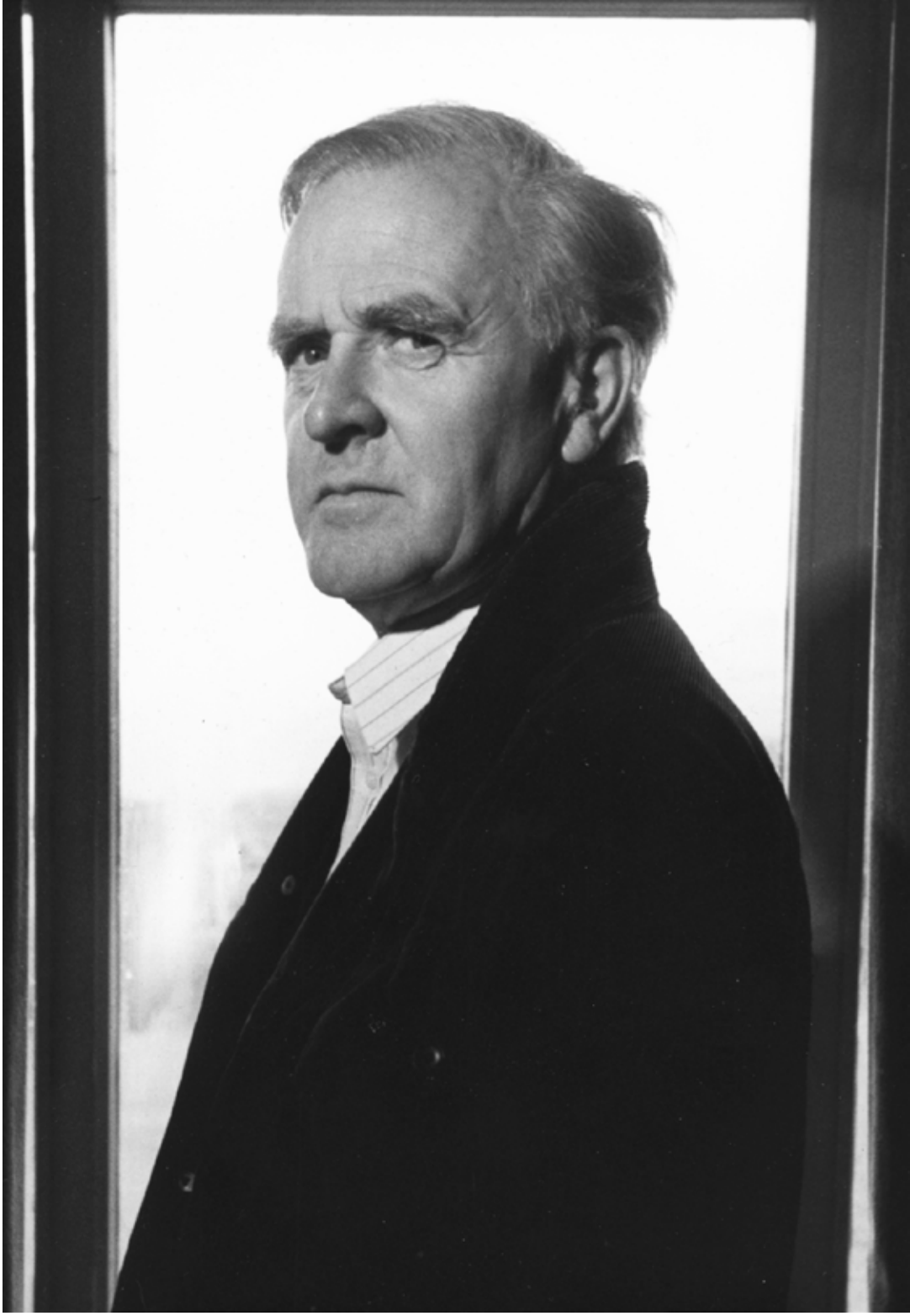

John le Carré, Londýn, 1989

Bénazír Bhuttová, Oxford, 1985

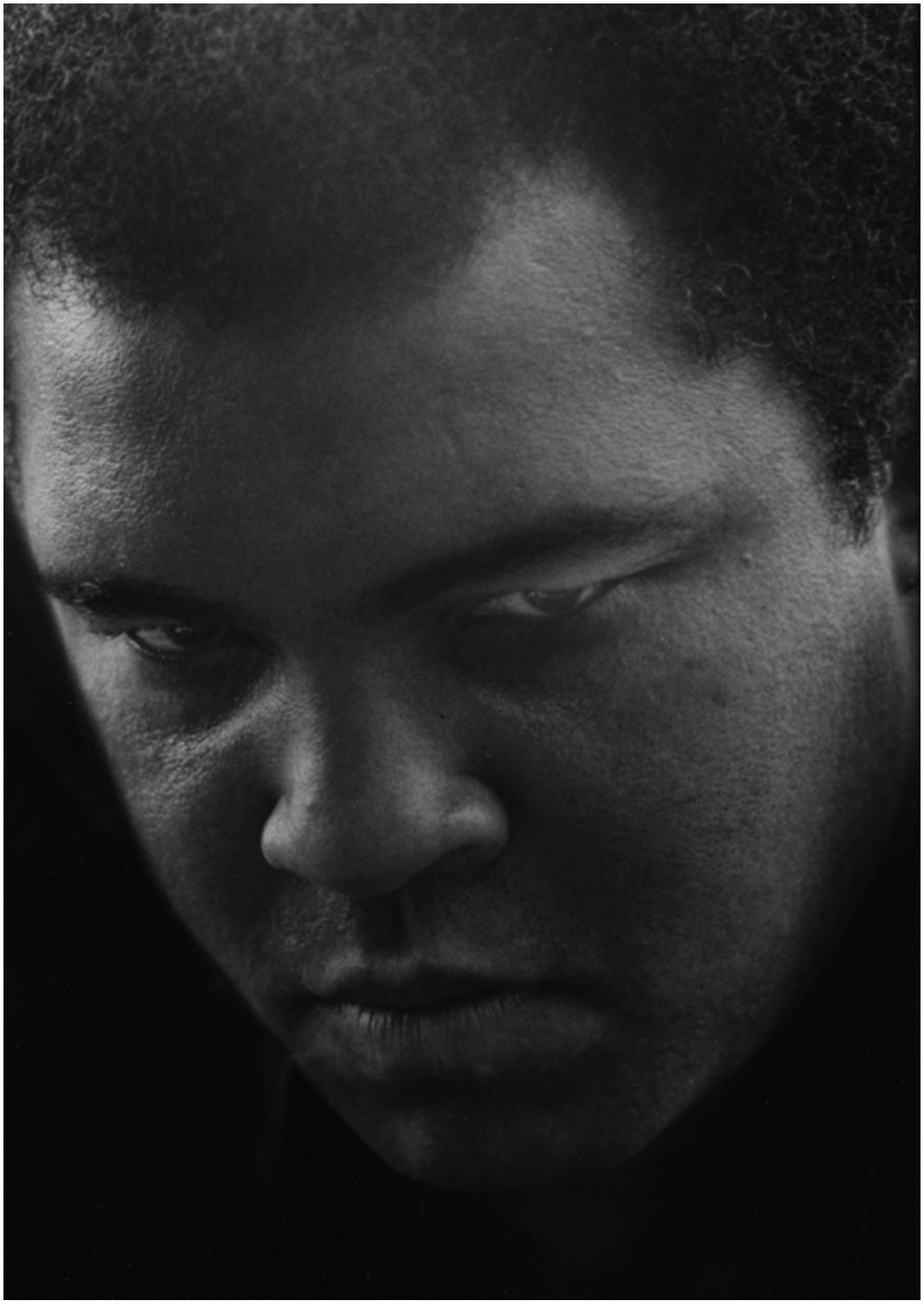

Muhammad Ali, Oxford, 1985

Dolphi, Londýn, 1980

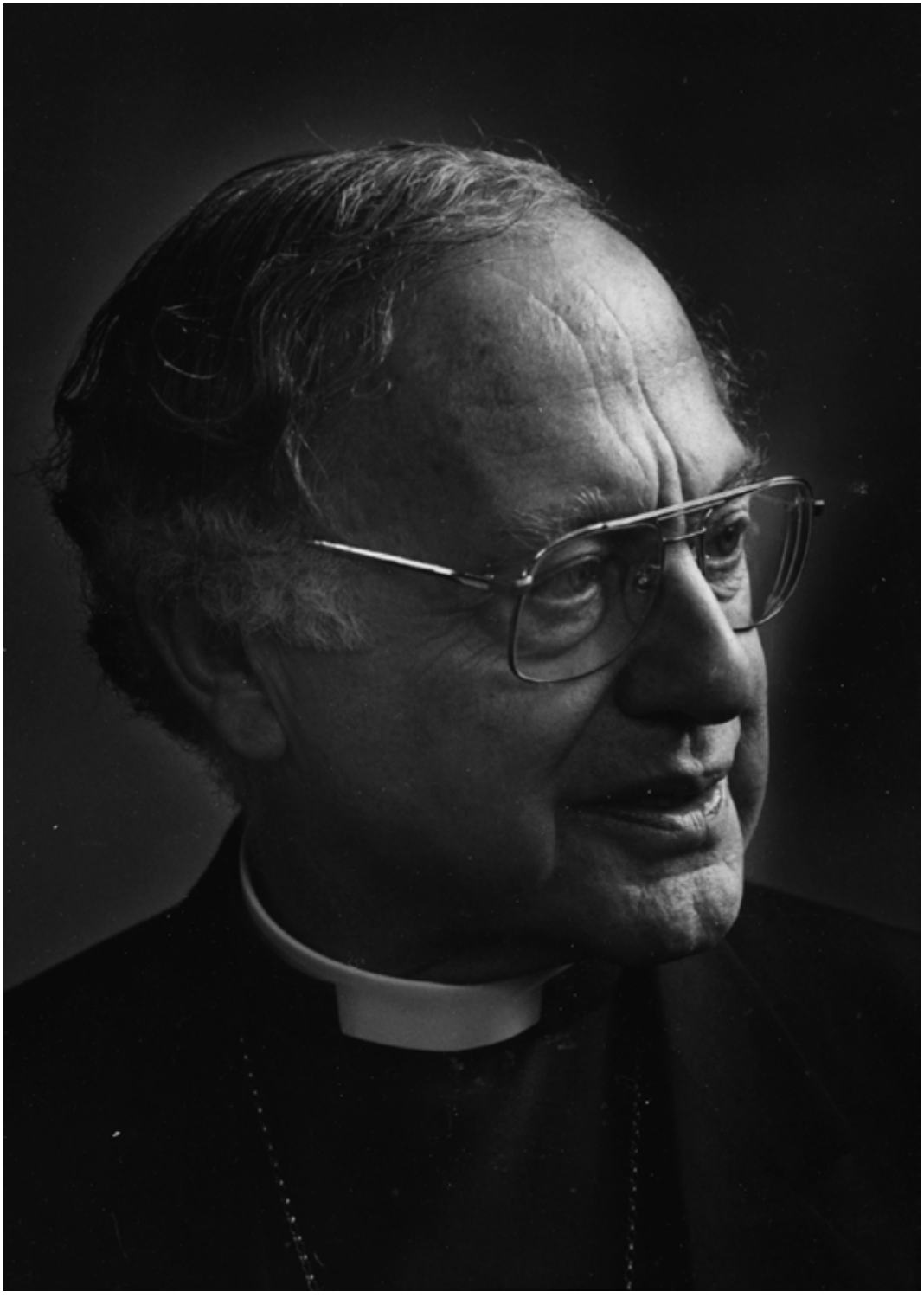

Robert Runcie, arcibiskup z Canterbury, Oxford, 1988

Iris Murdoch, Oxford, 1988

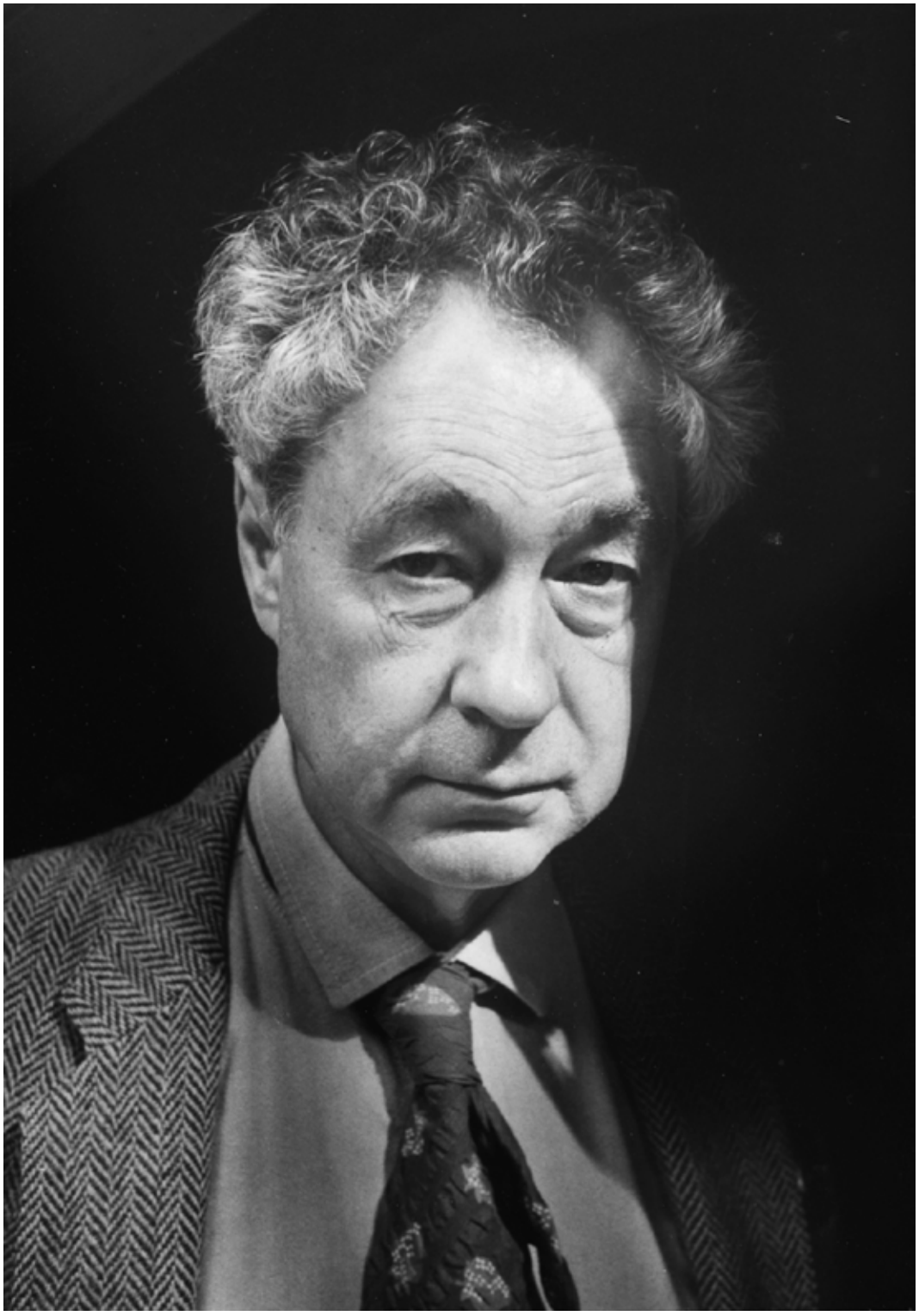

Elliott Erwitt, Amsterodam, 1989

Arnold Newman, Amsterodam, 1989

Fair Mile Hospital

František rád vzpomíná na pozoruhodný projekt *Southern Artlink project v* ústavu pro mentálně postižené Fair Mile Hospital v Cholsey. Cílem této iniciativy bylo propojit světy zdravých a nemocných prostřednictvím umění. Z deseti umělců různých oborů byl František vybrán jako jediný fotograf.

Jeho přístup se zaměřil na zachycení pacientů jako jedinečných osobností, přičemž se snažil vnést do jejich životů naději a radost. František s nimi trávil značnou část svého volného času, věnoval se jim i mimo fotografování – pomáhal, doprovázel je na procházkách a četl knihy.

František nejen zachytil příběhy pacientů, ale také se aktivně zapojil do jejich životů. Tímto přístupem se mu podařilo naplnit cíl projektu – vybudovat most mezi světem zdravých a nemocných, a ukázat tak sílu umění v překonávání společenských bariér.

Fotografie se opět ukázala jako silný nástroj pro upozorňování na důležitá sociální témata, což dokazuje práce mnoha významných fotografů. Američtí fotografové Diane Arbusová, Richard Avedon a Mary Ellen Mark se v tomto ohledu nesmazatelně zapsali do historie. Diane Arbusová vzbudila pozornost svými kontroverzními snímky ze života lidí s mentálním postižením. Ve svých fotografiích zdůrazňovala jejich lidskost a individualitu, často přitom nabízela pohled na jejich životy mimo klinické nebo institucionalizované prostředí. Tyto fotografie, vydané v její nejrozsáhlejší sérii „Untitled“ (1969–71), poskytují hluboký a často nekompromisní pohled na jejich osudy. Richard Avedon ve své práci z roku 1963 z East Louisiana State Mental Hospital poskytl svědectví o nehumánních podmínkách a zacházení v této instituci; jeho snímky jsou silně sugestivní a znepokojivé. Mary Ellen Mark se zaměřila na ženy žijící na psychiatrickém oddělení v Oregon State Hospital a vytvořila působivou sérii *Ward 81* (1979), která divákům přibližuje intimní a často dojemné příběhy těchto žen.

Tito fotografové nejen zachytili syrové momenty z uzavřeného nemocničního prostředí, ale také otevřeli důležitý dialog o stigmatech a stereotypech spojených s mentálním postižením.

Františkova práce jistě obstojí vedle tvorby těchto významných fotografů a lze ji považovat za pokračování jejich odkazu. Zaměřuje se na další dimenze tohoto tématu a přináší nový přístup, který reflektuje tehdejší dobu a její výzvy.

Ze souboru *Fair Mile Hospital,* Cholsey, 1984 (str. 98–103)

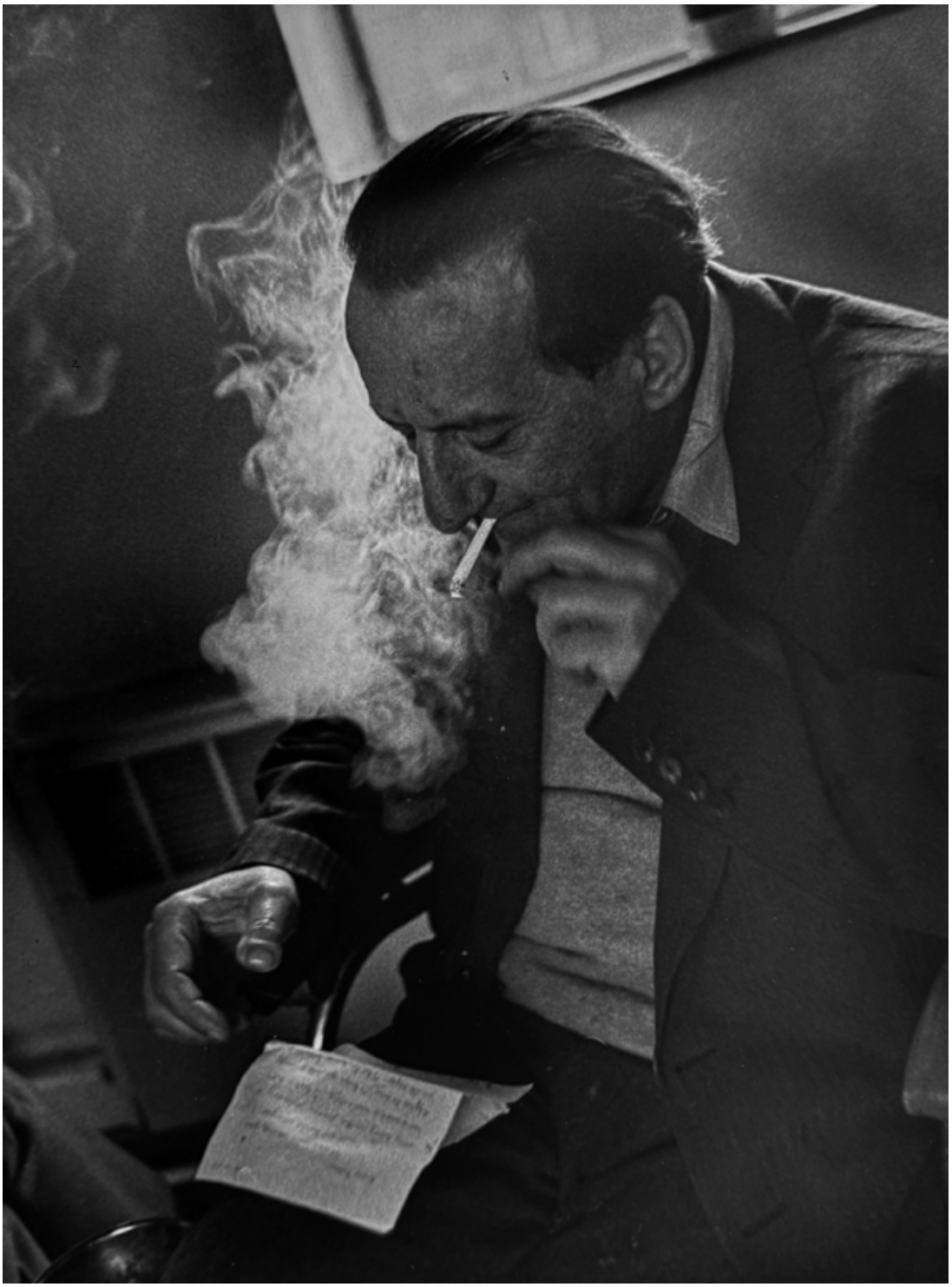

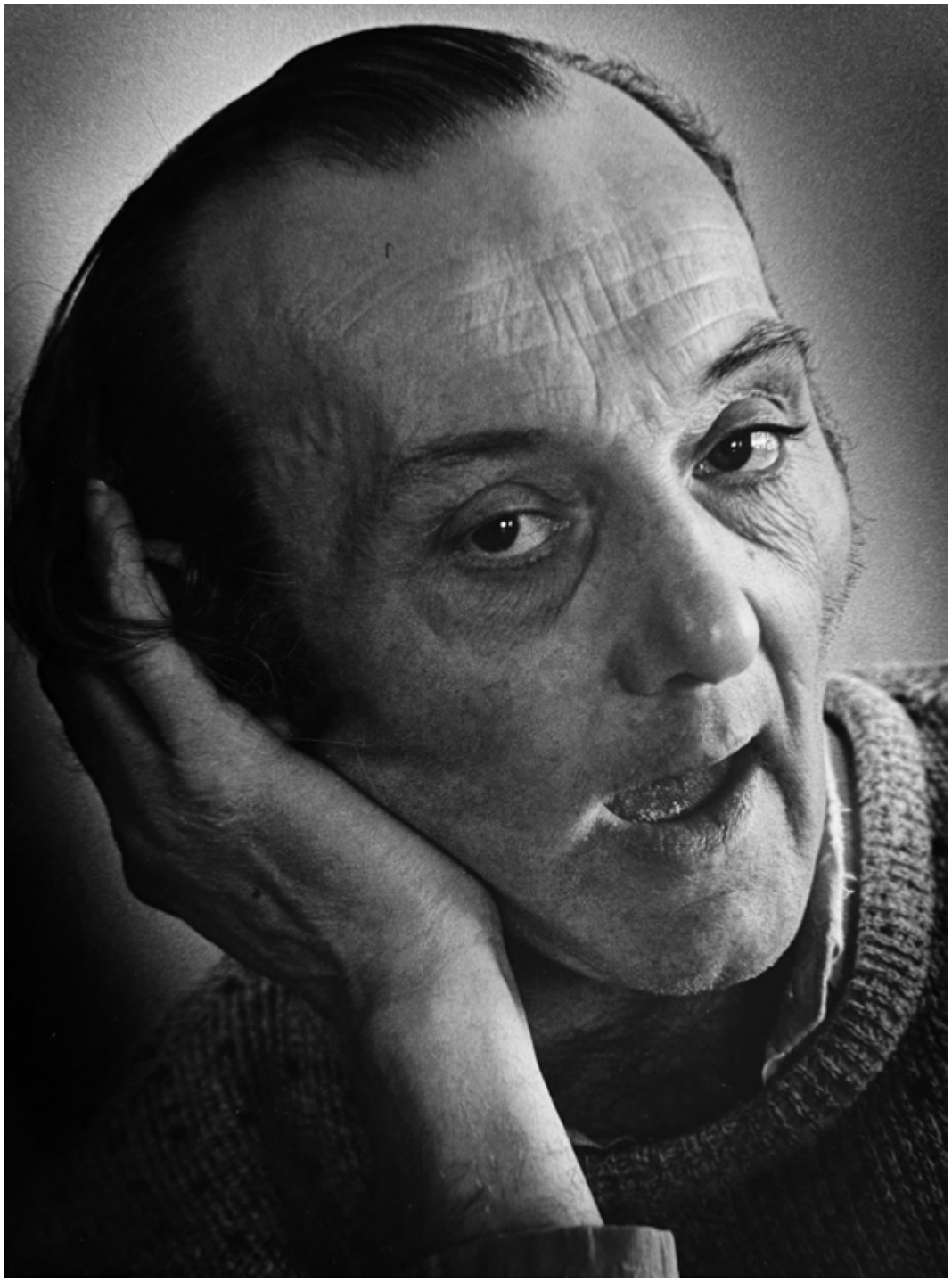

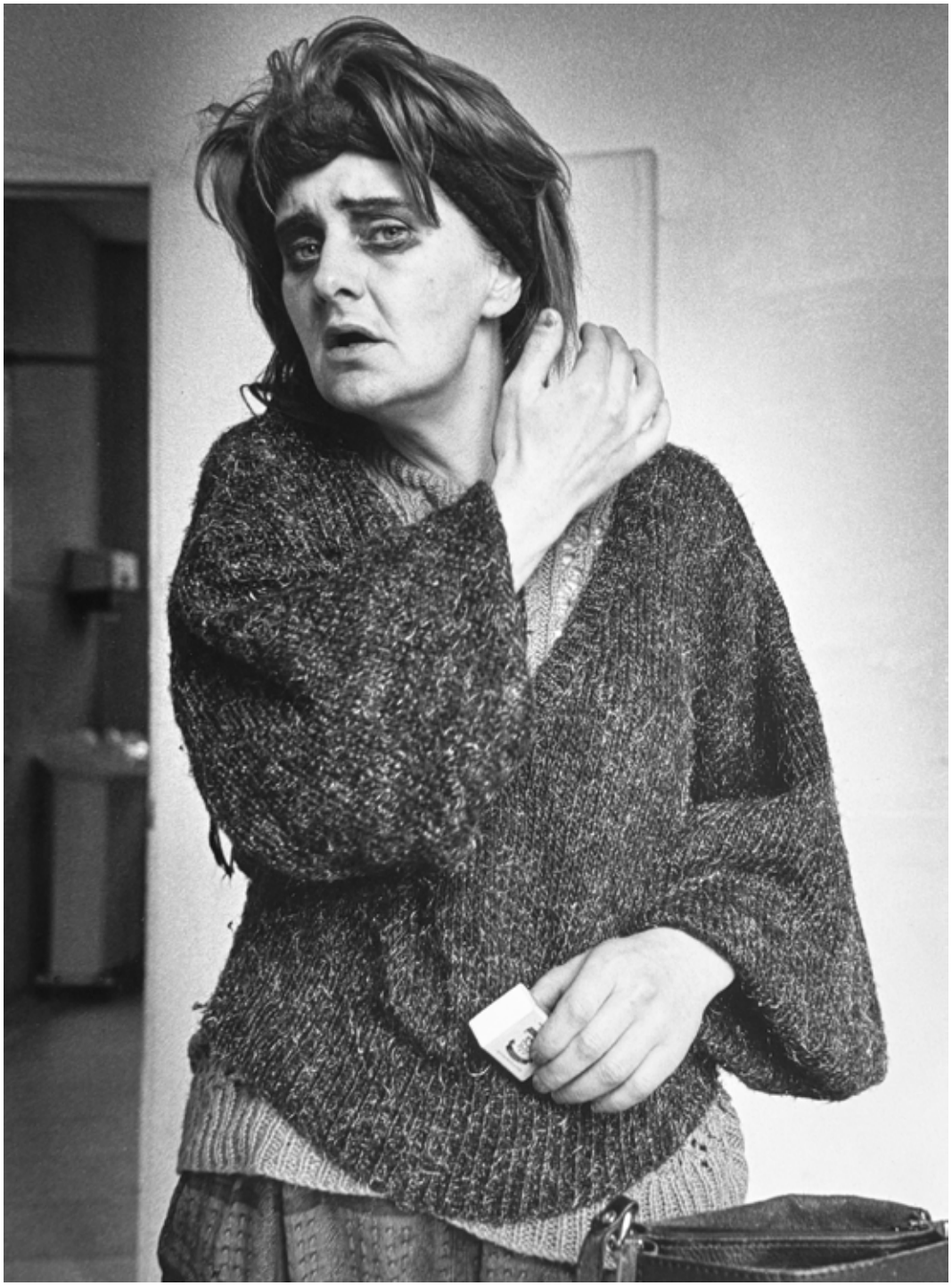

SHOP

The Daily Telegraph

Anglická retrospektiva

Během svého pobytu ve Velké Británii se František Provazník etabloval jako respektovaný umělec na tamní scéně. Stal se vyhledávaným fotografem a blízkým přítelem mnoha významných osobností společenského života, nejen v Oxfordu. Jeho tvorba se dočkala uznání v podobě desítek autorských a skupinových výstav a František se stal členem významných uměleckých skupin své doby. Svědectvím o jeho uměleckém významu je přítomnost jeho děl v renomovaných londýnských institucích – Tate Gallery, Victoria & Albert Museum a National Portrait Gallery.

Jádro Provazníkovy umělecké tvorby tvoří zátiší, která on sám považuje za nejvěrnější odraz svých niterních pocitů prolínajících se s vnějším světem. Jeho díla, precizně propracovaná v duchu klasických hodnot, okouzlí svou jemností a rafinovaností, vtahují diváka do jedinečného světa umělcovy představivosti. Nejsou to pouhé statické obrazy; otevírají dvourozměrnou plochu a důmyslně vytváří dojem optické hloubky.

S každým objektem vede František jakoby intimní a zároveň intelektuální dialog. Od klasických rekvizit, jako jsou sklenice, vázy či ovoce postupně přechází k neobvyklým předmětům – zmuchlanému papíru, drátu či oblázkům. Klade důraz na budování iluzorního světa, který jako by přesahoval hranice obrazového rámce. Jeho díla, plná emocionálního napětí, rozehrávají divákovu fantazii. Světelná abstrakce, kterou vytváří, otevírá nové dimenze reality. Jeho reflexe nejsou nikdy zcela jasné a přímočaré, spíše se dotýkají naší myšlenkové sféry a povzbuzují nás k vlastní interpretaci a porozumění.[37]

František často pracuje s formátem parafrází, paralel, cyklů, diptychů i triptychů, čímž vnáší do svého díla zajímavou dynamiku a posiluje vzájemné propojení jednotlivých prací. Téměř patnáct let zaslouženě přitahoval pozornost britské umělecké scény, na níž našel místo nejen díky svým zátiším prezentovaným skromným a nevtíravým způsobem, který mu byl vždy vlastní.

Vedle zátiší po sobě František zanechal též významnou sbírku portrétní fotografie zachycující zejména význačné osobnosti 20. století, které měl příležitost potkat a fotografovat. Tato část jeho tvorby tvoří cenný dokument doby a svědčí o Františkově schopnosti zachytit esenci osobnosti před jeho objektivem.

[37] MOUCHA, *František Provazník – Zátiší*, 2004, s. nečíslováno

„POTŘEBUJI DĚLAT NĚCO, V ČEM JSOU EMOCE, PO NĚČEM JEŠTĚ TOUŽIT. CHCI PROŽÍVAT ŽIVOT NAPLNO.“

NÁVRAT

JOSEF MOUCHA

Český fotograf, teoretik fotografie, publicista a pedagog

„Ze stovky účastníků výstavy Československá fotografie v exilu (1939–1989) byla Františkova oxfordská adresa čtrnáctou z těch, které se mi podařilo získat pomocí inzerátu v týdeníku Respekt. Organizační zázemí, hlavně zajištění Výstavní síně Mánes, instalaci exponátů a vydání katalogu, si vzala na starost Asociace fotografů.

Jakožto iniciátor celé věci jsem předem získal ke kurátorství Annu Fárovou. Přišla s dotazníkem, v němž se účastníků mimo jiné ptala na „podnět k emigraci". Franta Provaz, jak se jeho oslovení v Británii zkracovalo, odvětil energickým rukopisem: „s. Husák a jeho banda…". Coby žádanou podobiznu přiložil autoportrét s kolegou Elliottem Erwittem. Ledabylá kompozice v zrcadle pánské umývárny působí nejen uvolněně; vzhledem k účelu žánru, totiž reprezentaci, vyznívá až poťouchle. Ale nakonec i tím dává najevo bytostné sebevědomí svého tvůrce… Předlohy pro tisk katalogu neměly popisky, doprovázela je pouze souhrnná poznámka, že všechna zátiší vznikla po roce 1986. Započatá korespondence na mne působila velice sympaticky a osobní setkání mi ten dojem mělo posléze potvrdit…

Každopádně jsem v Revue Fotografie zveřejnil roku 1993 medailon nadepsaný Franta Provazník. Má formu rozhovoru a dokládá, že titulní osobnost nepostrádá ironický nadhled. Vždyť do Anglie se František podle vlastních slov odebral v červnu 1980 na ‚delší neplacenou dovolenou'. Zároveň je zřejmá jeho schopnost trefného vystižení podstaty. Odpověď na otázku ohledně zkušenosti z fotografování v psychiatrické léčebně citujme celou: ‚Dal bych za pravdu Arbusový. Tito lidé žijí bez masky… V podtextu však s tragédií, že ztratili vůli přežít.' A za připomenutí stojí i Provazníkova poetická konfese: ‚Stále jsme překvapováni, že světlo může vytvářet obraz. – Je to stejné překvapení, jaké zažíval Stieglitz nebo Funke.'"

Exilová fotografie

Období mezi komunistickým převratem v roce 1948 a pádem režimu v roce 1989 znamenalo pro Československo exodus mnoha talentovaných umělců. Naše kultura tím utrpěla nenahraditelné ztráty, jelikož komunistický režim, ve snaze potlačit jakýkoli vliv emigrantů, zakázal šíření jejich tvorby v Československu. Přestože mnozí z nich dosáhli světových úspěchů, naše veřejnost měla možnost obdivovat jejich tvorbu až po pádu železné opony a otevření hranic mezi západní a východní Evropou po roce 1989.

Mezi nejvýznamnější fotografy v exilu patřili Josef Koudelka a Antonín Kratochvíl. K nim se řadili další talentovaní umělci jako Eva Fuková, Eva Heyd, Běla Kolářová, Markéta Luskačová, Jiří Jírů, František Zvardoň, Josef Šnobl a mnozí další, jejichž tvorba obohatila světovou fotografii.

Rok 1989 přinesl zásadní politické změny ve východní Evropě a Sametová revoluce odstartovala významné proměny v československé společnosti. František přiznává, že k listopadovým událostem zpočátku přistupoval s jistou dávkou skepse a nejistoty. Avšak při svém pozdějším návratu do Čech byl příjemně překvapen a pocítil upřímnou radost z proběhlých změn.

Česká veřejnost měla první významnou příležitost seznámit se s díly fotografů, kteří v letech nesvobody zvolili život a tvorbu v zahraničí, v roce 1992. Tehdy se v pražském Mánesu uskutečnila přelomová kolektivní výstava *Československá fotografie v exilu (1939–1989)*.

Iniciátorem této události byl Josef Moucha, který získal pro kurátorství Annu Fárovou. Ta na tuto expozici později vzpomíná: „V roce 1991 jsem s Josefem Mouchou a s Asociací profesionálních fotografů začala připravovat výstavu *Československá fotografie v exilu*, která mapovala důležitý segment naší fotografie, totiž autory, kteří se z různých důvodů ocitli v letech 1939 až 1989 mimo republiku. Autorů jsme nakonec nashromáždili skoro stovku, ze všech koutů světa. Tuhle výstavu jsem dělala se zvláštním osobním zaujetím, protože mě zajímalo srovnání mého vnitřního exilu s tím vnějším, geografickým exilem našich fotografů. Navíc se přede mnou zas po čase otevřel neznámý, neprobádaný terén. Objevovala se řada nových jmen, dávala jsem dohromady údaje, perspektivy, rozesílala jsem všem dotazníky, ve kterých jsem se ptala mimo jiné na tu zásadní lidskou situaci, v níž odešli z republiky, a na to, kdy, kde a jak se usadili.“[38]

[38] FÁROVÁ, *A pásly by se tam ovce*, 2010, str. 185

Mezi vystavenými díly nechyběly ani práce Františka Provazníka. Ačkoliv své fotografie na výstavu zaslal, osobně se jí nezúčastnil. Tato výstava představovala významný krok ke znovuobjevení a ocenění tvorby československých fotografů v exilu a zároveň pomohla zacelit mezeru v kulturním povědomí, která vznikla během dlouhých let izolace.

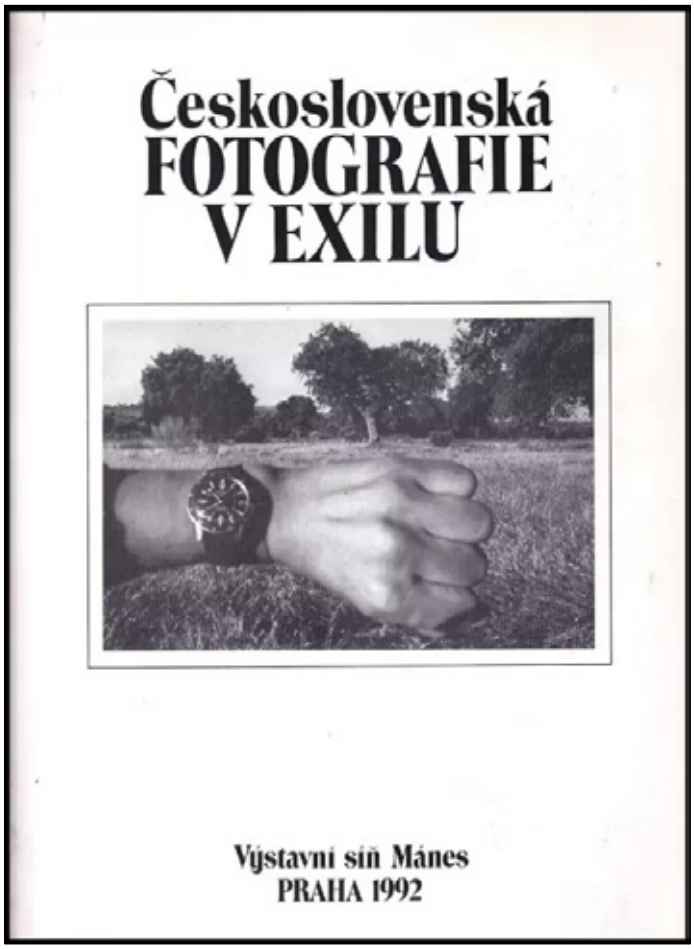

Obálka katalogu k výstavě *Československá fotografie v exilu (1939–1989)*, Praha, 1992

Třebešice

V polovině devadesátých let František zvažoval svou budoucnost. V roce 1990 zemřel v Čechách jeho otec, což Františka a jeho sestru postavilo před otázku, jak naložit s otcovým domem v Třebešicích. Tato situace Františka přiměla k rozhodnutí ukončit svůj profesně i umělecky úspěšný život v zahraničí, ačkoliv z počátku o dům příliš nestál. František tuto výzvu přijal a vrátil se zpět domů, aby začal novou životní kapitolu.

„Proč jsem se vlastně vrátil do Čech? Pro mě vždycky byla problémem rutina. Když něco člověk dělá moc dlouho, je pak už moc chytrej a přestane bejt tvůrčí," říká. Moc o tom nepřemýšlel, jen cítil, že už je zase čas na změnu.[39]

Po návratu do České republiky v roce 1996 se František usadil v otcově domě. S elánem se pustil do jeho rekonstrukce, úpravy zahrady a především do vybudování prostorného ateliéru, který se měl stát jeho novým tvůrčím útočištěm.

Toto období se neslo ve znamení významných politických, ekonomických a kulturních změn v české společnosti, které vedly k rapidnímu rozvoji reklamního trhu, kdy se profese komerčního fotografa stala velmi žádanou. Tiskoviny a časopisy vycházely ve velkých nákladech, nastala doba, kterou mnozí označují za „zlatou éru české tiskové reklamy". Souběžně se začala prosazovat digitální technologie ve fotografii.

Dům v Třebešicích, 90. léta.
Zdroj: archiv Františka Provazníka

František se svým otcem a sestrou,
Třebešice, 1988. Foto: Jiří Poláček

[39] https://vikend.hn.cz/c1-66726620-na-prahu-pateho-zivota

Ta otevírala nové možnosti, ale zároveň kladla na fotografy zcela nové nároky. Postupně se formoval nový systém zadávání zakázek, kde vedle kvality hrála stále významnější roli i rychlost zpracování. Digitální barevná fotografie si nezadržitelně razila cestu vpřed a postupně vytlačovala analogovou a černobílou fotografii z komerční sféry. František se do tohoto progresivního prostředí úspěšně zapojil. Díky svým bohatým zkušenostem realizoval mnoho zakázek v oblasti reklamní fotografie pro firmy jako Coty, Burda, Ikea, JMP – studio zdravého spaní, ČEZ, Zentiva, Estée Lauder, Playboy a další.

Reklamní leták pro JMP, 2005.
Foto: František Provazník

Významným momentem v jeho profesním i osobním životě bylo setkání s Janou Vaněčkovou v Benešově roku 1998. Společně se pustili do oblasti kulinární fotografie. Jana se stala kreativní duší projektu – přicházela s novými nápady, vymýšlela a testovala recepty, vařila a aranžovala pokrmy. S Františkem pak vytvářeli působivé fotografie. Jejich práci publikovala řada lifestylových časopisů pro ženy, jako Bydlení, Žena a život či Tina. Spolupracovali také s významnými potravinářskými značkami – Interspar, Albert, Vitana, Dr. Oetker a Nestlé. Toto tvůrčí partnerství trvalo přibližně šestnáct let a přineslo oběma mnoho profesních úspěchů a uspokojení. Během tohoto období prošel reklamní trh výraznou transformací. Změnily se podmínky zadávání zakázek a mnoho časopisů již práci svých fotografů nemohlo financovat. Náklady tiskovin klesaly a obsah se začal přesouvat do online prostředí, kde se teprve formoval nový obchodní model. Na scénu vstoupili agenturní zprostředkovatelé fotografických zakázek, kteří zásadně ovlivnili cenovou politiku. V důsledku těchto změn se reklamní fotografie pro mnohé profesionály přestala finančně vyplácet, což vedlo k postupnému odlivu talentů z tohoto odvětví.

Reklamní fotografie pro časopis Bydlení.
Foto: František Provazník

JANA VANĚČKOVÁ

Česká stylistka jídla, fotografka a novinářka

„S Frantou jsem se seznámila po jeho návratu z Anglie, když mi fotil diplomku. Od počátku s ním byla velká legrace, takže jsme ho okamžitě vzali do naší fiktivní firmy Kožkyn s.r.o., která byla právě tématem mé diplomky. Franta se ujal role fotografa a od té doby začala naše dlouhodobá spolupráce.

Franta je ve svém řemesle velmi precizní a puntičkářský. V práci je přesný a ctižádostivý, s touhou vyjádřit dokonalost, podobně jako staří malířští mistři. Staví na řemeslných detailech, které přetváří v harmonický celek – v dokonalou fotografii.

Umí skvěle pracovat s lidmi, což se projevuje zejména v jeho reportážních a portrétních fotografiích.

Myslím si, že v minulosti bylo v Česku jen pár fotografů, kteří měli tak propracovanou techniku focení na diapozitivy pro komerční účely. Franta patří mezi tuto malou skupinu vyvolených. Když se dívám zpět na některé z jeho diapozitivů, nacházím v nich právě tu dokonalost, kterou naše podvědomí vnímá. I v éře digitální fotografie Franta nezůstal pozadu, na rozdíl od některých svých kolegů. Opět se ukázala jeho vůle a ctižádost být profesionálem v tom, co dělá.

Více než dvacetileté období naší spolupráce bylo velmi úspěšné. Franta mě naučil vše, co se týká základních stylistických dovedností. Spojili jsme jeho fotografické řemeslo s mou tvůrčí invencí. V oblasti komerční fotografie jsme jako tým obstáli ve značné konkurenci a vydrželi jsme na trhu poměrně dlouho.

Franta je dodnes jedním z mých nejbližších přátel a jsem nesmírně vděčná, že jsem měla možnost poznat a pracovat s tak výjimečným člověkem.“

Lebka krávy, Třebešice, 2022

Umělecká evoluce

Po návratu do Čech František pokračoval ve své umělecké tvorbě, byť méně intenzivně, zejména kvůli komerčním zakázkám. Věnoval se fotografování zátiší a experimentoval s akty. V aktech navázal na své pražské začátky z 80. let, kdy se snažil o poetickou abstrakci vyjadřující jemné milostné okouzlení. Občas zvolil překvapivě naturalistický přístup, jindy se vracel k zastřeným náznakům intimních křivek a jemné práci se světlem a stíny.

Josef Moucha výstižně popsal jeho práci s akty ve svém textu *Světelné přesypy*: „Provazníkovy akty nesymbolizují prvořadě tělesnost. Leč nepersonifikují ani pouhou světelnou abstrakci. Jsou tím i oním souběžně.“[40]

František se opakovaně vracel k tématu nenaplněné touhy, dříve již ztvárněné například v oxfordské surrealistické sérii *Kassadra's Box,* ve které se prosazuje symbolické pojetí aktu.

Františkovo rozpoložení v té době vystihují také závěrečné Mouchovy řádky k pražské retrospektivě: „Provazníkových fotografií příliš nepřibývá: sortiment vhodných světlocitlivých materiálů je stále užší a vůle vracet se k negativům jednou již interpretovaným nízká… Jak se také vpravit do původních nálad? Novou projekcí a vyvoláváním ‚stejných vzpomínek‘?“[41]

V zátiších František zpočátku pokračoval v něžné linii sériemi jako *Pád* či *Dialog*, vytvořil nové práce – *Lupy* nebo *Hrušky* – stále odkazující na českou klasickou fotografii. V posledních letech se pak věnuje filozofickým tématům života, stárnutí a smrti, což se odráží v dílech jako *Lebka krávy* (2022) nebo v šerosvitných surrealistických *Madonnách,* (2022).

František ve své práci pokračuje a zejména za posledních deset let vytvořil další pozoruhodná díla.

[40] MOUCHA, *František Provazník – Zátiší*, Praha, 2004, s. nečíslováno

[41] MOUCHA, *František Provazník – Zátiší*, 2004, s. nečíslováno

Kateřina, Praha, 1975

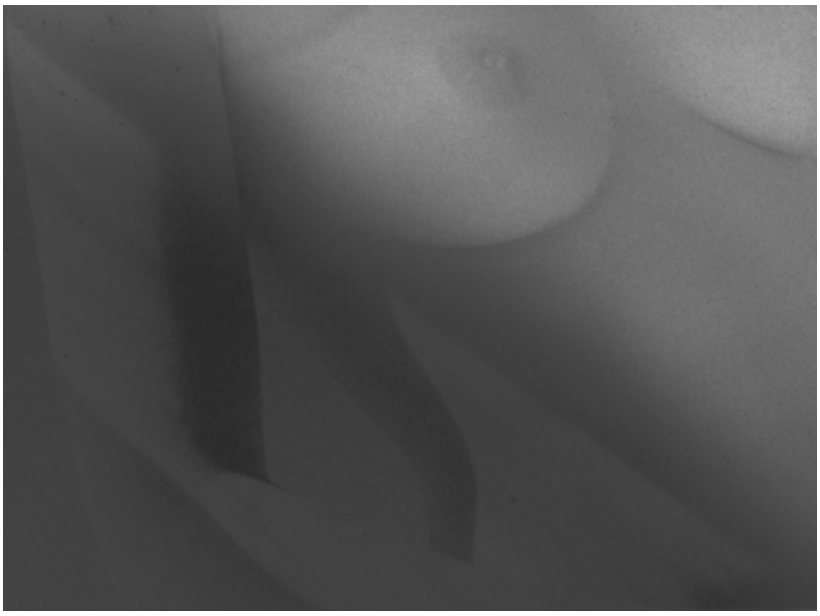

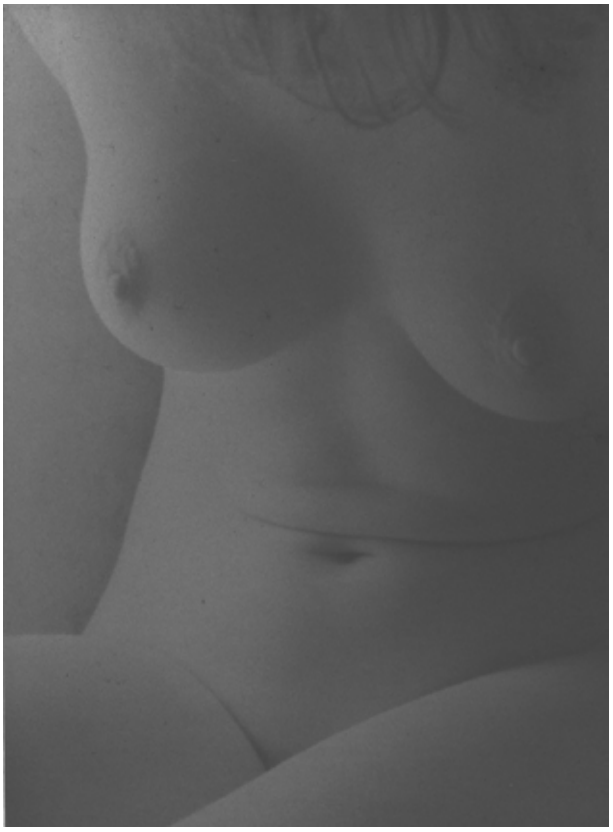

Mušle, Třebešice, 2019

Ze série *Tereza,* Třebešice, 2018

Ze série *Tereza,* Třebešice, 2018

Ze série *Lupy*, Třebešice, 2019

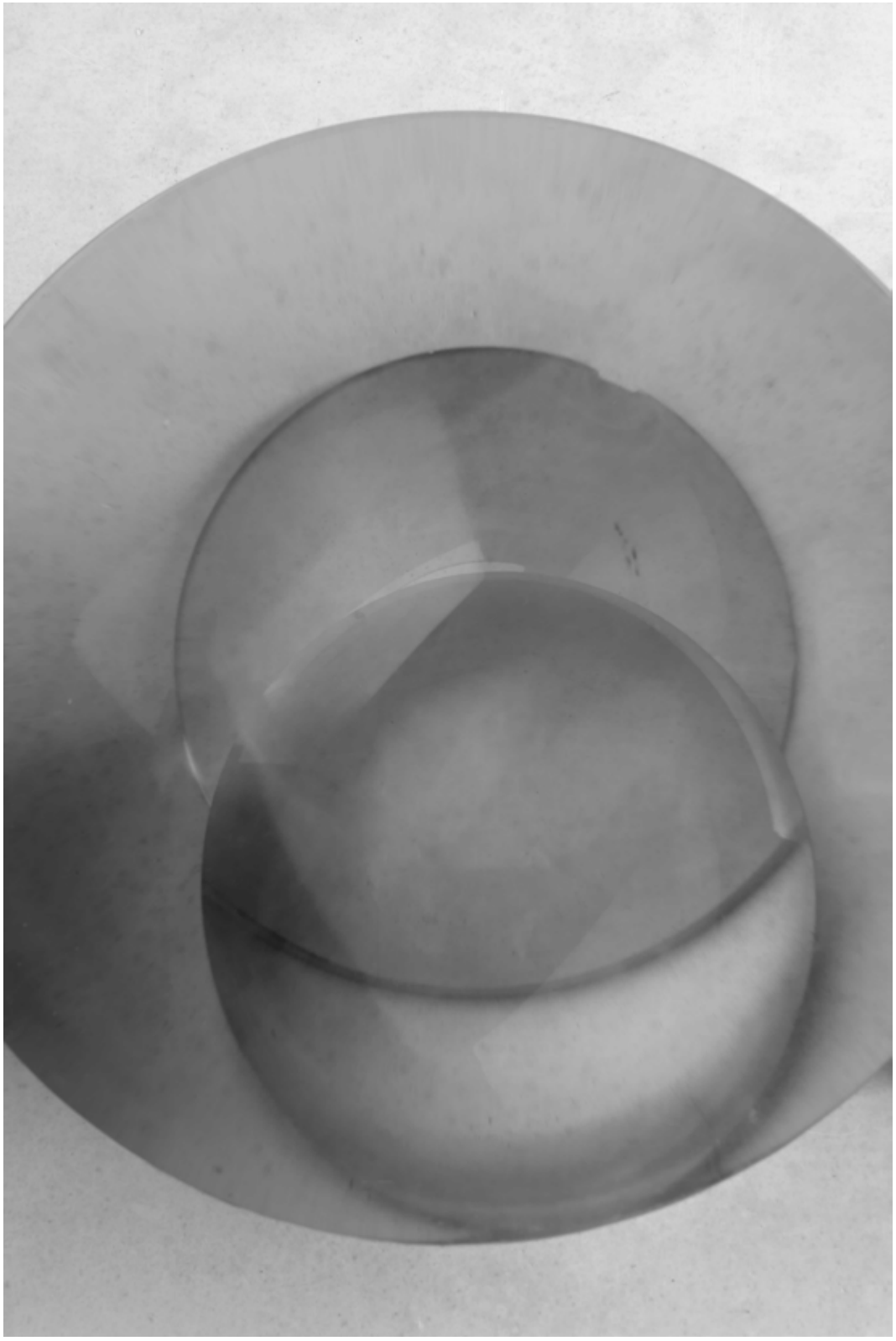

Ze série *Lupy*, Třebešice, 2019

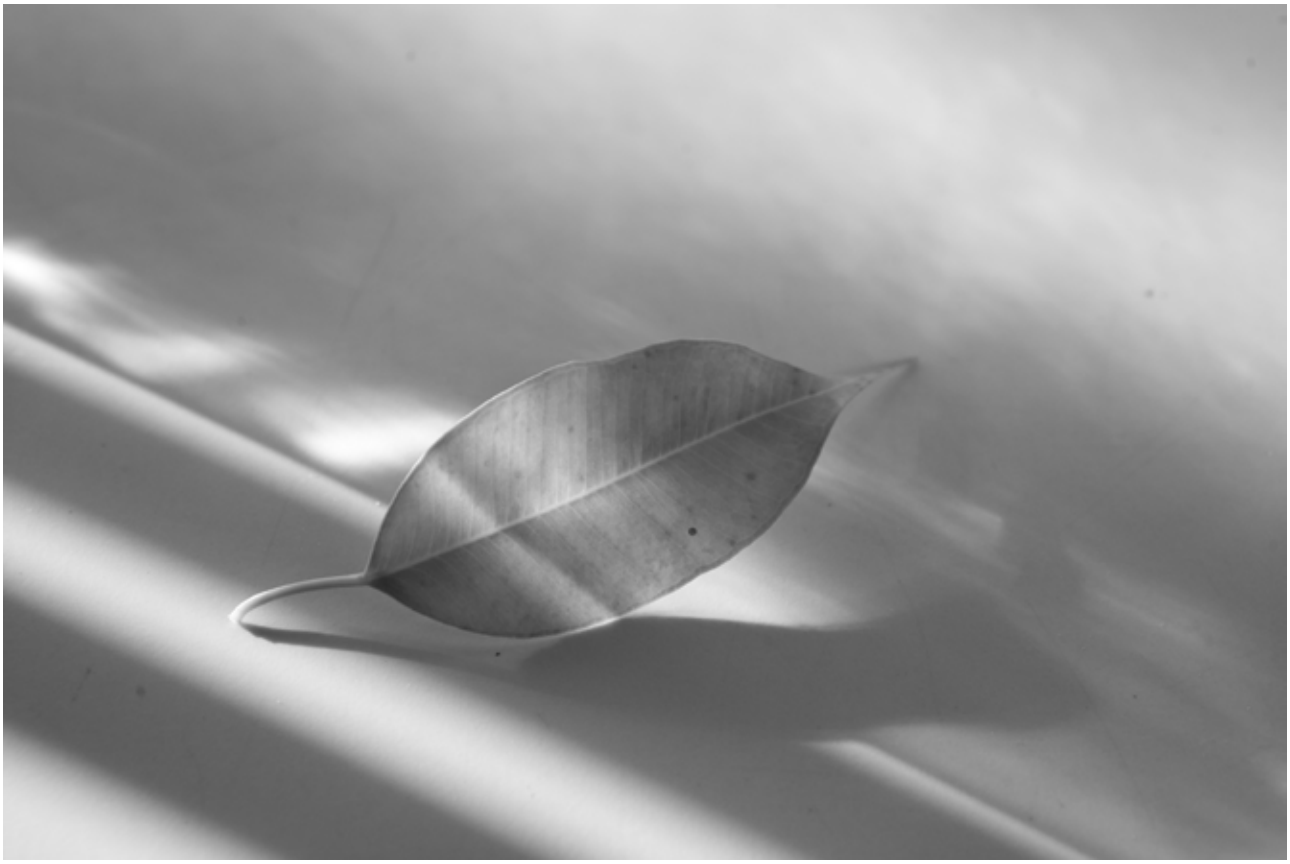

Návraty I, Třebešice, 2021

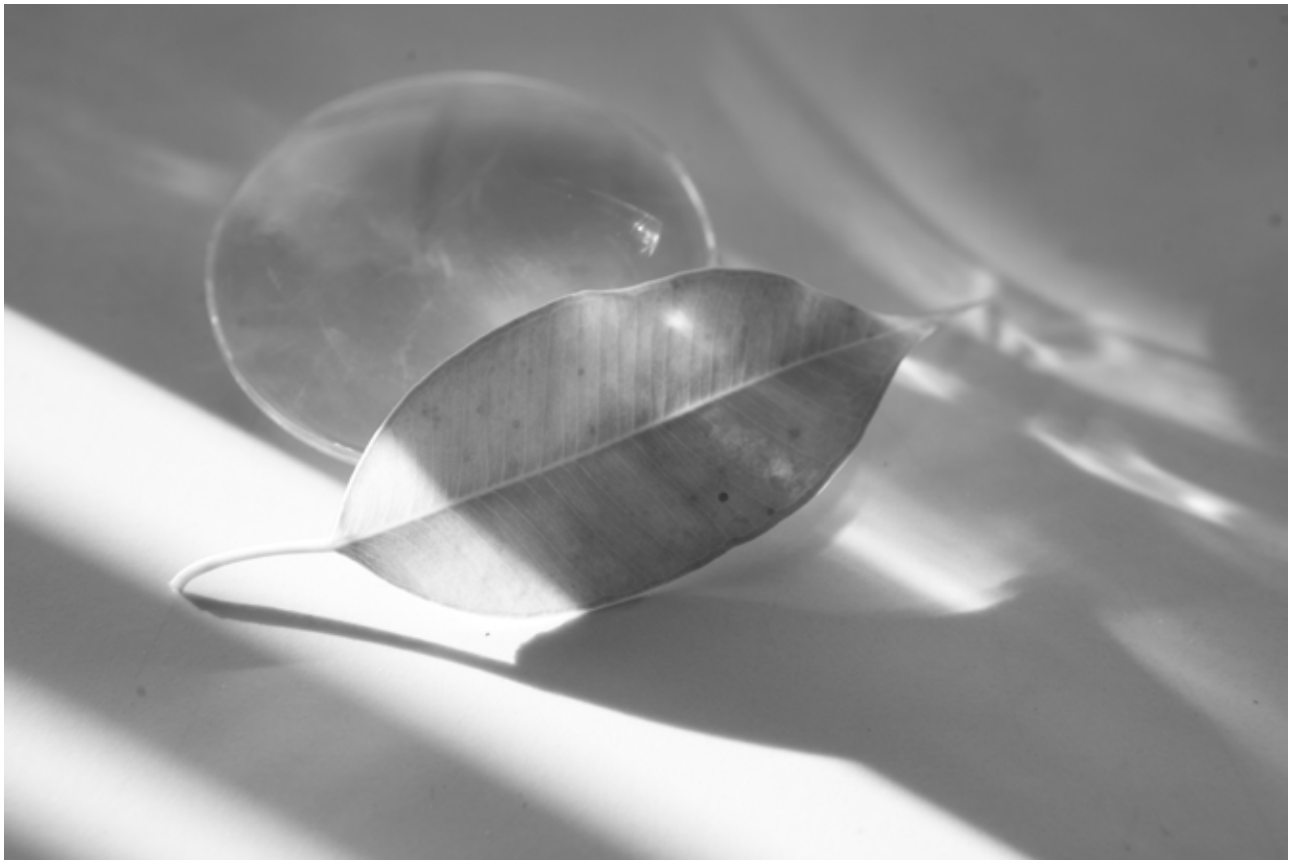

Návraty II, Třebešice, 2021

Ze série *Hrušky*, Třebešice, 2001

Ze série *Hrušky,* Třebešice, 2001

Madonna I, Třebešice, 2022

Madonna II, Třebešice, 2022

Česká galerijní scéna

Po návratu z Anglie v polovině 90. let František představil svou tvorbu na řadě samostatných i skupinových výstav po celé České republice, zejména však v Praze a na Benešovsku.

Na jaře roku 1996 debutoval samostatnou výstavou zátiší na Salónu výtvarníků Benešovska v Muzeu umění a designu v Benešově (MUD). Historik umění Jan Kříž ve svém úvodu k výstavě pro časopis Ateliér uvedl: „Provazníkovy snímky jsou mimo jiné i rozmýšlením o fotografii. O fotografii jako zvláštní dimenzi našeho poznávání a prožívání světa. U Provazníka jsou to díla lyrická i dramatická zároveň. Možná právě v tom tkví náš pocit plnosti díla vzhledem ke světu věcí a života vůbec.“[42]

O pět let později se Kříž s radostí ujal i úvodního slova při další Františkově samostatné výstavě *Franta Provazník: Fotografická tvorba,* která se uskutečnila v Humpolci. Vyzdvihl autora za schopnost proměnit běžné předměty do jakéhosi duchovního světla, které jim propůjčuje magičnost a umožňuje do nich vložit vlastnosti, jež jsou v dnešním světě vzácné – radost z existence a velkou dávku nezávislosti, ba dokonce svobody.[43]

V roce 2004 byla v Malostranské besedě představena významná retrospektiva *Zátiší.* Většina exponátů pocházela z dřívějšího období stráveného v Anglii. K této výstavě byl nakladatelstvím KANT vydán útlý katalog s názvem *František Provazník – Zátiší*, k němuž sofistikovaný text s výstižným názvem Světelné přesypy napsal český publicista a fotograf Josef Moucha.

Obálka katalogu k výstavě *František Provazník – Zátiší,* 2004

Podle Mouchy je důležitou částí tvorby zátiší Františka Provazníka snaha vytvářet kompozice z předmětů a rekvizit, které slouží jako stavební prvky obrazu, spíše než pouhá reprodukce vizuální reality. Provazník přisuzuje rekvizitám dvojznačnou roli – jejich čitelnost odkazuje na jejich světský účel a zároveň jsou klíčovou součástí strategie obrazu, čistým tvarem, který přitahuje světlo a podněcuje divákovu fantazii. Jeho výtvarné dílo se vyznačuje prolínáním

[42] KŘÍŽ, *Ateliér*, Zátiší Františka Provazníka, 19/1996

[43] KŘÍŽ, „Úvodní slovo k výstavě“, Humpolec, archiv F. Provazníka, 2001

vznešených a obyčejných prvků, nečekanými přesuny objektů a rafinovaným využitím světla skrze valéry, které vytvářejí dojem optické hloubky a nové iluzorní prostory.[44]

„František Provazník vede dvojjediný fotografický dialog s věcmi. Intimní a intelektuální. Předkládání fotografických obrazů v souvislostech cyklů, triptychů, dvojic protikladů či paralel glosuje jednoduchými výroky. Rezonují invencí i okolnostmi, jež ten který artefakt inspirovaly. Způsoby reflexe rozhodně nemusejí být přímočaré. A to tím spíše, pohybujeme-li se v souvislostech zálib sahajících od Constantina Brancusiho k Henry Mooreovi, od Alberto Giacomettiho k Stanislavu Kolíbalovi, od Josefa Sudka k Janu Svobodovi…“[45]

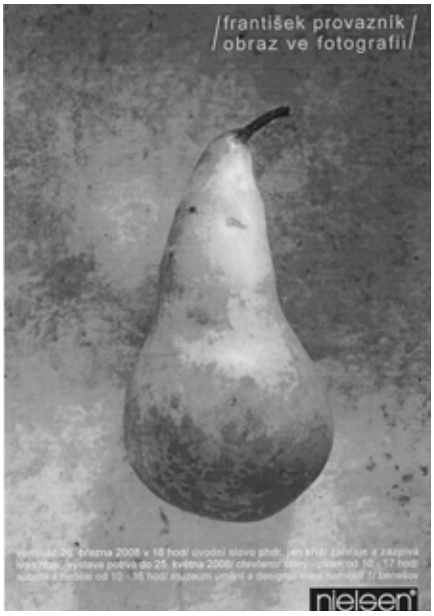

Plakát k výstavě *Obraz ve fotografii*, Benešov, 2008

Muzeum umění a designu v Benešově uspořádalo v březnu 2008 obdobně rozsáhlou retrospektivní výstavu Františka Provazníka pod názvem *Obraz ve fotografii,* kterou na vernisáži uvedl Františkův kamarád, známý český písničkář a hudebník Ivan Hlas.

Významné kulaté životní jubileum oslavil František společnou výstavou v rámci *III. Býkovického bienále* na Benešovsku společně s malířem Františkem Mrkvičkou a humoristou Oldřichem Hejzlarem.

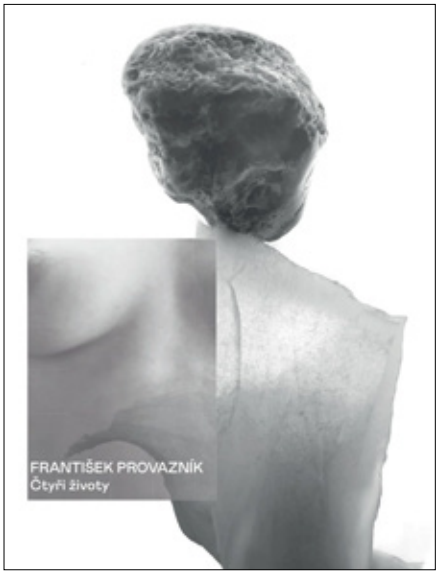

Obálka katalogu *František Provazník, Čtyři životy*, Benešov, 2020

V roce 2020 vydalo Muzeum umění a designu Benešov katalog retrospektivy Františka Provazníka *Čtyři životy* u příležitosti stejnojmenné výstavy. Slavnostního křtu se zúčastnili publicistka a spisovatelka Libuše Koubská, herec Tomáš Hanák, zasloužilý mistr sportu kormidelník Vladimír Petříček a místostarosta Benešova Zdeněk Zahradníček. O hudební doprovod se postaral zpěvák a kytarista Štěpán Kojan. Všichni tito hosté se v průběhu života setkali s Františkem Provazníkem a právě společně strávené chvíle byly hlavním tématem večera. Publikace i výstava nesou název *Čtyři životy* podle čtyř životních etap Františka Provazníka, kterými jsou období sportu a vrcholového veslování, studií na FAMU a života v socialistickém Československu, patnáct let strávených v Anglii a období po návratu do České republiky.[46]

[44] MOUCHA, F*rantišek Provazník – Zátiší*, 2004, s. nečíslováno
[45] MOUCHA, *František Provazník – Zátiší*, 2004, s. nečíslováno
[46] https://benesovsky.denik.cz/ctenar-reporter/v-muzeu-krtili-knihu-frantiska-provaznika-20200223.html

Plakát k výstavě *III. Býkovické bienále*, Býkovice, 2018

Plakát k výstavě *Franta Provazník: Fotografická tvorba,* Humpolec, 2001

Tomáš Hanák a František Provazník, vernisáž výstavy *Čtyři životy,* MUD, Benešov, 2020

Vernisáž výstavy a křest knihy *Čtyři životy*, MUD, Benešov, 2020

Výstava *Čtyři životy*, MUD, Benešov, 2020

TOMÁŠ HANÁK
Český herec, komik a moderátor

„Ve veslařském oddílu Blesk byl samozřejmě naším nedostižným vzorem. Začíná tuhá normalizace a najednou tenhle chlapík. Skandinávský vzhled, štíhlý, vysoký, dlouhé vlasy, dlouhý kabát, džíny, nejspíš Levi's. A na krku Nikon. A taky medaile z OH v Mnichově. Ale na rozdíl od nás ostatních, ctižádostivých mladých veslařů, působil Franta, jako kdyby všechny ty medaile ze všech koutů zeměkoule získal jen mimochodem, skoro náhodou, aniž by po nich extra toužil – a vrcholového sportu také nechal, mimochodem, dřív, než musel. Mohl se jistě stát trenérem, vrcholným „bafuňářem", zasloužilým sportovcem – ale Franta měl, snad si to příliš neidealizuji, jasno, co udělat se svým životem. A tím byl ten Nikon – a to všechno před ním. A svoboda – a to všechno kolem.

Působil na nás jako pátý člen Beatles, který se náhodou zjevil v podolské loděnici. Snažili jsme se stejně oblékat. Předpokládám, že jsme začali číst jiné knihy, anglické, „‚V sobotu večer, v neděli ráno,' ‚Osamělost přespolního běžce'… A s Petrem Nikolaevem, také veslařem, jsme si – samozřejmě – koupili fotoaparát; na Nikon jsme neměli, takže sovětský Zenit E. A fotili jsme zuřivě, po nocích ve sklepě vyvolávali, zkoušeli Sabatierův efekt, já se dokonce hlásil na FAMU, kam jsem zcela správně nebyl přijat. Troufám si ale říct, že nebýt Františka, naše kinematografie by nejspíš neměla poctivého pozoruhodného režiséra Petra Nikolaeva (který později vyměnil foťák za kameru).

S Františkem jsme se potkali až před pár lety na jeho výstavě v Benešově. A jeho fotky, kompozice a nemluvná zátiší mě, díkybohu, uklid-nily a potvrdily mi, že:

1. jsme měli v důležité době sakra důležitý a správný vzor,
2. František si šel svou cestou.

Hurá. Takže, drahý blonďáku, pěkně děkujeme and Good Luck!"

ZÁVĚR

V rámci své bakalářské práce jsem měla možnost hlouběji prozkoumat život a dílo česko-britského fotografa Františka Provazníka. Při zpracovávání tématu jsem čerpala nejen z odborné literatury, ale především z osobních rozhovorů s Františkem, článků publikovaných v britském i českém tisku a z fotografického archivu, který mi autor laskavě zpřístupnil. Zaměřila jsem se na jeho uměleckou inspiraci, tvůrčí vývoj a zdokumentovala jsem jeho působení na česko-britské umělecké scéně od první poloviny sedmdesátých let minulého století až po současnost.

František Provazník, nepochybně inspirativní osobnost, se ve svém mládí zařadil mezi světovu sportovní elitu, když stanul na olympijských stupních vítězů. Pro následující generace, toužící po podobném úspěchu, se stal vzorem a zdrojem inspirace. Jeho píle, maximální nasazení, vytrvalost a ochota obětovat mnohé na cestě za svým cílem, byly skutečným prubířským kamenem jeho schopností a charakteru. Tyto vlastnosti a nabyté zkušenosti František dokázal plně zúročit i poté, co se rozhodl změnit životní směr a věnovat se umělecké fotografii.

S pokorou k poctivé práci a tradičním hodnotám si František zvolil jako těžiště své umělecké tvorby klasický žánr zátiší. Komponování těchto obrazů pro něj představovalo příležitost vytvářet vlastní světy vycházející z jeho vnitřního nastavení a rozpoložení. Díky své excentricitě a pocitu, že nikam zcela nezapadá, se často cítil neukotvený. Tento pocit ještě umocnil jeho odchod do Anglie, který pro něj na jedné straně znamenal osvobození od totalitního režimu v Československu, na straně druhé však přinesl i pocit vykořenění. Tvorba zátiší se pro něj stala nejen přístavem bezpečí, ale i terapií jeho rozpolcenosti.

František toužil ve svých fotografiích zachytit všehomír, vytvořit prostor pro souznění fyzického a metafyzického. Chtěl obohatit obraz o duchovní hodnotu, která by pozorovatele alespoň na chvíli povznesla nad každodennost, kultivovala ho a dodala mu patřičnou noblesu a eleganci.

Při procházení obsáhlého fotografického archivu Františka Provazníka je zřejmé, že se mu podařilo svůj záměr naplnit. Jeho práce odrážejí inspiraci zátiším klasické české fotografie Sudka a Svobody, stejně jako výtvarným uměním, zejména kubismem. František si však zvolil svou vlastní cestu a do kompozic vložil svůj osobitý styl. Jeho zátiší mají jedinečnou sílu, oslovují svou čistotou a něhou, uklidňují a poskytují útěchu. Nejsou přímočará, naopak

pracují s tajemstvím a skrytými významy, poskytují divákovi prostor pro fantazii a možnost promítnout si do nich své vlastí emoce.

Ačkoliv zátiší dominují jeho tvorbě a jsou nejvíce oceňovaná, pozornost si zaslouží i jeho významná portrétní tvorba, něžné akty a surrealistické kompozice.

František vedl pestrý život a dosáhl mnoha významných úspěchů ve sportu i v umění. V každé fázi života dával do svého snažení maximum úsilí a věří, že se mu to v dobrém vrátilo. Při pohledu zpět se cítí spokojeně a vyrovnaně, a jak sám s úsměvem říká, zdá se, že má hotovo. Přesto ve své tvorbě pokračuje dál. Jeho životní úspěchy, pozitivní energie a hodnoty mohou být příkladem pro ostatní.

Muzeum umění a designu v Benešově vydalo v roce 2020 první obsáhlejší katalog retrospektivy díla Františka Provazníka s názvem *Čtyři životy* doprovázející stejnojmennou výstavu. Bohužel, provedení této publikace, zejména pokud jde o kvalitu tisku a grafické zpracování, odráží hodnotu a význam autorova díla nedostatečně a zaostává za srovnatelnými publikacemi. Tato nedostatečnost by však mohla být příležitostí pro jiného autora či autorku, kteří by mohli dílo Františka Provazníka prezentovat důstojněji a náležitě.

Doplňující údaje

1) Obálka: Fotografická reprodukce obrazu malíře Františka Mrkvičky
2) Str. 4 a str. 40: *František Provazník*. Foto: archiv Františka Provazníka
3) Str. 14: *František Provazník*. Foto: Vlasta Gronská, 1971
4) Str. 27: Josef Sudek. *Okno mého ateliéru,* (1940–1954). Online. Dostupné z: https://www.ppf-art.cz/cs/sbirka-fotografii/sudek-josef/dilo/z-cyklu-zatisi-na-okne-meho-atelieru-056003
5) Str. 27: Josef Sudek. *Z cyklu Skleněné labyrinty*, 1968. Online. Dostupné z: https://www.ppf-art.cz/cs/sbirka-fotografii/sudek-josef/dilo/z-cyklu-zatisi-na-okne-meho-atelieru-056003
6) Str. 28: Jan Svoboda. *Prostor pro růžový obraz*, 1972. Moravská galerie. Sbírky. Online. Dostupné z: https://sbirky.moravska-galerie.cz/dilo/CZE:MG.MG_ 8190
7) Str. 29: Jan Svoboda. *Pocta Zdeňku Palcrovi*, 1971. Online. Dostupné z: https://www.ephoto.sk/komunita/clanky-uzivatelov/2347/jan-svoboda-medzi-fotografiou-a-vytvarnym-umenim/
8) Str. 29: Jan Svoboda. *Obraz, který se nevrátí XXXV*, 1972. Moravská galerie. Sbírky. Online. Dostupné z: https://sbirky.moravska-galerie.cz/dilo/CZE:MG.MG_11789
9) Dvojstrana předsazená před str. 1, str. 105 a dvojstrana 137–138: *František Provazník*, Třebešice, 2023. Foto: Petra Jeřábková

Citáty v úvodech kapitol: František Provazník
Příloha Archivní dokumenty: z archivu Františka Provazníka

Jmenný rejstřík

A
Ali, Muhammad *84*

B
Bartoš, Jaroslav *73*
Bhuttová, Bénazír *84, 89*
Birgus, Vladimír *18, 28*
Bláha, Ivo *17*
Bojanovský, Ilja *16*
Bouček, Jaroslav *16*
Brousil, A. M. *16*

C
le Carré, John *83, 87, 88*

D
Drtikol, František *25*
Dynevor (Carter), Lucy *72, 73, 77*
Dolphi *100*

E
Erwitt, Elliott *85, 95, 118*

F
Fárová, Anna *26, 27, 108*
Funke, Jaromír *25, 26, 109*
Fuková, Eva *107*

G
Goto, John *68*

H
Hanák, Tomáš *130, 131, 132*
Hejzlar, Oldřich *130*
Heyd, Eva *107*
Hlas, Ivan *11, 130*
Hrabal, Bohumil *83, 86*

J
Janoš, Vladimír *8*
Jarcovjáková, Libuše *107*
Jírů, Jiří *107*

K
Kadár, Ján *16*
King, Terry *74*
Klos, Elmar *16*
Koliš, Jiří *15, 19*
Kolář, Jiří *83*
Kolářová, Běla *107*
Kojan, Štěpán *130*
Koudelka, Josef (fotograf) *107*
Koubská, Libuše *130*
Kratochvíl, Antonín *107*
Kříž, Jan *129*
Kundera, Milan *46*

L
Leachman, Richard *67, 68*
Lusk, Stanislav *7*
Luskačová Markéta *41, 107*
Lutterer, Ivan *18*

M
Malý, Jan *18*
Mareček, Otakar *7, 8,*
Marshall, Peter *74*
Menzel, Jiří *16*
Mlčoch, Jan *28*
Mrkvička, František *130*
Moucha, Josef *46, 104, 109, 116, 129, 130*
Murdoch, Iris *84, 94*
Mžyk, Josef *73*

N
Neffe, Karel *8*
Nepraš, Karel *73*
Newman, Arnold *84, 96*
Němec, Rudolf *73*

P
Palcr, Zdeněk *29*
Parks, Katie *69, 70*
Pavlík, Petr *73*
Pecák, Josef *17*
Pekárek, Jiří *15*
Petříček, Vladimír *8, 130*
Perkins, Roger *70*
Poláček, Jiří *18, 28, 111*

R
Ray, Man *25*
Reynolds, George *41*
Richter, Dalibor *15*
Ridgers, Derek *74*
Robinson, Keith *71*
Rodčenko, Alexandr *25*
Rothenstein, John *15, 30, 70, 72, 73, 75, 77*
Rössler, Jaroslav *25*
Runcie, Robert *93*

S
Skála, Jaroslav *15*
Stieglitz, Alfred *25, 74, 109*
Stehli, Iren *18*
Steichen, Edward *25*
Strnad, Manfred *7, 8*
Sudek, Josef *25, 26, 27, 68, 69*
Summerfield, Paddy *68*
Svoboda, Jan *28, 29, 68*

Š
Šebek, Karel *80, 81, 82*
Šimánek, Dušan *16, 17*
Škvorová, Lenka *7, 9*
Šmok, Ján *16, 17, 18, 25*
Šofar, Jakub *80*

T
Tausk, Petr *17*
Tooke, Suzi *74*
Trigg, John *67, 70*

V
Vančát, Pavel *28*
Vaněčková, Jana *112, 113*

W
Walton, Andrew *67, 70*

Z
Zajíc, Miroslav *18, 25*

Životopisná data

František Provazník, *7. 2. 1948, Praha

1964–1968	Studium na Střední průmyslové škole elektrotechnické v Praze
1970–1971	Česká televize, Praha, osvětlovač (krátce)
1971–1972	Česká tisková kancelář (ČTK), telefoto, Praha
1972	Účast na XX. LOH v Mnichově – bronzová medaile ve veslování
1973	Účast na Mistrovství Evropy v Moskvě – bronzová medaile ve veslování
1973–1974	Kurz fotožurnalistiky, Praha
1974–1976	Fotoreportér časopisu Stadión, Praha
1974–1979	Studium na FAMU, katedra fotografie, Praha
1980–1981	Pobyt v Londýně, Velká Británie
1981–1996	Pobyt v Oxfordu, Velká Británie
1996	Návrat do České republiky
1998–2018	Fotograf na volné noze – reklamní, kulinární a portrétní fotografie, Třebešice

Zastoupení ve veřejných sbírkách

Tate Gallery, Londýn, Velká Británie
Victoria & Albert Museum, Londýn, Velká Británie
National Portrait Gallery, Londýn, Velká Británie
Zlatý fond Národního muzea fotografie, Praha, Česká republika
Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Česká republika
Muzeum umění a designu Benešov, Česká Republika

Publikované fotografie a články

V periodikách Daily Mail, The Spectator, Amateur Photographer, Oxford Mail, The Guardian, Creative Camera, Art & Artists, Sunday Times, Vanity Fair, Art Line, Time Out, Photography, Oxford Times (Anglie), Revue K (Francie), Zeit Magazine, Männer Vogue (Německo), De Leidse Post, Eids Dagblad (Holandsko) a dalších. V České republice v časopisech Bauer Media, Burda Praha, Sanoma, Hospodářské noviny, Fotografie, Fotograf – Magazín a dalších.

Přehled výstav

Samostatné výstavy

1984 *The Faces* (Portréty) – Playhouse Theatre, Oxford, Anglie
1985 *Photographs* (Fotografie) – Templeton College, Oxford, Anglie
1985 *Assemblage* (Asambláže) – Untitled Gallery, Sheffield, Anglie
1986 *Still Life* (Zátiší) – Gardner Centre, Brighton, Anglie
1986 *Aspects of Still Life* (Aspekty zátiší) – The fotogallery, Cardif, Wales
1996 *Fotky*, Kabinet výtvarného umění, Benešov, Česká republika
2001 *Fotografická zátiší* – Humpolec, Česká republika
2004 *Zátiší* – Malostranská beseda, Praha, Česká republika
2008 *Obraz ve fotografii* – Felix Figura, Praha, Česká republika
2009 *Mušle* – Ars Pragensia, Česká republika
2020 *Čtyři životy* – Muzeum umění a designu, Benešov, Česká republika

Skupinové výstavy

1982 *The Third Meaning* (Třetí dimenze) – Museum of Modern Art, Oxford, Anglie
1982 *Ten Oxford Artists* (Deset oxfordských umělců) – Stedelijk Museum de Lakenhal, Leiden, Holandsko
1983 *Three Cities* (Krefeld, Oxford, Leiden) – Stedelijk Museum de Lakenhal, Leiden, Holandsko
1984 *Six Artists* (Šest umělců) – Oxford Polytechnic, Oxford, Anglie
1884 *Sequences* (Série) – Cambridge Darkroom, Cambridge, Anglie
1984 *Tour Show* – Oxford Photographeer's Workshop, Oxford, Anglie
1984 *Oxford* – Seaton Walker's Graphics, Oxford, Anglie
1985 *Group Six* (Skupina šesti) – Orleans House Gallery, Londýn, Anglie
1985 *Sequences* (Série) – Watershed Gallery, Bristol, Anglie
1985 *Five Artists* (Pět umělců) – Trinity College, Oxford, Anglie
1986 *Right of Way* (Správná cesta) – Dolphin Quad Gallery, St. John's College, Oxford, Anglie
1986 *Sixteen Studios* (Šestnáct ateliérů) – Museum of Modern Art, Oxford, Anglie
1986 *Southern Artlink project* s Fair Mile Hospital, Wallingford, Anglie
1986 *FrameWork* (Camera Club) – Hexagon, Reading, Anglie
1987 *Flowers* (Květiny) – Anne Berthoud Gallery, Cork Street, Londýn, Anglie
1987 *Salon of Contemporary British Photography* (Salon současných britských fotografů) – Bristol, Anglie

1992 *Československá fotografie v exilu* – Mánes, Praha, Česká republika
1993 *Introducing* (Představení) – Association of Professional Photographers, Londýn, Anglie
1996 *Salon výtvarníků Benešovska* – Muzeum umění a designu Benešov, Česká republika
1997 *Kožkyn s.r.o.* – kabinet výtvarného umění, Muzeum umění a designu Benešov, Česká republika
2000 *Salon výtvarníků Benešovska* – Muzeum umění a designu Benešov, Česká republika
2001 *Obrazy F. Mrkvičky a fotografická zátiší F. Provazníka*, Vlašim, Česká republika
2006 *Jídlo* – Malostranská beseda, Praha, Česká republika
2010 *Papoušek Felix* – galerie Felix Figura, Praha, Česká republika

Použitá literatura

(1) BIRGUS, Vladimír (ed), *Ján Šmok*. 1. vyd. Praha: FAMU, 2000. ISBN 80-86217-26-4.

(2) BIRGUS, Vladimír, et al. *Česká fotografická avantgarda*. Praha: KANT, 2009. ISBN 80-86217-11-6.

(3) BIRGUS, Vladimír a MLČOCH, Jan. *Česká fotografie 20. století.* Praha: KANT, 2010. ISBN 978-80-7437-026-7.

(4) BIRGUS, Vladimír a SCHEUFLER, Pavel. *Česká fotografie v datech 1839–2019*. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-0535-9.

(5) DUFEK, Antonín (ed). *Jaromír Funke, Mezi konstrukcí a emocí*. Moravská galerie v Brně a KANT, 2013. ISBN 978-80-7027-264-0 (MG), ISBN 978-80-7437-106-06 (KANT).

(6) FÁROVÁ, Anna (ed.). *Československá fotografie v exilu (1939–1989)*. Katalog k výstavě. Praha: Asociace fotografů, 1992. ISBN 80-86310-05-1.

(7) FÁROVÁ, Anna. *Dvě tváře*. Bibliografie BREGANTOVÁ, Polana. Praha: Torst, 2009. ISBN 978-80-7215-516-3.

(8) FÁROVÁ, Anna. *Josef Sudek*. Praha: Torst, 2002. Vyd. čtvrté, 2010. Překlad Derek Paton. ISBN 978-80-7215-516-3.

(9) FÁROVÁ, Anna a HELLER, Martin. *Iren Stehli*. Překlad Derek Paton a Alena Bláhová. Praha: Torst, 2006. ISBN 80-7215-284-X.

(10) FÁROVÁ, Anna a STOILOV, Viktor. *A pásly by se tam ovce*. Praha: Torst, 2010. Vydání druhé, první samostatné. ISBN 978-80-7215-387-9.

(11) HODROVÁ, DANIELA; DUFEK, Antonín. *Josef Sudek, Labyrinty*. Praha: Torst 2013. ISBN 978-80-7215-440-1.

(12) KRISTOVÁ, Helena. *Všednost v české fotografii*. Bakalářská práce. Slezská univerzita v Opavě, filozoficko-přírodovědecká fakulta, ITF, 2022.

(13) KŘÍŽ, Jan. „Zátiší Františka Provazníka“. *Ateliér,* č. 19, r. 1996, s. 7.

(14) KŘÍŽ, Jan. „Úvodní slovo k výstavě Františka Provazníka“. Humpolec, březen 2001. Strojopis, archiv F. Provazníka.

(15) LÁBOVÁ, Alena (ed.). *Česká novinářská fotografie 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-3713-6.

(16) LEACHMAN, Richard, „Oxford Visual Artists Week“, červenec 1982. Strojopis, archiv Františka Provazníka.

(17) MOUCHA, Josef. „Provazníkovo překračování stínu“. *Host* XXI, č. 2, 2005, s. 42–43.

(18) MOUCHA, Josef. *František Provazník - Zátiší*. Praha: KANT, 2004. ISBN 80-86217-76-0.
(19) „Portraits of an artist in exile“. *Oxford Mail,* únor 1984, s. neznámo. Výstřižek z novin, archiv Františka Provazníka.
(20) „Portrait hopes“. Oxford Times, únor 1984, s. neznámo. Výstřižek z novin, archiv Františka Provazníka.
(21) PARKS, Katie. „Oxford's ArtWeek“. *The British Journal of Photograpy,* 1983, s. neznámo. Výstřižek z časopisu, archiv Františka Provazníka.
(22) PROVAZNÍK, František. *Předpoklady integrace fotografie a umění v díle Jaromíra Funkeho*. Diplomová práce. FAMU, katedra fotografie, Praha, 1979.
(23) ROBINSON, Keith. „Still Life at Axiom“. *Creative Camera, l*eden 1986, s. 8. Výstřižek z časopisu, archiv Františka Provazníka.
(24) ROTHENSTEIN, Sir John. „Franta Provazník“. Rozhovor pro *MOMA Oxford*, 1986, s. neznámo. Strojopis, archiv Františka Provazníka.
(25) ROTHENSTEIN, Sir John. „Five Artist“. Pozvánka na Oxford ArtWeek 1985. Archiv Františka Provazníka.
(26) ROTHENSTEIN, Sir John. „Art in Prague Today“. *Art & Artists, ú*nor 1986, s. 9–10. Výstřižek z časopisu, archiv Františka Provazníka.
(27) SODOMKOVÁ, Soňa. *Fenomén zátiší ve vývoji výtvarného umění…* Diplomová práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 2005.
(28) SOURALOVÁ, Ivona. *Současná česká reklamní fotografie*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, fakulta sociálních věd, 2007.
(29) STEHLI, Iren; NOVÁK, V. Robert; FÁROVÁ, Anna (eds.). *Anna Fárová & fotografie*. Praha: Langhans Galerie, 2006. Překlad Derek Paton. ISBN 80-902816-0-5.
(30) STRNAD, Manfred. *Olympijské příběhy*. Praha: Euromedia Group, 2024. ISBN 978-80-242-9769-9.
(31) ŠKVOROVÁ, Lenka. *František Provazník - Čtyři životy*. Benešov: Muzeum umění a designu, 2020. Překlad Alena Kroemerová. ISBN 978-80-87400-39-5.
(32) „The Third Meaning“. *Museum of Modern Art*, Oxford, 1982, s. neznámo. Výstřižek z časopisu, archiv Františka Provazníka.
(33) TOMEŠ, M. Jan; FÁROVÁ, Anna. *Josef Sudek, Zátiší*. Praha: Torst 2008. ISBN 978-80-7215-340-4.
(34) VALENTOVÁ, Aneta. *Still Life*. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, pedagogická fakulta, 2013.
(35) VANČÁT, Pavel. *Jan Svoboda*. Praha: Torst, 2011. Překlad Derek & Marzia Paton, 2011. ISBN 978-80-7215-424-1.

Online zdroje

(1) KOUBSKÁ, Libuše. „Na prahu pátého života“. *Hospodářské noviny*. Online. Dostupné z: https://vikend.hn.cz/c1-66726620-na-prahu-pateho-zivota [cit. 2023-11-22].

(2) WIKIPEDIE. *AMU*. Online. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Akademie_múzických_umění_v_Praze [cit. 2023-11-22].

(3) WIKIPEDIE. *FAMU*. Online. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Filmová_a_televizní_fakulta_Akademie_múzických_umění_v_Praze [cit. 2023-11-22].

(4) WIKIPEDIE. *Ján Šmok*. Online. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ján_Šmok [cit. 2023-11-22].

(5) WIKIPEDIE. *Dušan Šimánek*. Online. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Dušan_Šimánek [cit. 2023-12-01]

(6) MARSHALL, Peter. „Photography and more photography“. Dostupné z: http://buildingsoflondon.co.uk/default.htm [cit. 2024-07-25]

(7) *BENEŠOVSKÝ deník.cz*. Autor externí čtenář. Dostupné z: https://benesovsky.denik.cz/ctenar-reporter/v-muzeu-krtili-knihu-frantiska-provaznika-20200223.html [cit. 2024-05-11]

Příloha: Archivní dokumenty

Plakát k výstavě *Faces*, Oxford 1984

Inzerce na zakázkové svatební focení, Oxford, 80. léta

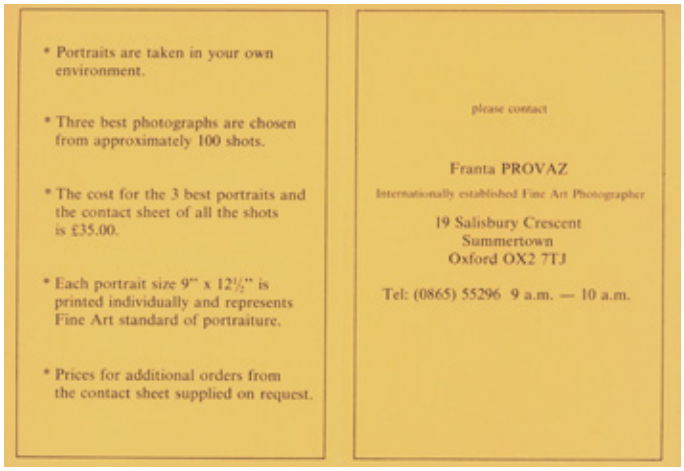

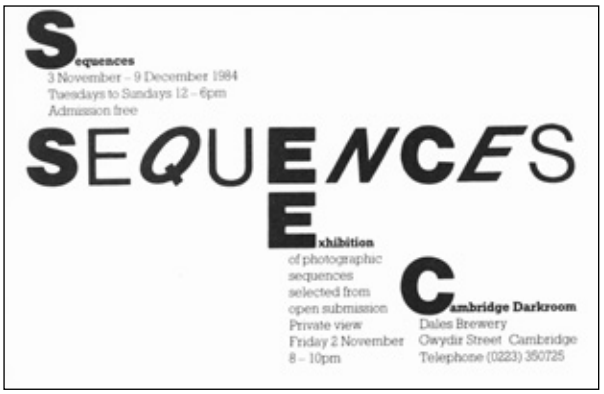

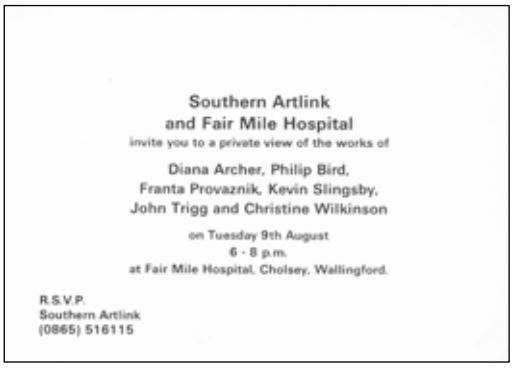

Plakáty k výstavám, Oxford, Bristol, Cambridge 1984–1986

Plakáty k výstavám, Oxford, 1984–1986

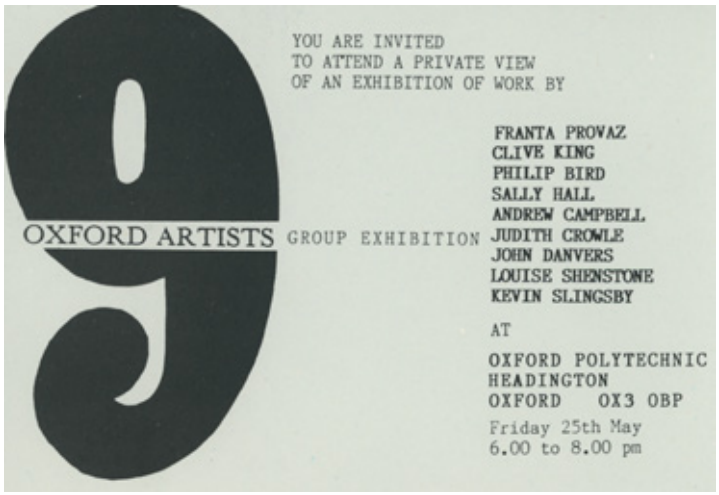

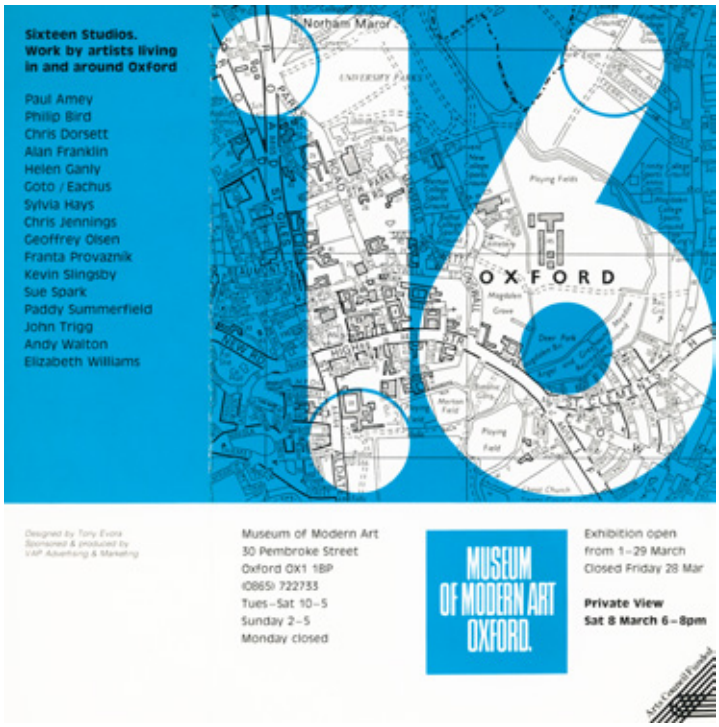

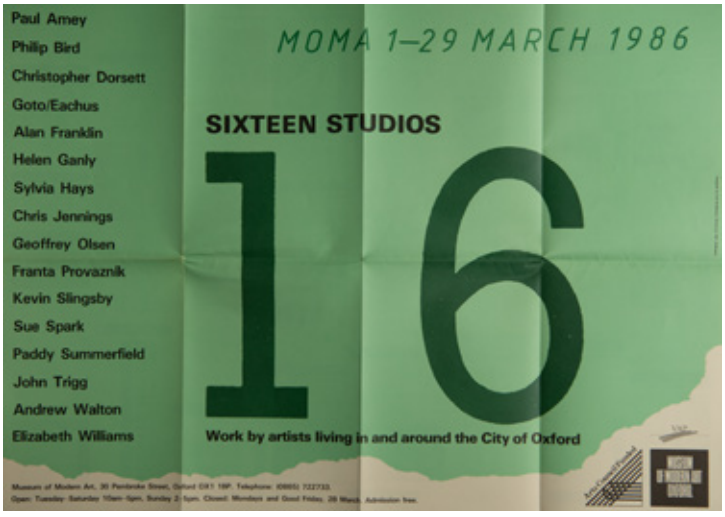

Lambeth Palace, SE1 7JU.

28th March 1988

Dear Mr Provaznik,

I am writing on behalf of the Archbishop of Canterbury to thank you very much indeed for sending a copy of the excellent portrait photograph which you took of the Archbishop in Oxford.

It is a remarkably fine photograph and we are very pleased to have it to put in the archives of Lambeth Palace. I wish you every success with your new project of working in London as a portrait photographer.

Yours sincerely,

Eve Keatley.

Eve Keatley,
The Archbishop of Canterbury's
Secretary for Broadcasting,
Press and Communications

F Provaznik Esq
Photographer
274 Woodstock road
Oxford OX2 7NW

Děkovný dopis za poskytnutí portrétu arcibiskupa z Canterbury, Lambeth Palace, Londýn, 1988

Ref: 31 ROTHENSTEIN, John 18 December 1990

Franta Provaznik
274 Woodstock Road
OXFORD OX2 7NW

Dear Mr Provaznik

Thank you so much for so generously presenting your splendid photograph of Sir John Rothenstein to the Tate Gallery archive. We are delighted to have it and agree with Lucy Dreever that it is exceptionally good. Although it is a formal pose and he looks very dignified, you have captured a charmingly thoughtful expression as if he is thinking of something else other than being photographed. As a recent photograph, it fills a much needed gap in the collection and we are extremely grateful to you for so kindly giving it to us.

With many thanks

Yours sincerely

Caroline Cuthbert.

Caroline Cuthbert
Curator
Archive Collection

TATE GALLERY MILLBANK LONDON SW1P 4RG
01-821 1313 TATEGAL LONDON

Děkovný dopis za poskytnutí portrétu Sira J. Rothensteina, Tate Gallery, Londýn, 1990

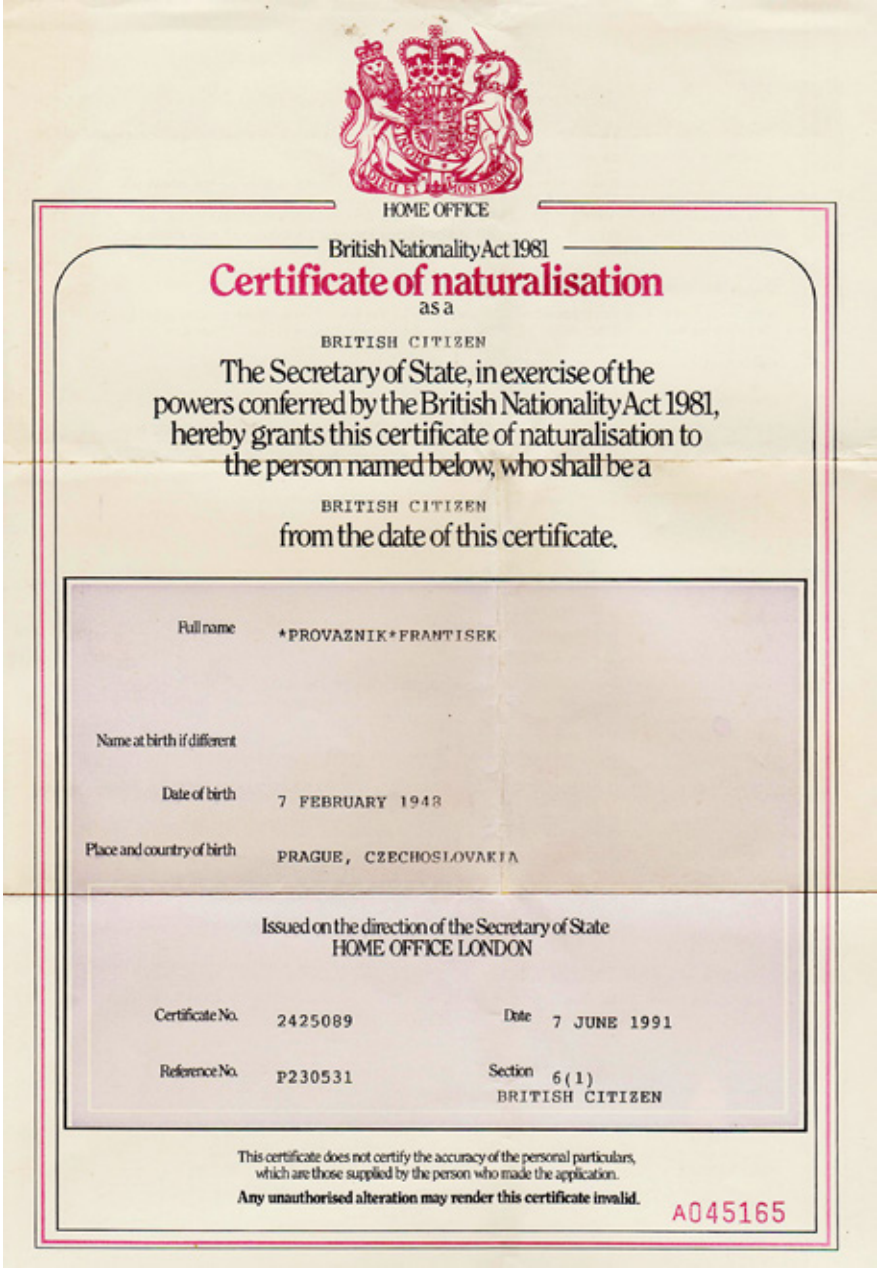

HOME OFFICE

British Nationality Act 1981

Certificate of naturalisation

as a

BRITISH CITIZEN

The Secretary of State, in exercise of the powers conferred by the British Nationality Act 1981, hereby grants this certificate of naturalisation to the person named below, who shall be a

BRITISH CITIZEN

from the date of this certificate.

Full name	*PROVAZNIK*FRANTISEK
Name at birth if different	
Date of birth	7 FEBRUARY 1948
Place and country of birth	PRAGUE, CZECHOSLOVAKIA

Issued on the direction of the Secretary of State
HOME OFFICE LONDON

Certificate No.	2425089	Date	7 JUNE 1991
Reference No.	P230531	Section	6(1) BRITISH CITIZEN

This certificate does not certify the accuracy of the personal particulars, which are those supplied by the person who made the application.

Any unauthorised alteration may render this certificate invalid.

A045165

Osvědčení o naturalizaci, dokument potvrzující britské občanství, 1986

František Provazník

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
2024

Autor: Petra Jeřábková
Vedoucí práce: Vladimír Birgus
Oponent: Josef Moucha
Grafická úprava: Petra Jeřábková

Počet znaků včetně mezer: 118 933
Počet normostran vlastního textu: 33
Vytiskl: Tiskárna KUFR, Praha
Počet kusů: 15

